

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 27 [2761]

Пятніца, 4 ліпеня 1975 г.

Цана 8 кап.

НАВЕЧНА Ё ПАМЯЦІ НАРОДНАЙ

Война-прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей Радзімы прымаюць удзел у баях за вызваленне Беларусі. Падзвігі герояў Вялікай Айчыннай вайны назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю Вялікай Перамогі. Памяць людская будзе вена захоўваць імёны тых, хто аддаў сваё жыццё за гонар, свабоду і незалежнасць сцыялістычнай Айчыны.

Учора, 3 ліпеня, беларускі народ адзначаў 31-ю гадавіну вызвалення нашай рэспублікі ад намецка-фашысцкіх захоўнікаў. У гэты дзень з раніцы тывячы мішані пакіраваліся на плошчу Леніна і плошчу Перамогі. Яны прынеслі сюды кветкі, вена жыццю чалавечую ўдзячнасць тым, хто гераічна змагаўся з ворагам і загінуў у вялікай бітве за родную айчыну.

Да падножка помніка зазнавальніку Камуністычнай партыі і савецкай дзяржавы У. І. Леніну, да помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам Беларусі, якія загінулі ў баях за вызваленне нашай Радзімы ад намецка-фашысцкіх захоўнікаў, ускладаюцца кветкі і вянкі ад ЦК КПБ, Праэдыума Вархоўнага Савета БССР, Савета Міністраў рэспублікі, Ваенскага савета Чар-

ванскага Беларускай ваеннай акругі, ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў, ЦК ЛКСМБ, мінескіх абкома КПБ і аблвыканкома, гаркома партыі і гарвыканкома, раённых камітэтаў партыі і райвыканкомаў г. Мінска, ад калектываў прамысловых прадпрыемстваў, будоўляў, навуцальных і іншых устаноў сталіцы рэспублікі.

Ва ўрачыстай царымоніі ўскладання кветак і вянку ўдзельнічалі гаварышы П. М. Маньраў, Ц. Я. Кіеўскі, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, А. А. Смірноў, Ф. А. Сурганю, М. І. Лагір, Я. П. Нікулкін, І. М. Трашчак.

Пад гукі марша, чаквяноч кроч, са сцягам перад помнікам-абеліскам на плошчы Перамогі прайшлі воіны Савецкай Арміі, ваенны аркестр штаба ЧВВА.

У гэты ж дзень кветкі і вянкі былі ўскладзены на Кургане Славы, ля венага агню на мемарыяльным комплексе «Хатынь», на магілы і да помнікаў загінуўшым героям Вялікай Айчыннай вайны, ахвярам фашысцкага тэрору ў гарадах і вёсках рэспублікі.

БЕЛТА.

ЧАС, ВАЙНА, МАСТАЦТВА

Удзячная памяць аб героях і ахвярах Вялікай Айчыннай вайны, захаваная ў песнях, раманнах, кінастужках, у жыццёвых палотнах і помніках, стала часткай сучаснай духоўнай культуры. У лепшых творах мастацтва падзеі далёкіх, але памятных гадоў вырастаюць у глабальную, агульначалавечую тэму, якая не губляе з гадамі свайой актуальнасці, актыўнага ўплыву на мільёны чытачоў, слухачоў, глядачоў. У гэтым пераконвае і рэспубліканская юбілейная выстаўка выяўленчага мастацтва, прысвечаная 30-годдзю Перамогі. У экспазіцыю яе былі ўключаны створаныя ў розныя гады работы, па якіх прасочвацца эвалюцыя асэнсавання тэмы вайны.

Так, раздзел жыцця адкрывае велізарнае палатно В. Волкава, прысвечанае вызваленню Мінска. Параўноўваючы яе з крыху пайным пафасам работ 60-70-х гадоў, бачым, як мужнела наша мастацтва, спасыгаючы суровую дыялектыку жыцця, адлюстроўваючы яе ў больш строгіх, уразлівых вобразках. Сціплая па сваіх намерах карціна А. Мазалева «У партызанскім штабе» адлюстроўвае іншыя тэндэнцыі ў пасляваенным беларускім жыцці. Яна вяртае чалавечасцю мастацкага ўспрымання і можа быць на праву аднесена да тых мастацкіх дакументаў эпохі, у якіх адлюстравана адчуванне часу.

Працяг гл. на стар. 9.

ПЯСНЯР РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Аб неаддзельнасці паэзіі П. Броўкі ад жыцця народа, аб яе накіраванасці ў будучыню гаварылі ўдзельнікі ўрачыстага вечара, прысвечанага 70-годдзю паэта, які адбыўся 1 ліпеня ў тэатры оперы і балета. Сардэчна павіншавалі юбіляра і пажадалі яму новых творчых поспе-

хаў яго сябры — літаратары, прадстаўнікі прадпрыемстваў, калгасаў і будоўляў, вучоныя, дзеячы мастацтва.

На вечары прысутнічалі Ціраўніні Кампартыі Беларусі і ўлада рэспублікі.

Справаздача аб урачыстым вечары друкуецца на стар. 2-3.

СЦЯГ ТВОЙ РОЎНЫ ПАМІЖ РОЎНЫХ...

Україна, цвече любви,
Чараўнічай сілы.
Рэвалюцыя з Усходу
Цібе абудзіла.

Шлях твой ясны, як пшаніцы
Залацісты колас.
А людзей тваіх працоўных
Звонкі, смелы голас.

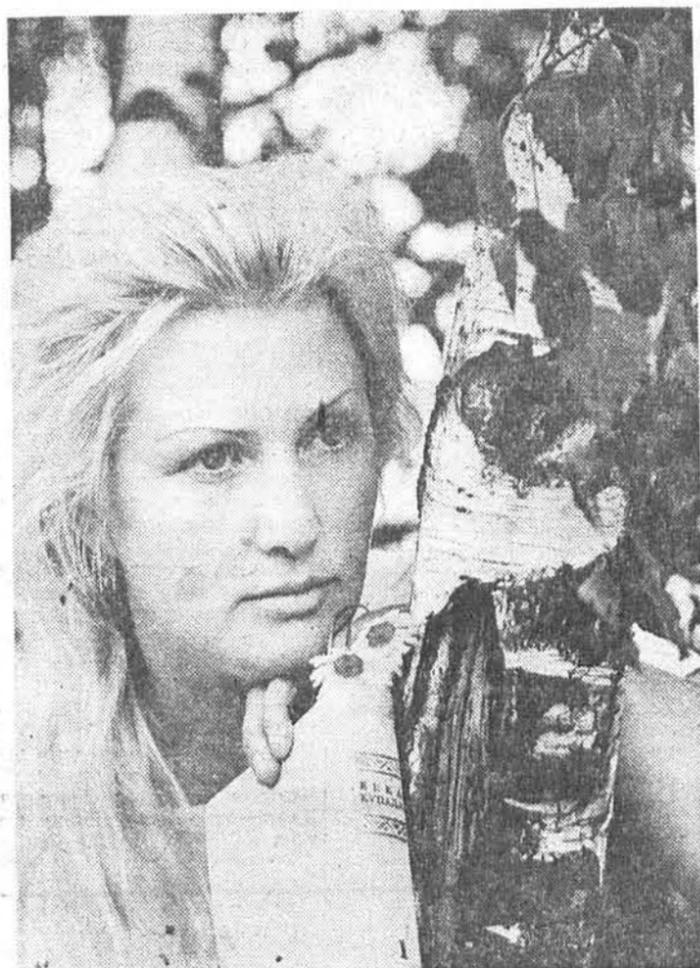
Україна! Табе вораг
Ніякі не страшан,
Сцяг твой роўны паміж роўных
У саюзе нашым.

Гэта — радзі з верша Янкі Купалы «Україна». Ён быў напісаны сорак гадоў назад — у 1935 годзе. Але і сёння верш гучыць свежа, народны пясняр Беларусі перадаў асноўную сутнасць нашай сацыялістычнай явы, яе жыццёсцвярджальны змест, вялікую дружбу братоў-народаў,

якія жывуць адзінаю сям'ёю. Праўленне братэрскіх пачуццяў, шчырай любові і павагі аднаго народа да другога выдзіваюцца ва ўрачыстасці і святы. Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР на Украіне з выключнай сілай прадэманстравалі моцную дружбу беларусаў і украінцаў, іх агульныя інтарэсы і мары.

Пра сустрэчы, якія адбыліся ў заключныя дні свята на украінскай зямлі чытайце на стар. 12-13.

Савіцкая

...Надвечоркам запяляюць вогнішчы, трапяткія цені ад іх пахлавіца пабягуць у пачную пемень, а прыгажуні дзяўчаты кінуць у рачулку вянкі, саткаваныя з васількоў, рамонаў, лугавых званочкаў. Загучаць у наваколлі песні. І сярод іх самая дарагая, задзіўная — «Ой рана на Івана...» Апоўнячы хляпцы і дзяўчаты пойдуч у лес. Бо, кажучы, там можна адшукаць чараўную папараць-кветку. Значыць, збудуцца ўсе спадзяванні і мары, напаткае кожнага вялікае шчасце.

Так закончыцца пасляўтра свята паэзіі ў Вясянцы.

Сюды, на радзіму бессмяротнага Купалы, дзе зямля яшчэ цёпла ад крокаў пясняра і вевяныя дрэвы памятаюць сына Дамініка Луцвіча, прысудуць вядомыя беларускія паэты і іх калегі з Масквы і Ленінграда, Латвіі і Літвы, Украіны і Татарыі. Прыядзе сюды іх, а таксама сотні аматараў паэзіі, любоў да Купалы, да яго чараўнага слова.

У засеі дрэў будучы працаваць кніжныя кіёскі.

Пачатак свята а 12 гадзіне. Ад'езд пісьменнікаў, супрацоўнікаў друкаваных органаў СП БССР і іх сям'яў ад будыска Саюза пісьменнікаў аўтобусамі ў 8.15 або электрычкай.

СУСТРЭЧА З УЗБЕКСКИМ ТЭАТРАМ

Паэму Алішэра Наваі, як і легенду аб пудоўнай сябачцы, нявольніцы Дзіларом, якую сквапны рабаўладальнік прадаў ненавісному шаху аб пакутах яе каханых — мастака Мані, аб трагедыі разбітых сэрцаў беднякоў ведае ва Узбекістане стары і малады. А многія мінчане гэту хвалючую гісторыю пачулі 2 ліпеня ўпершыню. Яе расказалі вобразнай мовай мастацтва артысты Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Узбекскай ССР імя Алішэра Наваі, якія героіка-рамантычнай операй «Дзіларом» нача-

лі ў гэты дзень свае гастролі ў сталіцы Савецкай Беларусі. Дырыжываў спектаклем народны артыст УзССР Абдуган Абдукаюмаў. Галоўную партыю выканала народная артыстка СССР Саадат Кабулава. У ролі Мані выступіў народны артыст УзССР Сатар Ярашаў.

У час гастролей тэатра ў Маскве «Правда» пісала аб «Дзіларом»: «Спектакль глядзіцца з вялікай цікавасцю, у ім шмат яркіх відэаілюстрацый... Музычная мова оперы нескладаная, у аснове яе народная песня, развітанне прыёмамі сімфанізму. Пад-

купляе канцэртнасць, яркасць масавых сцэн...».

Усе гэты мінскія глядачы выказалі ў гарацых апладысменты, якімі яны шчодро ўзнагародзілі узбекскіх гасцей за пудоўнае мастацтва.

На адкрыцці гастролей тэатра імя Алішэра Наваі прысутнічалі таварышы П. М. Машэраў, Ц. Я. Кісялёў, У. Ф. Міцкевіч, А. А. Смірнов, Ф. А. Сурганаў, І. М. Трацяк, а таксама загадчык аддзела культуры ЦК КП Узбекістана А. А. Тураеў.

БЕЛТА.

Мацнеюць песенныя традыцыі

Больш чым паўгода крочыў па вёсках і гарадах Беларусі рэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў ваенна-патрыятычнай песні, прысвечаны 30-годдзю Вялікай Перамогі над фашызмам. Фінішываў ён у мінулыя дзень у Палацы культуры мінскіх тэатральшчыкаў.

У дзень савецкай моладзі велізарную залу далаца запоўнілі пасланцы камсамольскіх арганізацый прадпрыемстваў, устаноў, ВНУ і тэхнікумаў Мінска, воіны сталічнага гарнізона. Яны сталі сведкамі і ўдзельнікамі вялікай песеннай урачыстасці.

У злучэнні гэтых двух свят — грамадска-палітычнага і музычнага — глыбокі сэнс, сказала, адкрываючы вечар, сакратар ЦК ЛКСМБ Лідзія Балашка. Юнацтва нашай рэспублікі прыйшло да свайго дня з вялікімі працоўнымі перамогамі. Тысячы мала-

дых рабочых паспяхова выканалі заданні завяршальнага года пяцігодкі і сталі на вахту ў гонар XXV з'езда КПСС. Побач з імі крочыць песня, яна будаваць і жыць дапамагае.

Моладзь з асаблівым задавальненнем выконвае тое, што спявалі яе дзяды і бацькі, новыя песні, поўныя такога ж эмацыянальнага зараду, высокага грамадзянскага пафасу. У гэтым яшчэ раз пераканаліся ўсе, хто прысутнічаў на заключным канцэрте. Тут выступілі лаўрэаты конкурсу — жаночая вакальная група Бабруйскага механіка-тэхналагічнага тэхнікума, вакальна-інструментальны ансамбль «Раніца» з калгаса «Прагрэс» Гродзенскай вобласці і «Пунсовыя ветразі» Мінскага гарнізона.

Цёпла прыняла зала салістаў — пераможцаў конкурсу сярод прафесіянальных спявакоў: Івана Краснадубскага,

Леаніда Нікольскага, Мікалая Пухальскага, Рыгора Харына.

Сярод самадзейных выканаўцаў дыпламантамі конкурсу сталі слесар-інструментальшчык Мінскага падшыпніцкага завода Аляксандр Паракхевіч, метадыст Негаральскага Дома культуры Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці Ірына Радзівіла і свідравальшчыца механічнага цэха завода «Лідсельмаш» Ганна Юркевіч.

Шлях на гэту сцэну быў нялёгкім, — скажаў старшыня журы конкурсу, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Ігар Лучанок. — Тысячы юнакоў і дзяўчат удзельнічалі ў першым туры, які прайшоў амаль ва ўсіх раённых цэнтрах. Яго пераможцы атрымалі права выступіць на абласной сцэне, а лепшыя з лепшых — на рэспубліканскай.

БЕЛТА.

3 БАЛТЫЙСКАГА БЕРАГА

У Мінску пачаў гастролі Наалінградскі абласны драматычны тэатр. Мінчане добра ведаюць калентыў па мінулых гастрольных сустрэчах. Сёлета тэатр знаёміць глядачоў з ветэранамі трупы і акцёрскай моладдзю. Першым спектаклем гасцей была трагедыя «Марыя Сцюарт» Ф. Шылера.

Справаздача кампазітара

У Маскве прайшоў аўтарскі вечар народнага артыста БССР А. Багатырова. У яго праграму былі ўключаны творы, шырока вядомыя аматарам музыкі: «Святая уверцюра», Канцэрт для кантрабаса з аркестрам, кантата «Беларускія песні», арыя з оперы «Надзея Дурава» і «У пушчах Палесся», фартэп'я-

ныя трыо, рамансы. Іх выканалі салісты вакальнай студыі, Акадэмічны вялікі хор і сімфанічны аркестр Цэнтральнага тэлебачання і Усеаюзнага радыё, вядомыя інструменталісты.

Творчая справаздача беларускага кампазітара прайшла з поспехам.

Узнагароды майстрам культуры Беларусі

Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР, Дзяржаўнага народнага хору Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, тэлебачання і радыё.

Ганаровыя граматы і Граматы Прэзідыума Вярхоўнага Савета УССР уручаны 44 дзеячам культуры Беларускай ССР. Сярод узнагароджаных Ганаровай граматай — Герой Савецкага Саюза М. Б. Осіпава, народная артыстка СССР Т. М. Ніжнікава, народны пісьменнік БССР І. П. Шамякін, народны артыст БССР кампазітар Я. А. Глебаў і іншыя.

Высокія ўзнагароды ўручыў Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета УССР І. С. Грушэцкі.

Дні літаратуры і мастацтва брацкага беларускага народа, падкрэсліў ён, ператварыліся ў вялікае свята, яркую дэманстрацыю талентаў, якімі багата і славіцца Беларусь, увесь наш шматнацыянальны савецкі народ. Яны сталі яркім прыўзняццем брацкай дружбы нашых народаў, дружбы, завешчанай вялікім Леніным, дружбы, якая з'яўляецца невичэрнай крыніцай нашай

сілы, залогам усіх нашых дасягнутых і будучых перамог на шляху да камунізму.

І. С. Грушэцкі пажадаў дзеячам літаратуры і мастацтва Беларусі новых творчых дасягненняў, моцнага здароўя, вялікага шчасця ў жыцці.

Ад імя ўзнагароджаных выступілі народны артыст СССР Р. Р. Шырма, пісьменнік Н. С. Глевіч, жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Р. В. Кудрэвіч. Яны гарача падзякавалі ЦК Кампартыі Украіны, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета УССР і ўраду рэспублікі за высокую ацэнку іх працы і запэўнілі, што будуць і ў далейшым высока несці сцяг партыйнасці і народнасці савецкага мастацтва, аддаваць свой талент справе далейшага ўмацавання дружбы і адзінства народаў нашай Радзімы, справе камуністычнага выхавання працоўных.

Пры ўручэнні ўзнагарод прысутнічалі сакратар ЦК Кампартыі Украіны В. Е. Маланчук, намеснік Старшыні Савета Міністраў УССР П. Т. Транько, сакратар ЦК Кампартыі Беларусі А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лабанок.

КРЫЛЫ

Урачысты вечар, прысвечаны 70-годдзю П. У. БРОЎКІ

Шырока і ўрачыста адзначыла грамадскасць нашай рэспублікі 70-годдзе Пётруся Броўкі — народнага паэта БССР, лаўрэата Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы, дэпутата Вярхоўнага Савета СССР, члена ЦК КПБ, акадэміка АН БССР.

Пётрусь Броўка... У ранішнім золце сцюдзёных ясенніх святанняў, у сіннім смуге празрыстых азёр, у ціхай задумнасці велічных дуброў, у пунсовых рабінавых каралях паўстае перад чытачом наш бацькоўскі край са старошак яго кніг. Яны ўвабралі ў сябе велізарны свет фарбаў, пачуццяў і думак, якімі паэт шчодро дзеліцца са сваімі сучаснікамі ўжо вось паўстагоддзя, перадаючы багацце сваёй душы і тым самым дорачы ім радасць новых адкрыццяў.

Пасерабрыла валасы сівізна, гадзі сабралі ў кутках яго добрых вачэй праменьчыкі маршчыны, на плечы ляглі сем дзесяцігоддзяў не лёгкага, але багатага, цікавага жыцця, непарыўна звязанага з жыццём народа, партыі і краіны. Сялянскі сын, батрак, затым важка сельскіх камсамольцаў, старшыня выканкома сельсавета, журналіст, паэт, дыпламат, вучоны. Няпростыя жыццёвыя дарогі, якія калыхалі калыску яго маладога таленту, сталі асновай яго шматграннай творчасці. У ёй — дыханне першых пяцігодкаў, энтузіязм калектывізацыі, мужнасць абаронцаў Айчыны,

У непарыўнай сувязі паэта з лёсам народа, лёсам краіны — сакрэт велізарнай папулярнасці творчасці Пётруся Броўкі, кнігі якога каля ста разоў выдаваліся ва ўсіх брацкіх рэспубліках. Яго творы вядомы за рубяжом, яны раскрываюць замеснаму чытачу прыгажосць душы савецкага чалавека, яго талент і працавітасць, гавораць аб яго ратнай адвазе, мужнасці і непакіснай стойкасці, аб невычарпальнай любові да Радзімы.

Напружанай, складанай і вельмі цяжкай работай поўны кожны дзень жыцця паэта і сёння. За ўпартую працу, за шчодрасць таленту, за радасць сустрэчы з новымі творами мільёны чытачоў плошчэ яму сваёй шчырай падзякай, глыбокай любоўю і прызнаннем. Аб гэтай жывой любові да паэтычнага слова, да творчасці слаўнага песняра сучаснасці гаварылі ўдзельнікі ўрачыстага вечара, якія перапоўнілі залу Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, дзе і ліпеня адбылося ўшаванне Пётруся Броўкі.

Павіншаваць юбіляра прыйшлі таварышы П. М. Машэраў, Ц. Я. Кісялёў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, М. Н. Полазаў, Ф. А. Сурганаў, І. М. Трацяк, загадчыкі аддзелаў ЦК КПБ А. Ц. Караткевіч і С. В. Марцалеў, першы сакратар Мінскага гаркома КПБ У. А. Ляпёшкін, старшыня выканкома Мінскага гарсавета М. В. Кавалёў, госці з брацкіх рэспублік, беларускія пісьмен-

Юбіляра віншуе В. Кажэўнікаў.

непахіненнасць барацьбітоў за мір, героіка будняў вялікіх будоўляў.

На станаўленне маладога паэта вялікі ўплыў зрабілі Пушкін і Лермантаў, Шаўчэнка і Някрасаў, Ясенін і Маякоўскі. Яго настаўнікамі і старэйшымі таварышамі былі Янка Купала і Якуб Колас. У іх Пётрусь Броўка вучыўся майстэрству і патрыятызму, гістарычнаму, маштабнаму погляду на з'явы нашай рэчаіснасці. Быў і яшчэ адзін настаўнік, які саслужыў яму добрую славу. Гэта — фальклор, беларуская народная песня. Ад яе пайшлі прастата і яснасць, вобразнасць і пывучасць яго верша.

У гады ваеннага ліхалецця паэт прысвяціў народу свае лепшыя пазмы і вершы, услаўляючы ў іх неўміручы подзвіг яго сыноў і дачок, натхняючы савецкіх людзей на барацьбу з ненавісным ворагам. Лірык у душы, ён становіцца страсным публіцыстам, слова якога было зразумелым і бліжкім кожнаму. Яго вершы распаўсюджваліся ў партызанскіх атрадах, на акупіраванай тэрыторыі Беларусі, як лістоўкі.

нікі, прадстаўнікі калектываў прадпрыемстваў і будоўляў Мінска, дзеячы мастацтва, навукі і культуры, воіны Савецкай Арміі, студэнты.

Вечар адкрыў старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі, народнага паэта БССР, Героя Сацыялістычнай Працы Максім Танк.

— Пётрусь Броўка прыйшоў у літаратуру з глыбокім і непасрэдным веданнем жыцця, — сказаў ён. — Творы яго дарогах паэт крочыў як рабочы, як баец за ўстанаўленне новага савецкага ладу ў вёсцы і ў горадзе, як салдат, вучоны, дзяржаўны і грамадскі дзеяч. Адсюль, з гэтых дарог, бяруць пачатак жыватворныя сілы яго самабытнай паэзіі, якая вабіць нас сваёй шчырасцю, страснасцю, народнасцю, партыйнасцю, багаццем фарбаў, эмоцый і разнастайнасцю форм.

Коротка ахарактарызаваўшы галоўныя этапы творчага шляху юбіляра, Максім Танк падкрэсліў:

— Муза Пётруся Броўкі заўсёды натхнялася вялікімі ідэямі, якія, як дрэва з гэтым вырасцілі з жыцця. У гэтым вышыня яго паэзіі, яе наватар-

КІЕУ, 27. (БЕЛТА). За паспяхова выступленні перад працоўнымі Украіны, вялікую работу па прапагандзе шматнацыянальнай савецкай культуры ў Дні літаратуры і мастацтва Беларусі ва Украінскай ССР, якія садзейнічаюць далейшаму развіццю брацкай дружбы народаў СССР, шэраг мастацкіх калектываў нашай рэспублікі ўзнагароджаны Ганаровымі граматамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР. Вялікая група дзеячоў культуры БССР ўзнагароджана Ганаровымі граматамі і Граматамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР.

Сёння ў Прэзідыуме Вярхоўнага Савета УССР адбылося ўручэнне ўзнагарод прадстаўнікам Беларускай дзяржаўнай філармоніі,

ВЫСОКАЙ ПАЭЗІІ

ства. Яна не страчвае арыенціраў часу, а нясе ў сабе пачаток новага, адлюстроўвае нашу рэчаіснасць і страшна агітуе за яе. Творчасць паэта прасякнута любоўю да Радзімы, пачуццямі брацкай дружбы і пралетарскага інтэрнацыяналізму. Таму юбілей Пятруся Броўкі стаў святам усёй нашай літаратуры, усёй культуры нашага народа.

Слова атрымлівае Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сурганаў. Ён зачытвае і ўручае П. Броўку прывітальны адрас ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў рэспублікі. Затым Ф. А. Сурганаў гаворыць:

— Минула паўстагоддзя з таго часу, як пачалася плённая творчая дзейнасць Пятра Усцінавіча Броўкі ў беларускай савецкай літаратуры. Гэта была эпоха, насычаная падзеямі найвялікшага гістарычнага значэння. Першыя пяцігодкі. Перамога сацыялізму ў нашай краіне. Вялікая Айчынная вайна і разгром фашызму. Гэды пасляваеннага аднаўлення народнай гаспадаркі. Пераход да разгорнутага будаўніцтва камунізму. І ўсе гэтыя падзеі знайшлі яркае адлюстраванне ў творчасці паэта. Яго паэзія стала сваясаблівым летапісам нашага гераічнага часу, які напоўнен небывалымі пераўтварэннямі свету і чалавека. Мужная і лірычная, палымяная і задушэўная, яна з'яўляецца прыкладам вернага служэння народу, партыі, Радзіме.

Такім прыкладам служыць усё жыццё Пятра Усцінавіча — жыццё паэта-грамадзяніна, грамадскага дзеяча, вучонага. Вельмі вялікі аб'ём работы выконвае ён як дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, член Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, сакратар праўлення Саюза пісьмennisкаў СССР, галоўны рэдактар Беларускай Савецкай Эцыклапедыі.

І калі гаварыць аб самай прыметнай рысе ў творчасці П. Броўкі, то яна заключаецца ў непарунай кроўнай сувязі яго жыцця і паэзіі, яго партыйнага слова і партыйнай справы. Таму яго творчасць

стала вяхой у беларускай савецкай літаратуры, таму яна з'яўляецца дзейнай зброяй у нашай барацьбе за камунізм.

Мы ведаем Броўку як палымянага песняра непарушнай дружбы савецкіх народаў, актыўнага барацьбіта за ідэі пралетарскага інтэрнацыяналізму і міру на зямлі. Мы ганарымся і радуемся таму, што яго творы перасягнулі рубяжы нашай Радзімы і гучаць далёка за яе межамі.

Няхай жа ваша песня, дарагі Пётр Усцінавіч, і далей чэрпае сваю сілу з глыбін народнага жыцця, няхай яна заўсёды застаецца маладой і зvonкай, лірычна ўсхваляванай і напартыйнаму страснай і мабілізуючай!

Пад гарачыя апладысменты залы Ф. А. Сурганаў уручае юбіляру высокую ўзнагароду Радзімы — ордэн Дружбы народаў. П. Броўку ўручаюць таксама Ганаровая грамата Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

Са словам пра юбіляра выступіў народны паэт БССР П. Пацанка. Ён падрабязна ахарактарызаваў творчасць П. Броўкі, яго велізарны ўклад у развіццё беларускай і ўсёй савецкай літаратуры, падкрэсліў, што яго творчасць — мастацкі летапіс народнага жыцця не толькі роднай Беларусі, але і ўсёй нашай цудоўнай Радзімы.

Вялікая паэтычная дзяржава П. Броўкі, сказаў ён, яе мерыдыяны раскінуліся ад еісейскай тайгі да амерыканскага кантынента. Але найбольш светлыя і шчырыя песні ён праспяваў роднай зямлі, таму цудоўнаму кутку, што раскідаў свае сасновыя бары паміж Заходняй Дзвіной і Бугам.

Ад Саюза пісьмennisкаў СССР юбіляра сардэчна вітаў сакратар праўлення Саюза пісьмennisкаў СССР, Герой Сацыялістычнай Працы В. Кажэўнікаў.

— На паэтычным небасхіле савецкай літаратуры паэзія П. Броўкі з'яе зоркай першай велічыні, — сказаў ён. — У сваёй цэласнасці яна з'яўляецца высокім гераічным вобразам станаўлення і развіцця сацыялістычнай асобы — народа-героя, які здзейсніў найвялікшыя гістарычныя подзвігі. Партый-

ная дальнобачнасць, прыныповасць, пачуццё новага, настойлівасць у надтрымцы ўсяго ленскага набылі паэту ўсеагульнае прызнанне і ўдзячнасць чытачоў. Ён з'яўляецца для нас узорам служэння сваёй пісьменніцкай справе і партыйнаму абавязку.

Прэзідэнт Акадэміі навук БССР М. А. Барысевіч ад імя шматтысячнага атрада вучоных рэспублікі гарача падзякаваў П. Броўку за вялікі ўклад у развіццё беларускай навукі. Яго веды, выдатныя арганізатарскія здольнасці, сказаў М. А. Барысевіч, дапамагалі ў кароткі тэрмін завяршыць велізарную працу па збору матэрыялаў і выданню ўпершыню ў

перадаў старшыня Беларускага рэспубліканскага савета прафесіянальных саюзаў М. Н. Полазаў. Ваша творчасць, падкрэсліў ён, блізка і зразумелая рабочаму чалавеку, якому вы прысвяцілі німала патхібных радкоў. Прыміце ж нашу вялікую падзяку за тое, што вы дапамагале людзям пазнаць радасць і паэзію працы.

Вітаць П. Броўку прыйшлі на ўрачысты вечар самыя юныя чытачы — піянеры. Яны прачыталі вершы, прысвечаныя паэту, паднеслі ганароваму піянеру пусовыя ружы.

Страсна гаварыў аб творчасці П. Броўкі народны паэт Кабардзіна-Балкарый, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Кай-

куй ад юнакоў і дзяўчат рэспублікі перадаў юбіляру першы сакратар ЦК ЛКСМБ В. І. Радомскі, які ўручыў паэту Ганаровую грамату ЦК ЛКСМБ, якой ён ўзнагароджан за шматгадовую і плённую работу па выхаванню моладзі.

Ад рабочых Мінска юбіляра віталі брыгадзёр брыгады рэгуліроўшчыкаў прыборабудуўнічага вытворча-тэхнічнага аб'яднання імя Леніна Ф. Ф. Канышка, ад воінаў Савецкай Арміі — член Ваеннага Савета — начальнік Палітпраўлення ЧВВА генерал-лейтэнант А. В. Дзедбалок, ад выкладчыкаў і студэнтаў БДУ імя У. І. Леніна — рэктар універсітэта У. М. Сікорскі, ад супрацоўнікаў і чытачоў беларускіх перыядычных выданняў — галоўны рэдактар часопіса «Племань» А. Макаёнак, ад маскоўскіх выдавецтваў — дырэктар выдавецтва «Савецкі пісьменнік» Н. В. Лесючэўскі.

Вершы, прысвечаныя П. Броўку, прачыталі ленінградскі паэт і перакладчык Л. Хаўстаў і

Падарункі ад прадстаўнікоў Віцебскай вобласці.

Фота Ул. КРУКА.

гісторыі нацыянальнай культуры 12-томнай Беларускай Савецкай Эцыклапедыі, Акадэмія навук Беларусі ганарыцца тым, што сярод яе правадзейных членаў побач з імямі Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, М. Танка стаіць імя П. Броўкі.

Ад імя сабратаў па пяру — беларускіх літаратараў юбіляра цёпла віншавалі народны пісьменнік БССР І. Шамякін, ад работнікаў мастацтва рэспублікі — намеснік міністра культуры БССР С. А. Пятровіч, ад калектыву галоўнай рэдакцыі Беларускай Савецкай Эцыклапедыі — намеснік галоўнага рэдактара І. Д. Казека, ад кнігавыдаўцаў — старшыня Дзяржкамітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец.

Да мікрафона падыходзіць украінскі паэт Б. Алейнік.

— Спраўдныя паэзія лёгка прыходзіць у любы дом, — гаворыць ён. — І сёння мы добра ведаем не толькі выдатнага беларускага паэта П. Броўку. Мы любім і ведаем рускага паэта П. Броўку, украінскага, грузінскага, армянскага, узбекскага паэта П. Броўку. Яго творчасць інтэрнацыянальная, хоць ён заўсёды быў і застаецца сапраўдным, верным сынам свайго народа.

З сонечнага Узбекістана прывёз палымянае прывітанне «аксакалу беларускай савецкай паэзіі» вядомы ўзбекскі паэт Хамід Гулям. Вялікі талент нашага сябра, сказаў ён, вялікае яго значэнне для выхавання новых маладых талентаў.

Ад шматлікай арміі паклоннікаў паэтычнага дару П. Броўкі віншаванні юбіляру

сын Куліеў. Ён сказаў, што творчасць паэта займае дастойнае месца ў скарбніцы шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры.

Чулівай была сустрэча паэта з землякамі — прадстаўнікамі працоўных Ушацкага раёна Віцебскай вобласці, якія прынёслі яму сардэчны паклон ад роднага краю, уручылі памятную падарункі — вышыты ручнік і цымбалы.

— Сямдзесят гадоў — выдатны ўзрост творчай сталасці, жыццёвай мудрасці, — сказаў у сваім прывітанні заслужаны дзеяч культуры БССР, вядомы маскоўскі паэт-перакладчык Я. Хелемскі.

— Сябры паэта ад усёй душы віншуюць яго з дасягненнем парoga гэтай сталасці, якая спалучаецца з маладой энергіяй, і чакаюць ад яго новых выдатных твораў.

З невычарпальнай крыніцай параўнаў творчасць П. Броўкі народны артыст СССР Р. П. Шырма, які навішваў паэта з юбілеем ад імя кампазітараў, мастакоў, дзеячаў кіно і тэатра рэспублікі. Да гэтай крыніцы патхення, сказаў ён, прыпадаюць з удзячнасцю многія накалены мастакоў, чэрпаючы ў ёй разумнае, добрае, вечнае, ствараючы новыя творы мастацтва.

Любоў і ўдзячнасць працаўнікоў Латвіі і Туркменістана, Кіргізіі і Таджыкістана выказалі беларускаму паэту Арвід Грыгуліс і Чары Ашыраў, Саранбай Джусуеў і Убайд Раджаб. Яны падкрэслілі інтэрнацыянальнасць творчасці юбіляра, якая звязала сваімі ніцямі блакітныя азёры Беларусі і адгор'і сівога Паміра, туркменскія стэпы і вяршыні Цянь-Шаня, ахапіла ўсёе свет, стала блізкай і зразумелай сэрцу кожнага савецкага чалавека.

Вялікае камсамольскае дзя-

зьямяк юбіляра, беларускі паэт Р. Барадулін.

Перад юбілярам на сталае ўсё вышэй узнімаецца горка прывітальных адрасоў і памятных падарункаў. Беларускія цымбалы тут суседнічаюць з камузам — кіргізкай лірай, туркменскі халат з каўказскай буркай, узвышэнца томікі вершай паэта, выддзеныя па рускай, украінскай, таджыкскай, латышскай і іншых мовах.

Зачытваюцца прывітальныя тэлеграмы ў адрас юбіляра ад М. Шодахава, Л. Ляонава, К. Сіманова, М. Грыбачова, М. Бажапа, Д. Кугуліцава, многіх іншых вядомых савецкіх пісьмennisкаў, ад партыйных, савецкіх арганізацый і выданняў, прадпрыемстваў, калгасаў і школ.

Гарачымі апладысментамі сустрэла зала выступленне П. Броўкі. Яго ўсхвалявалае слова было звернута да партыі, да народа, да сяброў і паклоннікаў яго таленту.

— Я шчаслівы, — сказаў юбіляр, — што наша паэзія знаходзіць жывы водгук у сэрцах людзей, што праца мая так высока ацэнена партыяй і народам. Я бяскожна ўдзячны за тва сардэчныя словы, якія выказаны ў мой адрас у прывітанні Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і ўрада нашай рэспублікі. Іх я ўспрымаю, як наказ: не аглядаючыся на гады, працавай так, каб апраўдаць высокае прызначэнне паэта, нарадаваць чытача новымі стадымі творами.

...Урачыстая частка вечара закончана. Віншаванне паэта прадоўжылі майстры мастацтваў рэспублікі. У вялікім канцэртзе прагучалі вершы П. Броўкі, оперныя арыі, песні, баллады на яго словы, звінцела беларуская народная музыка.

В. БІРУКОУ,
Я. ГАРЭЛІК,
нар. БЕЛТА.

Петруся Броўку віншавалі пісьменнік Узбекістана Хамід Гулям.

КАРЭСПАНДЭНТ. Перш чым пачаць нашу гутарку, дарэгі Кандрат Кандратавіч, дазвольце мне ад імя калектыву рэдакцыі, шматтысячных чытачоў штотыднёвіка і ўсіх, хто любіць вашу выдатную творчасць, гарача павіншаваць вас з прысваеннем вам высокага ганаровага звання Героя Сацыялістычнай Працы за выдатныя заслугі ў развіцці навукі і культуры, і ад усёй душы пажадаць вам усюгo-ўсяго самага найлепшага ў жыцці і ў далейшай дзейнасці на карысць нашай любімай Савецкай Айчыны!

КАНДРАТ КРАПІВА. Шчыра дзякую. Гэта хваляючая падзея ў маім жыцці. Я глыбока ўдзячны роднай Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду за высокую ацэнку мае працы, за пастаянныя клопаты аб развіцці савецкай навукі і культуры.

КАРЭСПАНДЭНТ. Адначасова дазвольце павіншаваць вас з выбраннем дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР на выбарах, што адбыліся 15 чэрвеня бягучага года і пажадаць вам вялікага пэўна ў вашай дзяржаўнай дзейнасці.

КАНДРАТ КРАПІВА. Шчыра дзякую!

КАРЭСПАНДЭНТ. Мне дастаўляе вялікае задавальненне выконваць даручэнне штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» і гутарыць з вамі, дарэгі Кандрат Кандратавіч, патрыярхам сучаснай беларускай літаратуры, пісьменнікам, драматургам, вучоным, чалавекам, які ўнёс вялікі ўклад у развіццё драматургіі, паэзіі, прозы, літаратуразнаўства і мовазнаўства!

Дарэгі Кандрат Кандратавіч, шырокае кола чытачоў ведае вас здаўна пад прозвішчам — Крапіва. І ёсць людзі, якія нават і не ўяўляюць сабе іншага вашага

імя, а і іншыя падлеткі. Гэта яшчэ не сталі работнік, але ўжо нядрэнны памочнік. Магу дадаць, што яшчэ і ў больш раннім узросце, калі мне было гадоў дзесяць-адзінаццаць, я хадзіў у заробкі ў майстак. Гэта калі панскі аканом наймаў дзяцей абіраць лубін на насенне. Прапрабіўшы некалькі летніх сезонаў, мы прыходзілі лядому з наколамі рукамі і нагамі, але зарабіўшы на дзесяць капеек, якія не былі лішнімі ў гаспадарцы. Часамі наймаў нас і аблыкі абіраць. На гэту работу мы ішлі ахвотна. І дзень быў кара-

«...ужо многім абармотам рукі-ногі панякла...»

КАНДРАТ КРАПІВА. Вучыўся я спачатку ў Стаўбцоўскім чатырохкласным гарадскім вучылішчы. У Койданаўскае перавёўся ў 1912 годзе і скончыў яго ў 1913 годзе.

Я ў той час сапраўды спрабаваў пісаць вершы, за якія мяне нават пахвалілі выкладчык літаратуры Іван Міхайлавіч Тоўсік. Але гэта былі яшчэ вучнёўскія вершы, якія, можа, і сведчылі аб нейкіх

што да чатырох першых тамоў БелСЭ, дык у іх, як вы правільна адзначылі, сапраўды мелі месца асобныя выпадкі парушэння праванісу. У свой час, як мне вядома, гэта пытанне абмяркоўвалася ў Галоўнай рэдакцыі БелСЭ і былі прыняты меры, аб неабходнасці якіх гаворыцца ў вашым запытанні.

Больш шырока пытанне аб захаванні граматычных норм і праванісных правіл абмяркоўвалася на нарадзе мовазнаўцаў, прадстаўнікоў адпаведных міністэрстваў і работнікаў друку ў Акадэміі на-

Кандрат КРАПІВА:

«...ВЫШЭЙШЫЯ ІДЭАЛЫ ЧАЛАВЕЦТВА ЎВАСАБЛЯЕ НАША КАМУНІСТЫЧНАЯ ПАРТЫЯ І САВЕЦКІ ЛАД НАШАЙ ДЗЯРЖАВЫ...»

Гутарка спецыяльнага карэспандэнта штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» з народным пісьменнікам БССР, акадэмікам, віцэ-прэзідэнтам АН БССР, Героём Сацыялістычнай Працы Кандратам Кандратавічам Аграхоўшам (Кандратам Крапівай).

маіх здольнасцях, але пачаткам літаратурнай творчасці іх пельга лічыць.

Некалькі фельетонаў (у верхах і ў прозе) я напісаў у 1921 годзе, калі служыў у Чырвонай Арміі. Яны былі надрукаваны на рускай мове ў газеце «Красноармейская правда». Стала я пачаў пісаць і друкаваць свае творы (ужо на беларускай мове) у 1922 годзе. Гэты год і лічыцца пачаткам мае літаратурнай творчасці.

«Крапіва» — гэта не першы мой сатырычны твор. Гэтым і тлумачыцца, што яна «...ужо многім абармотам рукі-ногі панякла...»

КАРЭСПАНДЭНТ. Вам вядома, Кандрат Кандратавіч, што «Руска-беларускі слоўнік», які быў выдадзены ў 1953 годзе, мае шмат недахопаў, бо з часу яго выдання змяніліся правілы напісання многіх слоў. Шэраг недахопаў мае і «Беларуска-рускі слоўнік». Ды і першыя чатыры тамы Беларускай Савецкай Энцыклапедыі ў асобных выпадках выдадзены з парушэннем правілаў напісання слоў.

Якія меры, на вашу думку, неабходны для таго, каб палепшыць становішча?

КАНДРАТ КРАПІВА. Пытанне аб недахопах такіх канітальных прац, як Руска-беларускі і Беларуска-рускі слоўнікі і першыя чатыры тамы БелСЭ вы ставіце так, як быццам становішча вымагае прыняцця нейкіх тэрміновых мер. Я хацеў бы ўнесці яснасць у гэта пытанне.

Адным з недахопаў «Руска-беларускага слоўніка» з'яўляецца тое, што ён патрабуе паняўнення. З часу яго выдання прайшло дваццаць гадоў. За гэты час літаратурная мова — руская і беларуская — паняўнілася новымі словамі, якіх, зразумела, мы ў слоўніку не знайдзем. У ім няма, напрыклад, такіх слоў, як «спутнік», «космонавт», «космадром», «орбітальны», «межконтинентальны», «лазер», «атомоход», «ракетаносец», «лайнер», «джынсы», «штормовка» і многіх іншых. Некаторыя словы за гэты час набылі дадатковыя значэнні. Ёсць асобныя вынаходкі, калі не ўсе значэнні таго ці іншага слова дакладна раскрыты або не зусім дакладна перакладзены на беларускую мову. Трэба прыняць пад увагу, што слоўнік склаўся тады, калі картатэка Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР таксама толькі пачынала склацца і распісанне літаратуры рабілася выбарачна. Іншая справа цяпер, калі картатэка налічвае больш за два мільёны картак.

Другі недахоп, які вы назвалі, вынікае з таго, што слоўнік выдадзены да ўдакладнення праванісу. І яго беларускую частку неабходна прывесці ў адпаведнасць з існуючым праванісам. Інстытут цяпер рыхтуе слоўнік да перавыдання, маючы на ўвазе выпраўленне ўсіх адзначаных недахопаў.

«Беларуска-рускі слоўнік», які выйшаў пазней і распрацаваны больш дакладна, таксама патрабуе паняўнення.

пук БССР у 1972 годзе. Вынікі нарады ў значнай меры спрыялі ліквідацыі разнабою, які ў той час меў месца ў нашым друку.

Да гэтага магу дадаць, што Інстытут мовазнаўства заканчвае працу над далейшым удакладненнем праванісу, а таксама над складаннем няўвядзенага тлумачальнага слоўніка беларускай мовы. Усё гэта будзе спрыяць далейшаму павышэнню культуры беларускай мовы.

КАРЭСПАНДЭНТ. Вам, аўтару востра-канфліктных драматургічных твораў, творцу разнастайных, незвычайна багатых характараў-тыпаў у п'есах «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Праба агнём», «Мілы чалавек», «З народамі», «Пяюць жаваранкі», «Занікаўшая асоба», «Людзі і д'яблы», «Брама неўміручасці», — асабліва блізкая і дарагая беларуская драматургія, яе клопаты і яе поспехі. Мы лічым вельмі значымым падзеяй, што ёсць та лаўрэатамі Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне драматургіі вы сталі адначасова з нашым вучнем Андрэем Ягоравічам Макаёнкам. Як вы думаеце, у чым заключаецца такая незвычайна вялікая папулярнасць гэтага драматурга?

КАНДРАТ КРАПІВА. Мне прыемна было разам з Андрэем Макаёнкам атрымліваць ганаровую ўзнагароду. Адносна таго, што вы называеце яго маім вучнем, я навінен сказаць, што не прэтэндую на якую-небудзь выключную ролю ў гэтым сэнсе. Вучыўся ён, вядома, і ў вялікіх майстроў сусветнай, рускай і савецкай драматургіі, а яшчэ ў самога жыцця, аб чым сведчаць актуальнасць і жыццёвая пераканаўчасць яго твораў. Папулярны ён таму, што піша добрыя п'есы, і я жадаю яму далейшых поспехаў.

КАРЭСПАНДЭНТ. Якія праблемы вам бачацца ў галіне драматургіі?

КАНДРАТ КРАПІВА. Праблема ў галіне драматургіі адна — пісаць добрыя творы, якія б праўдзіва і глыбока, у якіх вобразам адлюстроўвалі жыццё ў яго багацці і разнастайнасці і перш за ўсё велічынна справы нашага народа. Самая складаная праблема ў тым, як гэта зрабіць. Яшчэ няма (і не будзе) такога ГОСТа, які б дакладна вызначыў усе кампаненты п'есы, іх якасцяў і колькасцяў паказчыкі. Няма і такой тэхналогіі, якая прыдатна была б для ўсіх выпадкаў. Усё гэта патрэбна было б для серыйнай вытворчасці. Але справа ў тым, што мастацкі твор — рэч унікальная. Кожнаму драматургу кожны раз праблему прыходзіцца вырашаць занова. У гэтым цяжкасць і характэрна творчай працы.

КАРЭСПАНДЭНТ. Вы, дарэгі Кандрат Кандратавіч, першым вывелі нашу драматургію на ўсесаюзную сцэну, калі ў 1940 годзе масквічам былі паказаны спектаклі «Партызаны» і «Хто смяецца апошнім» пад час Дзеяды беларускай літаратуры і мастацтва. І тады ж вы атрымалі Дзяржаўную прэмію СССР. Цікава, як гэта адбылося і што вам асабліва запомнілася?

прозвішча, хоць добра ведаюць і любяць вашы творы. Скажыце, калі ласка, чаму Вы абралі сабе такі псеўданім, някучы псеўданім?

КАНДРАТ КРАПІВА. Матывы былі розныя. Па-першае, я не лічыў свае творы таго часу сапраўды мастацкімі і саромеўся падпісваць іх сваім прозвішчам. Па-другое, мае прозвішча — Аграхоўш — вярнулася для вымаўлення і нялёгкае для запамінання. Па-трэцяе, сатырычны характар маіх твораў, у якіх часам называліся і сапраўдныя імёны, патрабавалі нейкага прыкрыцця хоць бы ў выглядзе псеўданіма. У адпаведнасці з характарам жанру я і выбраў «Крапіву».

КАРЭСПАНДЭНТ. Згодна вашай аўтабіяграфіі «Ад маленства да сталасці», ваша працоўная жыццё пачалося ў чатырнаццацігадовым узросце, гэта значыць, у 1910 годзе, калі вы пайшлі за плугам і з касой. Гэта ж азначае, што сёлета вы адзначыце шэсцьдзесят пяты год сваёй працоўнай дзейнасці. Што адчувае чалавек, за плячыма якога такі наважаны працоўны стаж?

КАНДРАТ КРАПІВА. Так падлічваючы, мы з вамі, шановны таварыш, можам зрабіць прыпіску да сапраўднага стажу. Калі ў чатырнаццаці гадоў я пайшоў за плугам і з касой, дык гэта не значыць, што я працаваў нараўні з дарослымі. Так, між іншым, працаваў у вёсцы не

пейшы, і работа больш прыемная, і яблыкаў — см, колькі ўдзее. Тут мы ўжо стараліся, каб зрандатару як мага менш зсталося звышпрыбытку ад эксплуатацый дзіцячай працы. Дык не залічваю жа мне ўсё гэта ў працоўны стаж.

Стала на вайму я пачаў працаваць у 1914 годзе, калі атрымаў месца настаўніка ў Мішанскай земскай школе Паршайскай воласці Мінскага павета.

Пасля яшчэ была імперыялістычная вайна, служба ў Чырвонай Арміі...

Чалавек, які праціў доўгае працоўнае жыццё, мае патрэбу аглянуцца на пройдзены шлях і правярць, ці ўсё ён зрабіў, што трэба і як трэба. Пры гэтым ён пераконваецца, што найбольшае задавальненне дала яму тая праца, што прынесла карысць людзям.

КАРЭСПАНДЭНТ. У 1910 годзе вы вучыліся ў чатырохкласным гарадскім вучылішчы ў мястэчку Койданава (цяпер Дзяржынск), і, як самі пішаце, да гэтага часу адносіцца пераба вашага праца. Потым быў вялікі перапынак у вашай творчасці, а ў свае зборы твораў вы ўключаеце творы з 1922 года. Які год трэба лічыць пачаткам вашай літаратурнай дзейнасці, калі ўлічыць, што ў вершы «Крапіва», напісаным у 1922 годзе, вы пішаце, што да гэтага часу крапіва

КАНДРАТ КРАПІВА. Песа «Партызаны» была напісана мною да дванаціцігоддзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Для таго часу — напярэдадні і непасрэдна пасля ўз'яднання беларускага народа ў адзінай Савецкай дзяржаве—яна была вельмі актуальнай. Спектакль, настаўлены на гэтай п'есе на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы Канстанцінам Мікалаевічам Санікавым, карыстаўся поспехам у гледача.

Камедыя «Хто смеяцца апошнім» напісана і настаўлена ў гэтым жа тэатры рэжысёрам МХАТа Іосіфам Майсеевічам Раеўскім у 1939 годзе. Пастапоўка спектакля адбылася ў маю адсутнасць. Я ў гэты час быў у арміі: спачатку ў Заходняй Беларусі, а пасля на Фінскім фронце. Спектакль я ўбачыў непасрэдна перад тым, як яго трэба было везці на дэкаду.

Поспехамі гэтых спектакляў я абавязаны таленавітай рабоце рэжысёраў і цудоўным актёрам любімага мною тэатра. Многіх з іх, на вялікі жаль, ужо няма сярод нас.

КАРЭСПАНДЭНТ. Дазвольце настаўніць такое пытанне: сатыра і яе роля ў жыцці, калі на ўвазе мень нашу сацыялістычную рэчаіснасьць.

КАНДРАТ КРАПІВА. Пра сатыру я нісаў ужо і не хачуся б наўтарана. Наогул я б сказаў, што сатыра — гэта адзін з дзейных сродкаў самаацэнкі грамадства, гаворачы мовай фізіялагі, ад плакаў, ад прадуктаў жыццядзейнасці грамадскага арганізма. Аб'ектам сатыры заўсёды з'яўляецца аджыўшае, коснае, заекарулае, што перашкаджае развіццю маладому і здароваму. Заўважце, што ўсе вялікія сатырыкі—гэта людзі прагрэсіўныя для свайго часу. Былі, напэўна, сатырыкі і з рэакцыйнымі поглядамі, але народная памяць не захавала іх імёнаў. І наколькі чалавечнае грамадства развіваецца шляхам пераадолення супярэчнасцей, настолькі заўсёды будзе прагрэсіўнае і адсталое, здаровае і аджыўшае — тым самым шляхі, якія ідуць на спажыву сатыры. У якой меры вешце грамадства ў сваім развіцці, у такой меры, я б сказаў, вешча і сатыра, у якой бы форме яна ні існавала.

Але я хачу звярнуць вашу ўвагу на адну акалічнасць. Я маю на ўвазе адносіны сатыры да існуючага ладу. Да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі не было такога ладу, які ўвасабляў бы самую перадавую ідэю, запавястныя спадзяванні і мары народа. У любога з іх было ўзвіжыма месца для сатыры з боку найбольш прагрэсіўных слабаў грамадства.

Вышэйшыя ідэалы чалавечнага ўвасабляе наша Камуністычная партыя і савецкі лад нашай дзяржавы. Але коснае, адсталое, усё тое, што перашкаджае нашаму руху наперад, ёсць і ў нашым грамадстве. Такім чынам, савецкая сатыра, змагаючыся з рэакцыйным і аджыўшым, змагаецца за інтэрэсы партыі і народа, за наш савецкі дзяржаўны лад.

КАРЭСПАНДЭНТ. Які свой драматургічны твор вы лічыце лепшым і што абумоўлівае поспех?

КАНДРАТ КРАПІВА. Адказваючы на гэта пытанне, я не магу не прыняць над увагу і тое, як гэтыя творы ацэнены грамадствам і ў першую чаргу гледачом, для якога яны і пішуча. Шмат што залежыць яшчэ ад таго, як п'еса настаўлена і сыграная.

Большым поспехам карыстаюцца мае камедыі. Праўда, не ўсе яны дастаткова вядомы сучаснаму гледачу.

КАРЭСПАНДЭНТ. Каго з сучасных драматургаў вы найбольш паважаеце?

КАНДРАТ КРАПІВА. Паважаю ўсіх, хто ставіцца да справы сур'ёзна і мае талент для таго, каб займацца ёй.

КАРЭСПАНДЭНТ. Што вы думасце пра сучасны рэпертуар тэатраў і асабліва тэатра імя Янкі Купалы?

КАНДРАТ КРАПІВА. Дзіўная справа! У раснараджэнні тэатра (я гавару наогул пра тэатр) уся сусветная літаратура ад Эсхіла да нашых дзён, Ніжкімі тэрытарыяльнымі, часавымі і нацыянальнымі рамкамі ён не абмежаваны. Толькі ў Савецкім Саюзе кожны год пішуча і друкуюцца сотні п'ес. Выбірай, што душа жадае. Дык не! І тут, аказваецца, ёсць праблемы. Трэба, каб п'еса была актуальнай. Ленін, калі сучасная. Добра, калі гэта камедыя, але каб не было тут рэпертуарнага перакосу! Добра, каб яна

аднавідала творчаму кірунку галоўнага рэжысёра. Каб у ёй былі выйгрышныя ролі для вядучых актёраў. Каб у ёй было нямнога дзеючых асоб. Каб яна была нескладаная для афармлення. Пажадана, каб яна была маштабнай і глыбокай па зместу, але не вельмі, бо глыбокі змест патрабуе і глыбокага раскрыцця. А дзе ўзяць такіх актёраў і такога рэжысёра? Добра, каб яна была наватарская, смелая, але зноў жа не вельмі. Смеласць звычайна звязана з пэўнай рызыкай. Добра, каб яна была сярэдне-добрая, сярэдне-смелая, зручная для настапоўкі, каб ролі аднавідалі магчымама актёраў і, само сабою, каб яна была касавая. Такім чынам, праблема рэпертуару ёсць. І не маяя. Вышэйшыя яе сваімі сродкамі не вельмі проста. Тут не вышодзіла б менш вылічальную машыну, у якую б закладваліся, з аднаго боку ўсе магчымае і нажардзі тэатра, а з другога — усе якасці пэўных п'ес. Яна б і выдала тое, што трэба.

Што да рэпертуару тэатра імя Янкі Купалы, дык, здавалася б, яму і думашь няма чаго. Маючы пяцьсот месц на больш чым мільёны горад, не трэба кланіцца аб касе: што ні паставіш, яна будзе поўная. Але наколькі кіраўніцтва тэатра боліць глыбока надыходзіць да рэпертуарнага пытання, дык і яму прыходзіць вырашыць гэтую складаную праблему. Без вылічальнай машыны. А гэта ўсё-такі цяжка. Бываюць і пралікі.

КАРЭСПАНДЭНТ. Не сакрэт, што газетны стыль у апошні час вельмі паўплываў на мову мастацкіх твораў. Што, на вашу думку, неабходна для таго, каб вярнуць мове яе шматфарбнасць, маляўнічасць, бляск?

КАНДРАТ КРАПІВА. Калі мастацкі твор напісаны газетнай мовай, дык які ж ён мастацкі? Такіх твораў не трэба друкаваць. А надрукаваныя трэба крытыкаваць. Вось тут бы нашай газеце самы раз узняцца за гэту справу.

КАРЭСПАНДЭНТ. Што вам запамнілася з перыяду «Узвышша»? Што засталася ў жыцці, ад чаго адмовіліся?

КАНДРАТ КРАПІВА. Запомнілася тое, што ва «Узвышшы» былі такія нісьменнікі і паэты, як Змітрак Бядуля, Кузьма Чорны, Уладзімір Дубоўка, Пятро Глебкі, Максім Лужанін, Язэп Пушча, Адам Бабарэка і іншыя. Вы мала каго з іх ведаеце асабіста, але на творах можна меркаваць, што гэта былі таленавітыя хлопцы. Апрача Змітрака Бядулі, гэта была моладзь, якая шукала сваіх творчых шляхоў. Бывала, што некаторыя рабілі пры гэтым і няўзруныя крокі. Але з таго часу прайшло ўжо амаль паўстагоддзя, і ў каго было ад чаго адмаўляцца, даўно адмовіліся.

КАРЭСПАНДЭНТ. Вашы творы ў ацэнцы першых крытыкаў і як вы зараз ставіцеся да той крытыкі?

КАНДРАТ КРАПІВА. Крытыка была ўсякая: і слушная, і вульгарызатарская, на якую я часам адказваў сатырычнымі вершамі і байкамі. Цяпер я ўжо забыўся думашь пра яе.

КАРЭСПАНДЭНТ. Над чым вы зараз прагнуче?

КАНДРАТ КРАПІВА. Больш за ўсё сяджу вольна за гэтым акадэмічным сталом у якасці Атраховіча, а не Крапівы. Астатні час для грамадскай і, калі шчыра, што застаецца, для творчай працы. Цяпер яшчэ маю крыху работы ў сувязі з выданнем пяцітомнага збору маіх твораў. Рэдагую для другога выдання той самай «Руска-беларускай слоўнік», аб якім у нас ішла гутарка. У першага выдання было тры рэдактары, але, на вялікі жаль, двух выдатных знаўцаў мовы Якуба Коласа і Пятра Глебкі—ужо няма сярод нас, і я лічу сваім абавязкам выканаць гэту работу. А яна патрабуе шмат часу і вялікай увагі. За год я здолеў адрэдагаваць нававіны слоўніка. Другой хвіліны яшчэ на год. А там... А там паглядзім.

Пра творчыя задумы не гавару. Яны яшчэ не настолькі акрэсліліся, каб можна было гаварыць аб іх канкрэтна.

КАРЭСПАНДЭНТ. Вашы пажаданы калектыву і чытачам штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

КАНДРАТ КРАПІВА. Жадаю ім узвешнай жыватворнай любові.

КАРЭСПАНДЭНТ. Сардэчна дзякую за ўвагу. Кандрат Кандратавіч.

Гутарку запісаў Пятро ШАУЦОУ.

Аляксей ЗАРЫЦКІ

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

НАШАМУ ЗАПЯВАЛУ

ПЕТРУСЮ БРОСКУ

Зноў сівому паэту
Рачулка Вушачка прысніцца,
Пастушка Петруся
Адгукнецца труба з даўніны.
Зноў пастукацца ў шыбу
Нясмейай азяблаі сінцай
Паспрабуюць маленства вясновага
Мрой і сны.

Не бяследна мінулі гады:
Як высокая вежа,
Значыць кожны дарогу,
Здабыты шануючы плен.
Што задумаўся, наш запявала?
Мо лёгкае рэха
Першай песні раптоўна
З вясновых пачулася дзён?

Не прыстаў запявала,
І песня нідзе не прыстала.
Хай схавалася мачтай у далях
Юнацтва пара.
Прывітала яго
Пакалення ўзмужнелая сталасць,
Прывітала па-брацку даўно,
Як свайго песняра.

Ды шляхі крута ішлі,
І гарыць сівізна над ілбамі
Аднакашніку нашых
Агнём серабрыстым заўжды.
Стуль, дзе дым над Асвенцімам
Біўся цяжкімі клубамі,
Матчыні голас, пясняр,
Цялятае к табе праз гады.

Гы уславіў, пясняр,
Тартызанскую нашу матулю,
Што ішла за сыноў і дачок
На няўмольны касцёр
Гы з нягаснай любоўю
Душу ўшанаваў залатую
Як гордыя крылы,
Як смерце над ёй распрасцёр.

Гы ўслаўляеш, пясняр,
Чашу праўды святую і справу,
Людскае сэрца сваё
Раздаеш ты сябрам і гадам,
У Наступнае смела глядзі:
Па высокаму праву
І для слова твайго
Будзе месца пачэснае там.

16—22.VI.1975. Падгор'е.

Генадзь ДЗМІТРЫЕУ

ГАРЭННЕ

Тарою памяць
светлаю зарнічкай
З былога высветліць адно імгненне.
...Ідзе урок.
Увешная «хімічка»
Паказвае нам дослед на гарэнне.
Гарыць свяча.
Грымціць агеньчык кволы.
І пнёмся мы пазнаць агню прыроду.
Цы раптам захлынуўся ён паволі
Пад каўпаком шклянным
без кіслароду.

Ідуць гады.
Жыццё мне адкрывае
Законаў шмат
для творчага натхнення,
Але і сёння я
не забываю,
Вышэй за ўсё цяно
Закон гарэння!
Жыць і гарэць —
І ў гэтым лёс мой шчасны—
З сыноўняю любоўю да народа.
Без гэтае любові
я пагасну,
Нібы агеньчык той без кісларода.

ВЯЗЫНКА

Тут салаўі мяняюць часта трэлі,
Чаруюць кожны куст і кожную галінку,
А перапёлкі досвіткам з мурожнае пасцелі
Пераклікаюцца штодзённа безупынку.

Тут хаты заварожаны зялёнымі садамі,
Паданні таяць даўнія, старыя,
Тут кветкі ў агародчыках сабраліся
радамі,
І хараства, і водар іх не скрыеш.

Тут спеланала валата-хлалчыну мучі,
Які, калі падрас, назваў сябе Купалам,
Ён мужнасцю людскай краіну
ўзабагаціў,
Тут славу вешную зязюля пракувала.

На кожным іроку адчуваеш чары,
На кожным кроку дзіва ўсюды бачыш,
Душу і сэрца не ўкрываюць хмары
І подых песні чуюцца гарачы.

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

ГІМН ГЕРАІЗМУ

Па вуліцах расквечанага Мінска
на плошчу Перамогі я прыйшоў, —
дзе ўвянчаны строгім абеліскам,
салдацкай славы палымнее шоў...

Сцягі, сцягі—
налева і направа...
Настрой святочны, радасны — кругом
Струменіць ззянне векаломнай славы
і свеціць нам нягаснучым святлом.

Дзяўчынкі клпатліва і старанна
кладуць букет да Вечнага агню...
Стаяць у карауле ветраны,
нібы вартуюць маладосць сваю.

Сляды былых пажарышчаў далёкіх
я бачу ў іх прыжмураных вачах,
на іх вайной пасечаных далонях,
на скронях і прыземленых плячах.

Прыгадваюць яны свае дарогі,
глядзяць маўкліва на цяжкі той шлях,
які прывёў да светлай перамогі,
да залатога коласа ў палях.

Доўгачаканы ранак Вызвалення!..
З руін устаў і прыгажэйшым стаў,
чым быў калісь,
наш горад —
родны Ленін
прыйшоў,
у цэнтры стаў на п'едэстале.

Ён, правядыр наш,
пазіркам прарочым
глядзіць на наш упэўнены парыв;
як наша маладосць да шчасця крочыць
пад небам пераможнае зары;

як нам нялёгка мір зямны даецца,
які рытуем мы вякам пасаг;
як на сусветным вечы чалавецтва
Савецкі лад
займае свой пасаг!

Міхась СТРЫГАЛЕУ

Трымцела на пяску маранка,
з валасы твае цяжкі,—
з табою на пяску, Марына,
стаяў я, быццам на мялі.

І мора не тапіла тайну—
губ затаіла вугалкі,
І твар ахутапа туманам,
І белай пенаю—пяскі.

Пайшла, не глянуўшы ні разу,
Я слова кінучь не паспеў—
нібы няскончаную фразу
у сэрцы несучы цябе.

ЧЫТАЧ, безумоўна, заўважыў гэтыя падобныя адна да адной вокладкі невялікіх тонкіх кніжачак. Спачатку яны былі светлыя, з партрэтамі аўтараў, потым зрабіліся стракатымі, рознакаляровымі, а партреты аўтараў перамясціліся на другія старонкі вокладак. Алег Салтук і Таіса Бондар, Генадзь Дамітрыеў і Раіса Баравікова, Васіль Жуковіч і Эдуард Зубрыцкі, Любоў Філімонава і Віктар Гардзеі, Міхась Куліковіч і Генадзь Пашкоў... Даволі вялікі ўраджай першых паэтычных кніжак за год і некалькі месяцаў. Які ж ён, гэты ўраджай? Што прынёслі з сабой у літаратуру маладыя аўтары? Ці ёсць у гэтых першых кніжках глыбінныя прыкметы таго, што можа з'явіцца характэрнай, вызначальнай рысай новага паэтычнага пакалення, якое, ва ўсіхкім разе, так друквае, гуртам заявіла аб сабе колькаска?

Адразу няцяжка заўважыць параўнальна добры сярэдні ўзровень моўнай і стылістычнай культуры паэтычнага радка. Тут вы не знайдзеце непісьменных, нягарабных выразаў, безгустоўных альбо аўна штучных вобразаў, якія любяць вышукваць рэцэнзенты. У кожнага з вышэйпералічаных паэтаў — вышэйшая філалагічная адукацыя і добрая школа мовы і вершаскладання. Я ўжываю тэрмін «школа» ў значэнні, бліжэй да таго, якое існуе, напрыклад, у фігурным катанні на каньках. І вельмі прыемна, што са «школай», «чыстапісаннем», «абавязковай праграмай» дэбютанты спраўляюцца даволі ўдала.

У кожнай кніжцы выразна адчуваецца традыцыйны для беларускай літаратуры выток, крыніцы паэтычнага натхнення маладых паэтаў. Яны — у роднай вёсцы, полі, лузе, у непаўторных па сваёй прыгажосці родных мясцінах, у падзвігах землякоў. Ад прыроднага, натуральнага пачатку ідзе ўглыб развіццё інтэлекту і паэтычнага мыслення гэтых аўтараў, а не ад штучных «мадэрна-філасофскіх» кніжных канцэпцый.

Паэтычны мікрасвет, які

існуе, напрыклад, у лепных вершах зборніка Генадзя Пашкова «Кліновік», — гэта магчымасць раскрыцця сваіх духоўных пошукаў. Паэт, урадаваны пейзажным наваколлем, апівае яго характава («...Светайнік — светлая праталінка зялёнай веі выснелых бароў»). Яно — быццам бы стартавая пляцоўка для раскрыцця маральнай тэмы, для гаворкі пра вышыню і сапраўднасць маральных пачуццяў нашага сучасніка, і ўдача чакае і Г. Пашкова, і іншых там, дзе выразна выявілася гэта ўнутраная сувязь.

Жаданне сарваць «таёмнічую пчатку» з усіх першаасноў чытаецца ў многіх вершах зборніка Л. Філімонавай «Стэзюны». Сузіранне пейзажу («Трапяткі бярозы», «З лесу казкі выходзяць»), выклікае ў паэтэсы трывожныя пытанні аб сэнсе жыцця, аб тым, куды «пазава мяне ўдалеч, загукае жыццё». І ўсё ж, сцвярджае Л. Філімонава, «мы вернемся у бясконасць дарог, на гасцінцы вясковыя і на вуліцы дымныя. А ў хвіліны тужлівыя, браце лес, барані мяне!». Гэты заклік можа паказацца негэтыпным, нехарактэрным для паэтэсы, тэматычныя пошукі якой — у сферы інтэлектуальнай дзейнасці, яе пераважна вабяць тэатр і музыка, жываліс і тонкія адценні перажыванняў сучасніка — жыццароднага. Аднак яе ўсё ж неадольна цягне туды, дзе «барвы верасоў над узлесем лёгка лётаюць», дзе «квітнеючыя, першыя, з пахам дзікіх траў там збіраю ціха вершы я, дзе нішто не браў». Апошняя рызыкаўнае дэкларацыйнае сцвярджэнне тэма ўспрымае хутчэй як жаданне, як імкненне знайсці свой уласны паэтычны голас, сваю непаўторную тэму.

Паэтычны мікрасвет раптам можа нечакана пашырыць свае межы і разрасціся ў вобраз глабальных маштабаў:

Я — дзяўчынка на шары,
Што плыве ў блакіце
І палаюць Станары
Нада мною ў зеніце,
І нікому не ў цяжасць,
Я — нібыта пушынка,
Што трапляе ў бязважкасць,
Я — на шары дзяўчынка!
(Раіса Баравікова).

І тут адчуваецца ўнутраная, натуральная сувязь паміж сузіраннем і думкай. Нягледзячы на сваю нібыта «бязважкасць», паэтэса дае магчымасць адчуць і сваю, і ўсіх адказнасць за ўсё, што робіцца на планеце, «што мяне нарадзіла». Ад вобраза да

абгульнення пэўнай значнасці — у гэтым я бачу залёку на аўтарскую індывідуальнасць у зборніку Р. Баравіковай «Рамонкавы берет».

Да пейзажу, як да камертону, што на пэўны лад настройвае душу, звяртаюцца вельмі часта ўсе вышэйпералічаныя аўтары. Многія старонкі зборнікаў прысвечаны зіме і вясне, лету і восені, дажджам і сякочце, дарогам і гаям, сонцу і месяцу, палям і лясам. І вельмі шкада, калі адпаведны духоўны настрой адчуць цяжка, а часам нават немагчыма.

Вось, напрыклад, цалкам верш Міхася Куліковіча са зборніка «Дарога ў лета».

Тры сасы падпіраюць абоні,
Узіраюцца ў сіню высі.
З лесу выбеглі ў свет шырокі
І ля шляху стаяць засталіся.

Банкарэм НІКІФАРОВІЧ

ПАЧАТАК ЁСЦЬ...

АГЛЯД СЕРЫ І

Альбо верш Васіля Жуковіча:

Выйшла з-за нівы
сонейка-дзіва.
Ударылі промні тонкія
па клавішах звонкіх
рамонкаў —
аж птушкі зашчабталі.

Так і не зразумела, што гэты вершам хацеў сказаць аўтар. Але ў таго ж В. Жуковіча ёсць і іншыя ўзоры, напрыклад, півка чатырох-радкоўяў «Настроі», дзе ў большасці строф адчуваецца сапраўдная паэтычная думка.

Аўтараў многіх першых паэтычных зборнікаў аднае таксама іх абавязковы зварот да Радзімы, у вобразе якой яны бачаць пакулы што краіну свайго маленства, тую хату, вёску, дзе яны нарадзіліся, тых продкаў і бацькоў, што жылі і працавалі ў родных мясцінах.

І верыцца, што гэта адчуванне бацькаўшчыны, таго, што так ёміста змясцілася ў славутым коласаўскім выразе «Мой родны кут», абавязкова вырасце ў шырокае разуменне сваяцкінага для кожнага савецкага чалавека паняцця — Радзіма, якая, як напрыклад, для В. Жуковіча, дала для кожнага «серп і молат — каб дужым стаў, дала неба, каб марыў узнісла, дала крылы, каб смела ўзлятаў», якая прычасціла

«да нягаснучай славы» «сцягам агністым навек даражыць».

А цяпер паставім крыху недакладнае пытанне: колькі ж год аўтарам гэтых першых кніжак? І адразу высветлім, што самаму маладзейшаму з іх, Генадзю Пашкову, 27 гадоў! Далёка не юначы, як бачыце, узрост. Не будзем ссылацца на жыццёвы і творчы шлях Грыбаедава, Лермантава, Багдановіча, не будзем разважаць пра прычыны агульнага пастарэння ўсіх пакаленняў нашага грамадства, у тым ліку, на жаль, і маладога, як гэта ні парадкасна. І ўсё ж пасля першага пытання натуральна ўзнікае другое: ці не зацягнулася ў нашых дэбютантаў спакойнае, лірычнае развіццё з

як вершы Т. Бондар, калі ёй не спіцца ад таго, што «зноў памяць вяртае мінулае, усё да драбніцы. Нічога не выкрасліш там, ні пакут, ні вайну, хоць я з сорок пятага... Нібы не ведае межаў трывожная памяць».

Паэтэса не можа забыць такія да болю дакладныя прыкметы галоднага дзяцінства, як «абпалены комін, за плачам — магілку сястры, схуднелыя твары, выццё ваўкоў у двары...» І таму зразу медае яе неспрыянае стаўленне да так званых «ціхага» сучаснага шчасця, калі «цёпла, утульна ў пакоі вялізным, інтэр'ер: шэраг кніг, крышталь. Да балкона прывязана даль тонкім белым шнуром для бялізны». На дзіва дакладны вобраз, у

якім — усе аўтарскія адносіны да сучаснага мяшчанства.

Генадзь Дамітрыеў, якому давялося працаваць рабочым на будоўлі, сцвярджае ў адным з вершаў кнігі «Гарады на далонах», што, будуючы новыя паверхі дамоў, «я ўзводжу помнікі дамам, што палі ў бітвах, як салдаты». І тут успамін, звязаны з мінулай вайной, падказаў сваё рашэнне тэмы. Пра бацьку, што «з апошняга не вернецца шпітала», усхвалявана нап'ісаў Генадзь Пашкоў, а Алег Салтук, расказваючы пра сваё пасляваеннае дзяцінства, зазначае, што ён так і не ведаў, калі бацька спіць, бо здавалася, што ён працуе І дзень і ноч, каб «хлеб увоцло елі» і каб «не пакідала нас цяпло»...

З радасцю сустракаем у першых кніжках, на жаль, вельмі малалікія, адзінаковыя, як залатыя зерняты ў горнай пародзе, узоры паэзіі высокай грамадзянскай думкі, высокага натхнення. Яны, як правіла, звязаны з асэнсаваннем духоўнага воньгу свайго пакалення, пакалення, якое нарадзілася пасля вайны або ў гады вайны і дзяцінства якога прыпала на нялёгкую пасляваенную пару. Віктар Гардзеі ўключыў у свой зборнік «Касавіца» верш, дзе ўспамінае, як маці, расчыніўшы цеста, прасіла дзяцей не свавольчы, не скакаць, нават не гаварыць гучна, бо «калі заскачаш, кажучь людзі, цеста ападзе». Вельмі выразны ў канкрэтных дэталях малюнак паэт завяршае простымі радкамі, у якіх праз свой вопыт — непазайлівае, не дыдактычнае, але сапраўднае абгульненне:

Словам мамы я тады паверыў,
І таму, хоць час мінуў блага,
Ціха-ціха зачыняю дзверы,
Калі хлеб пякуць ці пірагі.

Гэта — сваё, уласнае, непаўторнае. Гэтаму вершы,

якім — усе аўтарскія адносіны да сучаснага мяшчанства.

Генадзь Дамітрыеў, якому давялося працаваць рабочым на будоўлі, сцвярджае ў адным з вершаў кнігі «Гарады на далонах», што, будуючы новыя паверхі дамоў, «я ўзводжу помнікі дамам, што палі ў бітвах, як салдаты». І тут успамін, звязаны з мінулай вайной, падказаў сваё рашэнне тэмы. Пра бацьку, што «з апошняга не вернецца шпітала», усхвалявана нап'ісаў Генадзь Пашкоў, а Алег Салтук, расказваючы пра сваё пасляваеннае дзяцінства, зазначае, што ён так і не ведаў, калі бацька спіць, бо здавалася, што ён працуе І дзень і ноч, каб «хлеб увоцло елі» і каб «не пакідала нас цяпло»...

Паэтычнае «я» Эдуарда Зубрыцкага, які нарадзіўся ў вайну, больш, чым у яго вершах, выяўляецца ў невялікай паэме «Кветкі ля абеліска», у якой даволі ўдала сплалася лірычная плынь з эпічнай і ў якой, нягледзячы на пэўную эмацыянальную размы-

Антон БЯЛЕВІЧ

ЛЕТНЯЯ СІМФОНІЯ

Вясёлай, шумнаю хусцінай
Накрыла лета безраняк.
Ён свіснуў песняй салаўінай,
Заракатаў ён песняй так,
Што дуб стары кудлатым чубам
Падмеў хмурынкі з сінявы;
Шумеў лістамі: — Ах, як любя,
Калі бушуюць паплавы.
Я пражыву яшчэ нямала:
Сем соцень лет,
Сем соцень зім...
Каліна з дубам заскакала,
Бярозанька запела з ім:
— А мы ж у поўнай нашай сіле,
У маладой сваёй красе!..
На луг зялёны, жоўты, сіні,
Пабеглі песні па расе;
Расы і сонца напіліся, —
Іх пазванчэлі галасы.
І нават песняй наліліся
Трава і жыта каласы,

У садзе яблыні і грушы,
І звон зязюльчыных бароў,
І нашы сэрцы, нашы душы,
І гул маторных песняроў.
Яшчэ ніколі і не чулі
Такой сімфоніі вякі.
І быў я радасна расчулен,
Мае сябры і землякі.
Старыя нават маладзелі:
У кожнага душа п'яе.
Нібыта радуго надзелі
Яны на лясіны свае.
Сімфонію іграла лета,
Скакалі поле, сенажаць...
Гатоў абняцца з белым светам,
Яму гатовы перадаць
Душы іскрыначку жывую,
Душы прачуленай агонь,
Яму і сэрца падарую,
Усю сімфонію яго.
Хай свет у горы не заплача,
Хай не спаткаецца з нудой...
З калінай дуб вясёлы скача,
П'яе з бярозай маладой.

РАЗВЕДЧЫК

Быў разведчык ён бывалы,
Смелы, мужны партызан.

Ведаў сцэжачак нямала
Праз лясы ў варожы стан.
Нават гера-генерала
Прывазок у той будан,
Дзе быў летам штаб атрада,
Дзе кавалі светлы дзень..
— Камандзір, прымайце гада! —
І баец прысеў на пень,
І сказаў: — Стаміўся вельмі.
Адпачну крыху цяпер.
— Адсапіся... Хто ён?

— Шэльма!

Пакусаў мне рукі гер.
Вельмі ж нейкі ён памяты,
Замарнелы, небарак...
А ён, лысы і цыбаты,
І дзюбаты, як гусак,
Паглядаў на камандзіра,
На вінтоўкі ў будане...
— Вы застрэліце мяне!
Камандзір гаворыць: — Не.
Падсілкуйся...

І ў мундзірах

Бульбу ў цёплым чыгуне
Ставіць ён на стол з фанеры,
Прастаквашы ставіць збан.
Сам частуе пана-гера
Партызанскі атаман!
Пасмялеў чужынец крышку:
Бульбу ножыкам шкрабе;

Лыжкай чэрпае са збана
Прастаквашу... Хваліць ён,
Хітры шэльма, партызанаў
Хваліць, добры іх закон.
Страсянуў разведчык чубам:
— Ну, ці скоро пад'ясі?
Наядайся! Хутка дуба,
Падля лясая, дасі!
— Дуба?

— Дуба?

— Што ён кажа?

Дуб не трэба мне. О, не!
— А зямелькі хочаш сажань?
— Сажань?

— Сажань!

— Мала мне.

— От, хапуга! Сажня хопіць!
Будзе ж добры, жоўты жвір!..
— Супакойся трохі, хлопец,
Усмійнуўся камандзір. —
— Ах, блазнота ты, блазнота!
Ён саслужыць службу нам...
Праз Мінаевы вароты
Правядзеш яго ты сам.
Генерала на машыне
Павязуць аж да Масквы...
Генерал — штабная шышка.
У Маскве ён пакрысе
Разгарнуў, нібыта кніжку,
Планы ўсе,

тасць, усё ж ёсць аб'яўлены вобраз жахлівай Асейскай трагедыі, калі фашысты расстралялі сотні мірных жыхароў. Зусім непадобная да сваіх калег, схільная да эмацыянальна-разважлівай стыліі верша, Любоў Філімонава ў паэме «Саната Чурлёніса» спрабуе паэтычнымі сродкамі раскрыць вытокі жывапіснай і музычнай творчасці выдатнага літоўскага мастака і кампазітара, і, трыба сказаць, нягледзячы на выдавочную фармальную ўспадкаванасць твора, гэта спраба ў цэлым удалася маладой паэтэсе. У многіх радках прывабляе нязмучаная, простая дакладнасць:

Ты спышаешся, Чурлёніс?
Спраў задуна на зямлі?
На лугах шукаеш мора,

была «ласункам з ласункаў»,
І вось — незразумелая кац-
доўка:

Соль крутая, крыві маеі соль,
Абавязаны многім салонцы,
нездарма ў латыні соі
з даўніны азначала: Сонца.

Асацыяцыя тут уяўная, штучная, да таго ж зусім не падрыхтаваная папярэдняй логікай верша. Бывае і так, калі аўтарская ўсхваляванасць, узрушанасць не знаходзіць аднаведнай формы выразу. Занадта лёгка, на нашу думку, і па рытму, і па інтанацыі гучыць верш Міхася Кулініковіча «Хатынь»: «Цяпер Хатынь — прывід пустынны: агнём пайшоў навек сяло. А там, дзе хат цягнуўся рад, — званы, як жах, на камянах, Ты слухай іх, нібы жывых...» І гэтак далей.

шай ступені зацікавіць не толькі чытачоў, але і самога аўтара ў плане актыўнага выяўлення ў паэтычных вобразах свайго тагачаснага духоўнага вопыту.

Свой вопыт, вопыт свайго пакалення якраз з'яўляецца той духоўнай сферай, дзе можа найбольш поўна выявіцца мастацкая індывідуальнасць маладога аўтара. Такі вопыт нельга ігнараваць, не звяртаць на яго ўвагі. А гэта, на жаль, здараецца вельмі часта, і, як ні дзіўна, на ўзорах інтымнай, любоўнай лірыкі многіх маладых паэтаў.

Амаль у кожнага паэта, аўтара першай кніжкі вершаў, сустракаем знаёмства і рытмічныя, і стылявыя, і тэматычныя інтанацыі, напісаных пад уплывам старэй-

жаль, адсутнічаюць творы, якія адразу запамініліся б цалкам альбо той ці іншай удалай страфой, вобразам. Прыгадаем, напрыклад, што пасля першага зборніка Васіля Зуёнка ўсе адразу запамінілі «яблык, які ўнаў дасвеццем недзе ля Халопенчаў, ніхто не пачуў, а шар зямны здрыгануўся». Рыгор Барадулін увайшоў у паэзію звонкай песняй у таварным вагоне па дарозе на даліну, «палатай мінэраў» і горкім зваротам да загінуўшага бацькі, які не выйшаў «і ў гэты раз мяне спаткаць, паднесці рэчы...». Янка Сіпакоў запамінуўся шчырым і непасрэдным зваротам ад імя тых, хто працуе на полі: «Пасвіці яшчэ крышку, сонца, не спытайся знікацца да лесу...» А Сымон Блатун, які, на жаль, так рана адышоў з жыцця, у свой час прыйшоў у выдавецтва і забраў рукапіс свайго першага зборніка, які быў ужо зацверджаны ў выдавецкім плане, лічачы зборнік яшчэ не дастаткова падрыхтаваным да выдання.

І нельга не пагадзіцца ў гэтай сувязі з думкай, выказанай нядаўна ў надрукаваным у «Правде» артыкуле «Мера адказнасці» Канстанціна Ваншэкіна. Вядомы рускі савецкі паэт лічыць, што «маладому літаратару карысна, нават неабходна пераадолець пэўнае супраціўленне — і матэрыялу, і жыццёвых абставін, і, калі, хочаце, крытыкі прарвацца да чытача, прабіцца да прызнання. Цяпа такой удачы заўсёды будзе вышэйшай, больш важкай, чым поспех, які прыйшоў адразу».

Першае знаёмства адбылося. На жаль, яшчэ рана гаварыць пра новае паэтычнае пакаленне як пра пэўную з'яву ў нашай паэзіі. Але ад кожнага аўтара, што заявіў пра сябе першай кніжкай, можна і трэба чакаць значна большага, і, што самае галоўнае, больш пэўнага і выразнага выяўлення свайго індывідуальнага творчага аблічча. А гэта магчыма толькі пры ранучай актывізацыі грамадзянскага пачуцця і мыслення маладых паэтаў, пры актыўным, а не сузіральным удзеле ў жыцці і звароце да таго, што сёння хвалюе іх паплетнікаў, іх сучаснікаў.

Пажадаем жа ім поспехаў!

ШТО ДАЛЕЙ?

«ПЕРШАЯ КНИГА ПАЭТА»

А ў аблонах — караблі...
Ясным позіркам абводзіш
Гоні буйныя палёў
І штодня свой светлы горад
Уздыхаеш над зямлёй.

На вялікі жаль, такіх сапраўдных паэтычных удач у гэтых зборніках вельмі і вельмі мала. Часам, запраўна ўважваючы тэму, малады паэт не можа дасвецці яе да канца, у яго нібыта «не хапае дыхання» дасвецці верш да лагічнага завяршэння. Гэта мы бачым у доволі штучнай спрэчцы з Пустатой у вершы В. Жуковіча «Азарэнне», які скончыўся проста сцвярдзеннем, што пуста — адстае, адстае...». Геннадзь Дзмітрыеў, назіраючы, як плаваюць дзеці ў сучасным басейне, успамінае сваё маленства, калі «вада запаніла штовёсна ваіны напамінак — варонкі» і калі ў «гэтых шыкоўных» купальнях бязбацькавічы — сіроты у горнай вадзе агуналі трывогі свае і турботы». Добры па агульнай інтанацыі верш сапсаваны не зусім лагічнай канцоўкай: аўтар рады, «што ў гомане звонкім дзяцінства маё і сына не плавае наперагонкі». Так і няясна, чым выкліканы такі вобраз. Даволі аддаленая сувязь канцоўкі з асноўнай задумай верша Генадзя Пашкова «Соль». У творы — блакадны ўспамін часоў ваіны, калі соль

Справа, урэшце, не ў выбары памеру, а ў адсутнасці ў аўтара глыбокай думкі: пачуцця адказнасці перад такой тэмай верша. На апошняй старонцы зборніка М. Кулініковіча чытаем:

Што ж, жыццё падобна да камят:
Загарыцца — загасне. Але верце,
На зямлі пакінем мы бласмерце,
Калі мірам азарыцца свет.

Можна паспрачацца з такой пасіўнай сузіральнай пазіцыяй, відаць, у праграмным для аўтара вершы. Хацелася б бачыць тут большую грамадзянскую актыўнасць: мала чакаць калі будзе мір, трэба актыўна змагацца за яго. Такая недастатковая, на нашу думку, актыўнасць шкодзіць іншым маладым паэтам. «Фантазіі выток знайсці хачу», — прызнаецца В. Жуковіч, якому варты параціць больш марыць, актыўней быць у палоне фантазіі, чым шукаць яе крыніцы. Э. Зубрыцкі расказвае пра амаль трагічны выпадак, калі лодку гайдаў на хвалях шторм, толькі для таго, каб сказаць у канцы верша: «І потым, як ні ўспаміналі, усё ж успомніць чэ маглі, як мы да берага прысталі, дзе нас чакалі караблі». Менавіта гэтак апошняе як магло б у боль-

ных вопытных майстроў паэзіі. Малаўнічасць Р. Барадуліна і выразная дакладнасць радка А. Вялігіна, безумоўна, уплывалі на Г. Пашкова: «Застыў зялёнай хмарай воз, задышны храп зьяві аглоблі: паром унізе. Сонца кроплі на крыльцах стомленых стракоз». Уплыў аналітычна-разважлівых інтанацый А. Вярцінскага знаходзім у лепшых вершах В. Жуковіча — «Падтрымка» і «Чурлёніс». Такі зварот да лепшых узораў нашай паэзіі на пэўнай ступені росту можна лічыць спраўданым, справа толькі ў меры захавання свайго, уласнага паэтычнага «я» ў час такой вучобы, якая можа быць вельмі плённай. Аднак — зусім недаўшчальнае амаль даслоўнае цытаванне, як, напрыклад, у наступных радках Э. Зубрыцкага, дзе выразна ўгадваецца запазычанасць з Я. Смелякова: «І пакрыцца, бы коўдраю, волкім туманам, пад галовы пакласці, дзеразой апавіты, курган».

Такая яна, наша новая паэтычная змена. Як бачыце, у «адвольнай праграме», у той сферы, дзе можа найбольш поўна выявіцца творчая непаўторнасць, адметнасць кожнага аўтара, назіраецца пэўная нівеліроўка, за невылікім колькасца выключэннем у першых зборніках, на

Сакрэты ўсе.
А разведчыку — пашана,
Ён адзначаны Масквой,
Ордэн Славы партызену
Уручылі... Ён — герой!
Гэта хлопца акрыляла.
Ён, нібы Напалеон!
Кажа: — Толькі генералаў,
Фон-баронаў у палон
Буду браць. Я вопыт маю.
Браць не буду нейкіх жаб.
Камандзір, я абяцаю:
Прыганю вам цэлы штаб.
У кустах, траве пажухлай
Лазіць, поўзае хлапец.
Бачыць ён, — выходзіць з кухні
Нейкі тып, як жарабец,
Атлусцель,
Разамлелы,
Белацель,
У трусах...
«Шышка? Шышка, зразумелай
Ну, вядома ж — важны птах!
Бач, гуляе на прыродзе...
Вунь у рэчку плэхнуў ён...»
— Гэй, ты... ваша бласроддзе!
Вам не хочацца ў палон?
— Я...
— Ага! Што пляш вочы?
Ну, хутчэй вылазь, галякі..

У палон ісці не хоча,
Адбіваецца чужак.
— Ах, ты гэтак? А я так! —
Даў у пуза, як у бубен,
Ды рэбрыны палічыў,
Ды пачысціў трохі зубы.
Кляп — у пашчу: не крычы!..
І прывёў баец бывалы
Галыка да буданоў.
— Штаб — не штаб, а генерала,
Камандзір, прывёў я зноў!
— Генерала? Дзе ж адзнакі?
Толькі ў здоры кумпякі.
— Дык яго ж я, небараку,
Галышом уззяў з ракі.
Атлусцель,
Белацель,
У раку кульнуўся ён...
Хто такі? Незразумела.
Можа, нейкі фон-барон?
Камандзір спытаў:
— Эй, пухлы,
Хто ты? Чын твой? Што за тып?
— Кухар я. Раблю на кухні.
— Кухар!
— Кухар...
«От улін! —
Думае баец бывалы. —
Мне папаўса з кухні краблі...
Аж дуброва рагатала:

— Малайчына! Цэлы штаб
Ён прывёў! А «штаб» той — кухар!
Прывалок яго хлапец!..
Зноў патыліцу пачухаў.
— Прывяду! — сказаў баец.
Дружбакі жартуюць — Пуза
Вылаві яшчэ ў вадзе!
— Хлопцы! Штаб — не штаб,
а туза
Прывяду! —
І ў шлях ідзе...
Веру цвёрда: прывядзе!

Ніна ШКЛЯРАВА

ТРАЛЕЙБУСЫ

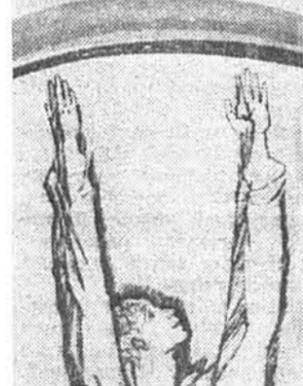
Мне падабаюцца тралейбусы
Свайёй разважлівай хадой...
У іх вокнах людзі, быццам рэбусы,
Са сваім шчасцем і бядой.
І як жалезныя алені,
Узяўшы «рогі» к правадам,
Плывуць тралейбусныя цені
Насустрач дням і вечарам.
А літары, нібы цюльпаны,
Квітнеюць ветліва наўкол.
Гудуць тралейбусы заспаўня,
Плывуць у роздуме акон.

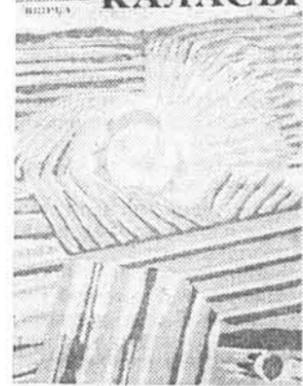
ПАВОДКА

ЛІВЕНЬ

КАЛАСЫ

ПА ЗАГАДУ СЭРЦА

Вокладкі новых паэтычных кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: выбранае творы Н. Гілевіч (афармленне В. Юрчанкі, франтыспіс С. Раманава), «Паводка» А. Шаўні (мастак Г. Скрыпнічэнка), «Лівень» Л. Рашкоўскага (мастак Г. Малышаў), «Каласы» К. Цвіркі (мастак Ул. Доўгань), «Па загаду сэрца» М. Шаховіча (мастак Г. Малышаў).

Ён не дакмы да свайго сямідзесяцігоддзя, але жыў у намяці народнай, жыў у творчасці свай, людзям патрэбнай, блізкай іх сэрцам і розуму.

Пятро Глебка — паэт і вучоны, актыўны грамадскі дзеяч і багаты на запас дабрый да людзей чалавек, пачынаў заўважны след у гісторыі беларускай нацыянальнай культуры.

З ім пазнаёміўся я яшчэ ў даваенныя часы, калі працаваў у рэдакцыі газеты «Звяз-

песня... Такой мне здаецца назвіў Пятра Глебка... Асабліва надабаецца мне рытміка яго вершаў, скандэсаванасць радка, багацце моўнай палітры...»

Мы прыслухоўваліся да голасу Мікалая Карлавіча, ягоных думак і нам, маладым тады, перадавалася ягоная любоў і павага да паэта і яго творчасці.

Разы два ў час вайны я сустрэкаўся з Пятром Фёдаравічам у Маскве ў Доме літаратараў на вуліцы Вароўскага. Глебка быў на-вайско-

да аб увекавечанні памяці народнага песняра.

Глебка быў адзін з тых паэтаў, які па-сыноўняму ўважліва і пачціва адносіўся да Янкі Купалы. Ён, а гэта мне добра вядома, быў арганізатарам і ўдзельнікам усіх мерапрыемстваў па ўшанаванню памяці народнага паэта.

Глебка для мяне быў узор чалавека, які многа знае і ўмее уважліва выслухоўваць кожнага, а свае пазнанні выказваў стрымана, як ка-

было перададзена асабіста т. М. Я. Мурашка, які ведаў тады справамі навукі і школ. Гаворка ж у дакуменце ішла аб новых падручніках. Былі ісьцімы і запіскі, якія Пётр Фёдаравіч пасылаў мне і ў час свайго адпачынку. Вось адно з іх, атрыманае мною з Кіславодска ў снежні 1953 года. Прачытаў яго:

«Дарагі мой Павел Нічыпаравіч! Дзякую за вестачку. Ведаеш, браце, сумна тут гэтай парой, і кожныя слова добрага друга — влікая ўцеха. Снегу тут наваліла, маразы, большыя як на поўначы. Зрэдку проіцца па парку, ды зноў сядзіш у паноі або ў ніно. А што рабіць седзічы ў хаце? Чытаць я мала чытаю — стараюся адпачываць у поўным сэнсе гэтага слова.

...От такія, дарагі мой дружа, нашы справы. А гаворачы сур'ёзна, трэба тансама сказаць, што пазнавата ехаць у Кіславодск у гэты час — надвор'е ўсё-такі пагане. Праўда, я пачынаю, што ўсё ж трохі адпачыну. Спадзяюся, прыехаўшы ў Мінск, вырвацца на пару тыдняў у МТС, у калгас і з новымі сіламі ўзяцца за слякую-таную п'есу. Прыеду дахаты 13 снеж-

касцю яе вёў Пятро Фёдаравіч, які ён добра гаварыў пра народнага паэта і ўмела надаваў слова кожнаму з удзельнікаў перадачы, падказваючы часам таму-сяму, дапамагаючы высказаць, як лепей сваю цікавую думку. У той перадачы, якая ішла нешта каля гадзіны, прынялі ўдзел М. Аўрамчык, Р. Бардулін, Я. Брыль, К. Крапіва, П. Макаль, М. Танц, І. Шамякін і я.

Помніцца сустрэча з дзецімі ў Мінскім Палацы піянераў, якую таксама вельмі хараща вёў Пятро Фёдаравіч. Яна была жывой і цікавай. Задаволенымі былі дзеці, задаволенымі засталіся і ўдзельнікі яе — паэты В. Вітка, А. Вялюгін, К. Кірэенка і М. Лукашын.

Разам з Пятром Фёдаравічам даваўся мне быць удзельнікам абласной партыйнай канферэнцыі і XXI з'езда Кампартыі Беларусі ў якасці дэлегатаў. Найлепшы

ЗАЎСЁДЫ ПОМНІЦЬ ЯГО

Павел КАВАЛЁЎ

да». З першых сустрэч ён прывабіў да сябе. Адрозніваўся ў ім любоў і павага да нашай нялёгкай журналісцкай прафесіі, любоў і павага да радавога журналіста. Павагаю на павагу адказаў і я Пятру Фёдаравічу. І гэтая ўзаемнасць прайшла праз многія гады і выпрабаванні. Пазней, пасля Вялікай Айчыннай вайны, калі мы часта сустракаліся, часта былі разам, некаторыя блізкія нашы агульныя сябры, шуткуючы, вядома, называлі нас двама апосталамі. Гэтае «сваецтва» застаецца са мною на ўсё жыццё.

Дык вось. Яшчэ ў даваенныя гады Пятро Фёдаравіч быў як старэйшы таварыш, майм шчырым дарадчыкам у журналісцкай працы. Я, малады газетны рэцэнзент, вельмі часта даваў яму чытаць свае творы.

Глебка не аднойчы сустракаўся з усім калектывам звяздоўцаў. І адзін, і разам з групай паэтаў і празаікаў. Гэта былі шчырыя і сардэчныя гаворкі пра стан літаратуры, новыя з'явы ў мастацтве, аб ролі «Звязды» ў прапагандзе новых твораў, аб якасці рэцэнзавання. Звычайна на такіх сустрэчах пісьменнікі чыталі свае новыя творы, а мы, журналісты, расказвалі пра свае, найбольш цікавыя падарожжы па рэспубліцы.

Гэткая журналісцкая сувязь мая з Пятром Фёдаравічам працягвалася і ў час Вялікай Айчыннай вайны. Глебка працаваў у франтавой газеце і дасылаў нам, у газету «Савецкая Беларусь», якая выдавалася для насельніцтва часова акупіраваных раёнаў рэспублікі, свае новыя творы. Помніцца, з якой радасцю мы адразу ж, як толькі атрымлівалі па пошце ці праз спецыяльных сувязных, друкавалі яго выдатныя вершы «Благаслаўненне», «З новым годам» і іншыя. Чыталі мы, гэта К. Чорны, М. Машара, В. Вітка, А. Бялевіч і я, кожны новы верш Пятра Фёдаравіча з выключным хваляваннем. У вершах паэта гучаў голас гневу і нянавісці да ворага, вера ў абавязковую нашу перамогу.

Помніцца, як аднойчы трапіў да нас тэкст новага верша паэта «Пасылка». Чытаючы яго, пасля радкоў: «Хто ад матні, хто ад жонкі — Кожны весту атрымаў. Толькі мне з маёй старонкі Ні пасылкі, ні пісьма, — Мікалай Карлавіч (Чорны) не саромячыся, хусцінкаю праціраў павільгатнелыя вочы. Кузьма Чорны шчыра і сардэчна любіў Глебку, высока цаніў яго паэзію. Супакоіўшыся, нам, маладзейшым, ён гаварыў:

«Я празаік, але люблю паэзію, простую і шчырую, як

ваму падцягнены, акуратна аврануты. Густыя вусы надавалі твару яго суровасць, а ў вачах была ціхая засмучанасць, маўклівасць і задуманасць. Сустрэўшыся, мы як хутчэй выбіралі куток, дзе можна было сесці і пагаварыць. Першае, што чулася, дык гэта ягонае запытанне:

— Ну, што ў Мінску?

На той час я ўжо быў на службе ў Цэнтральным штабе партызанскага руху. Частка інфармацыі, што паступала да нас з акупіраваных раёнаў Беларусі, мною апрацоўвалася для друку і паведамленняў Савецкага Інфармбюро. Значыць, меў я дачыненне да свежай інфармацыі. Таму як мог і што мог пераказаў Пятру Фёдаравічу. О, як уважліва ён слухаў, а потым перанываў і горка журчыўся, перажываў заняволенне роднага Мінска, усёй зямлі свай, дзе ішла неспціханая барацьба нашых людзей з лютым ворагам-фашызмам.

Калі я расказаў аб зверствах, якія ўчыліў вораг у Мінску і скрозь па ўсёй Беларусі, Пятро Фёдаравіч бесперапынна курыў, глыбока ўдыхаў, а потым, крыху памаўчаўшы, прызнаваўся:

— Баліць сэрца, месца яму ў грудзях не хапае...

Найбольш блізка мне даваўся быць з Пятром Фёдаравічам у пасляваенныя гады. Глебка пры першых сустрэчах быў ветлівым, і ўважлівым, пра ўсё распытваў, пра ўсе свае справы ахвотна расказваў. Усталявалася такая ўзаемнасць, што, здавалася, мы ўвесь час былі разам, аднымі клопатамі жылі. Я, малады супрацоўнік Саюза пісьменнікаў БССР, адразу ж адчуў у Пятру Фёдаравічу шчырага дарадцу, прынцыповага камуніста, добрага чалавека і таварыша. Глебка гэткае падкрэсліў сваім падарункам. Гэта быў адзін з першых экзэмпляраў яго выбраных твораў «Пад небам бацькаўшчыны» (1947), з дарагім мне надпісам.

З гэтага пачалося. Адчуўшы ранейшую чалавечую прыхільнасць да сябе Пятра Фёдаравіча, я пачаў з ім радзіцца. Першы мой зварот да яго быў адносна Вязынкі — радзімы Я. Купалы. Хацелася як хутчэй і як лепей аднавіць там хату паэта, зрабіць усё, каб жыла памяць пра народнага паэта. Глебка вельмі клапаціліва і ўважліва ставіўся да ўсяго, што звязана было з ім Янкі Купалы, таму ахвотна выслухоўваў усё мае просьбы і прапановы. Ён першы, разам з Уладзіславай Францаўнай Луцэвіч і са мною, паехаў у Вязынку, каб паглядзець, што там захавалася, што можна неадкладна зрабіць, каб выканаць пастанову ўра-

жунь, заўсёды толькі да месца.

Захавалася ў мяне некалькі запісак і пісем ад Пятра Фёдаравіча. Вельмі гэта дарагія дакументы, якія характарызуюць Глебку перш на перш, як чалавека акуратнага, дысцыплінаванага. Вось у чэрвені 1946 года адбыўся справядзачны партыйны сход СП БССР. Глебка і мне было даручана адрэдагаваць пастанову гэтага схода. Пятро Фёдаравіч узяў праект пастановы да сябе дамоў і, правіўшы, прыслаў мне з паступнай запіскай:

«Дарагі Павел! Пасылаю рэзалюцыю па справядзачы Гурскага і яго данлад. Дай гэтым матэрыялам належны ход.

Я выехаў да сябе ў вёску. Прыеду ў панядзелак, твой Пятро Глебка».

А вось дакумент пра чалавечую сціпласць Пятра Фёдаравіча. У Мінск прыехаў маскоўскі выдавецкі работнік таварыш Бендзік і пачаў гаворку аб выданні твораў паэта на рускай мове. Я, вядома, параў яму пагаварыць з самім Пятром Фёдаравічам. А ён вось якой запіскай на гэта рэагаваў. Гэта было 20 кастрычніка 1947 года:

«Павел Нічыпаравіч! Тав. Бендзік гаворыць, што ўсё магчыма выдаць у «Гослитиздате» кнігу майх выбраных вершаў. Для гэтага трэба пісьмо ад нашага Саюза пісьменнікаў. Я прашу цябе, калі ты не супраць выдання, сіласці з т. Бендзікам такое пісьмо, укажушы, што аўтар у якасці складальніка гэтага зборніка і аднаго з перакладчыкаў рэкамендуе тав. Бендзіка. З прывітаннем Пятро Глебка».

Я, часам застаючыся адзін у Саюзе пісьменнікаў, звяртаўся за дапамогай да Пятра Фёдаравіча і асабліва тады, калі гаворка ішла аб якой-небудзь важнай справе, важным дакуменце. Глебка як бы ні быў заняты па службе ў Акадэміі навук заўсёды мне дапамагаў. Вось запіска, датаваная 2 жніўнем 1952 года. Гутарка ішла пра тэкст гімна:

«Павел! Ліст я паправіў як мог. Прыкладаю тансама выпраўлены варыянт верша. Трэба перадураваць гэтыя матэрыялы і даць ім ход — паказаць Гарбунову ў адвезці Броўку, ці наадварот, — я не ведаю, як вы з Броўкам дамовіліся. Пятро Глебка».

Р. С. Я паехаў у акадэмію, там у мяне ў 12 гадзін прыём экзаменаў ад паступаючых у аспірантуру».

У сваю чаргу і я часам дапамагаў Пятру Фёдаравічу, выконваў яго даручэнні нават па справах акадэмічных. Вось трэба было як хутчэй уручыць пісьмо, падпісанае Крапівой, як дырэктарам Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук, у ЦК КП Беларусі. Гэтае пісьмо воль з якой запіскай пакідае мне Глебка:

«Павел Нічыпаравіч! Прашу перадаць тав. Мурашка дакументы, падпісаныя Кандратам Кандратавічам, Шчыра вітаю, Пятро Глебка».

У той жа дзень, 10 жніўня 1953 года, укаванае пісьмо

ня. Будзь здароў. Абдымаю цябе ад усяго сэрца. Пятро Глебка».

Глебка быў вельмі заняты службовымі справамі па Акадэміі навук БССР. Яму даводзілася вельмі многа чытаць навуковых рукапісаў, кансультаваць, праводзіць навуковыя пасяджэнні, працаваць над слоўнікам і г. д. Часу на творчую працу не заставалася. І таму многія творчыя задумы яго не былі ажыццёлены. Гэта датычыць і новай п'есы з калгаснага жыцця.

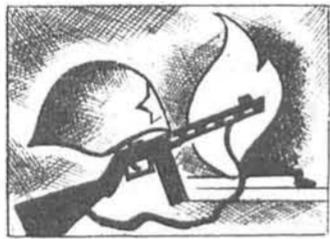
Глебка вельмі багата часу аддаваў партыйнай і грамадскай рабоце, часта выступаў перад чытачамі, на радыё і тэлебачанню. Мне ўспамінаецца лістападаўская 1967 года перадача па тэлебачанню з дома-музея Якуба Коласа. З якім стараннем і з якой чот-

чалавечыя якасці Глебка — працавітасць, сціпласць, душэўная даброта і пачцівасць да людзей. Гэта ўсё дало яму права быць акадэмікам, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, любімым паэтам. Народ наш ушаноўвае памяць яго, а мы, хто блізка ведаў яго, на ўсё жыццё сваё захаваем яго яркі, незабыўны вобраз.

Глебка застаецца для мяне ўзорам чалавечых паводзін і чалавечай годнасці, гуманістам, чалавекалюбом. Ён, помніцца, нават тым, хто часам крывіўся і моршчыўся на яго, адказаў:

— А я маю права пра вас лепш думаць.

Вось гэтае права — добра думаць пра Глебку, заўсёды помніць яго, я тансама хачу захаваць за сабою, захаваць на ўсе гады свайго жыцця.

СЯРОД твораў, якія працягваюць і развіваюць добрыя традыцыі, на сёлетняй выстаўцы — работы многіх мастакоў старэйшага пакалення, ветэранаў вайны, якія вынеслі на сваіх плячах не цяжар. Суровай аналітычнасцю пазначаны, напрыклад, жывапісны расказ пра вайну Я. Зайцава ў карціне «Незабытае». Імкненне асэнсаваных фашысцкую акупацыю як народную трагедыю, паказань мужнасці і стойкасці духу савецкіх людзей, раскрыццё унутраны стан герояў характэрна для гэтай работы.

У іншым, гераіка-рамантычным плане, успрымаюцца карціны І. Давідовіча «Нарачанская бэль», якая нібы ўвасабляе сабою помнік загінуўшым рыбакам. Гераіка-лірычным настроем прасякнута палатно, прысвечанае слаўным жанчынам вайны Р. Кудрэвіч — мастацкі, улюбленай у сваіх гераіні, якая тонка адчувае іх душэўны стан. Жанчынам-салдатам прысвечана і кампазіцыя Ф. Баранюшка «У ладзі». Мастак паставіў мэту прадэманстраваць бесчадзечнасці вайны жаночую прыгажосць, аднак, захаваным ачэрпеннем яе праявіў, недастаткова глыбока раскрыў духоўны сэнс гуманістычнай тэмы. Гуманізм савецкіх салдат, высокае чалавечнасць, якую яны захавалі ў сэмх цяжкіх выпрабаваннях, з'яўляюцца тэмай карціны І. Белановіча «Салдаты», якая гранае душэўнай пэўнасцю вобразаў.

Жывыя ўражання ўдзельнікаў і сведкаў вайны знаходзяць сваё праяўленне ў шматлікіх творах. Многія карціны, прысвечаны баявым эпізодам, паказваюць вайну як цяжкія фізічныя і маральныя выпрабаванні. Розныя па сваіх мастацкіх вартасцях кампазіцыі Г. Пайлаўскага «Блакада», Н. Воранава «Зямля пенакароная», А. Шаўчэнка «Рака-Нёман», Ю. Пучыскага «Радзінныя вайны», П. Крахалёва «Прарыв». Разам з тым мастацкі не проста ілюструюць падзеі ў дынаміцы рытмаў, у напружаным каларыце П. Крахалёў, напрыклад, імкненні адлюстравань унутраны парыв партызан да перамогі. Кампазіцыя Г. Пайлаўскага, у сваю чаргу, будзеца на прынцыпу выяўленчай метафары, калі сюжэт губляе сваю клякратнасць, набывае алегарычны сэнс.

Выкарыстанне прыёмаў вобразнай сімвалікі атрымала ў апошнія гады шырокае распаўсюджанне. Так, бытавы эпізод у карціне М. Залознага «Вярнуўся» вырастае ў сімвалічны вобраз, які ўвасабляе парыв радасных пачуццяў, перададзены не столькі сюжэтам, колькі сродкамі рытмікі, колеру. І ў «Вяртанні» У. Лагуна мы бачым імкненне асэнсавань вайну ў алегарычным плане, дзе сама кампазіцыя, яе кругавыя рытмы ўвасабляюць падкрэсленыя колерам рухі салдат — пераможцаў і пераможаных ворагаў. Алегарызаваны вобраз Беларусі-партызанкі ў вобразе маці, якая ўзяла ў рукі вінтоўку, прысутнічае і ў кампазіцыі І. Ціханова «Беларусь партызанская». У гэтых работах, які ў многіх іншых, адчуваецца жаданне засвоіць вопыт мастацкіх пошукаў 60—70 гадоў. У свой час яны далі такія вядомыя твора, як «Віцебскія вароты» і «Партызанская мадонна» М. Савіцкага, «Беларусь — маці партызанская» М. Даньскага, «Маё нараджэнне» Л. Шчамялёва, «Бетон» Г. Вашчанкі,

«Памяці подзвігу» А. Кішчанкі і цэлы шэраг іншых. У цяперашняй экспазіцыі згаданы мастацкі прадстаўлены старымі і новымі творамі. М. Даньска ў карціне «Легенда аб Беларусі» зноў звяртаецца да алегарыі, вар'іруючы тэму і вобразы сваіх папярэдніх работ. У пейзажах Мінска, напісаных у розны час, мастак супастаўляе два вобразы горада. Супастаўленне гэтае сімвалічна; вогненна-чароўныя з чорнымі надпалінамі каробкі дамоў, пакарэжаныя рэйкі ў новым пейзажы вяртаюць нас да памятнага 1944 года, адцягваючы панараму будоўлі, прапанаванага сучаснага горада.

М. Савіцкі прадставіў карціны, якія сталі важнымі вехамаі

ва, пейзажах А. Кроля «Абелікі палівыя», у творах У. Лагуна «Дарога на Хатынь», В. Жолтак «Партызанская зямлянка ў Палібоцкай пушчы» і П. Масленікава «Дарога з абеліскам» з серыі «На вызваленнай зямлі» ўзнаўленне памятных месц абуджае пачуцці жывога дачынення да перажыванняў аўтараў. Так, вобраз партызанскага лесу ў пейзажы С. Лі напоўнены адчуваннем казачнасці беларускіх пушчэй, уладзеныя ў былінах і песнях. Нездарма аўтар узяла для назвы карціны пачынальны радкі: «Ой, бярозы, ды сосны, партызанскія сёстры...»

Да песень, да вершаў пра вайну звяртаюцца многія мастацкі ў пошуках сцэнарнай асновы

такую ўвагу прыняваюць на выстаўцы фантэзныя замалёўкі С. Каткова, А. Шаўчэнка, А. Абрывы, партрэты першых пасляваенных гадоў Я. Красоўскага, якія вылучаюцца высокай жывапіснай культурай, асабліва партрэт Лебедзева. У імпрэсіяністычнай манеры выканаў Н. Воранаў партрэт Героя Савецкага Саюза І. В. Піскарова. Колькаска на выстаўцы пераважае партрэт, які ставіць мэтай адлюстравань жывапіснага сродкамі вобразу героя вайны. У гэтым раздзеле стаяць работы Б. Няпомнячага — партрэты Герояў Савецкага Саюза С. М. Гурэвіча і Я. Р. Вайнруба, В. Пратасені — партрэт ветэрана партызанскага руху, заслужанага ўрача БССР М. В. Паў-

люзію прамой сувязі партрэтаў з гледачом у карціне Л. Шчамялёва «Маладая». У яго ж партрэце «Дзівічына з букетам» зварот да гледача пераходзіць у існую сувязь. У знешняй нерухомаці позы адчуваецца ўнутраная скандэнсаванасць, засяроджанасць.

Самапаглыбленасць герояў характэрна для кампазіцыі А. Малішэўскага, вырашанай у жаўры своеасаблівай карціна-партрэта. Гэтая карціна-розума напоўнена стрыманым напружаннем пачуццяў. Мастак тонка аднавіў асяроддзе, у якім адбываецца сцэна, аб'яднаўшы духоўны і прадметны свет адзіным станам перажывання.

Некалькі асобна ў галерэі партрэтаў стаяць дзве работы: партрэт Героя Савецкага Саюза К. П. Арлоўскага, выкананы У. Стальмашонкам і «Дзядзька Саўка» В. Маркаўца. Першы з'яўляецца прыкладам эфектных прыёмаў. Аўтарскае самавыражэнне — асноўная тэма. Другі вызначаецца дакладнасцю адлюстравання пагуры. Уважлівы погляд на гледача чалавека, які шмат бачыў і перажыў на сваім жыцці, уладарна прыкоўвае нас да партрэта.

У гэтай рабоце, напісанай з падкрэсленай сухасцю, намячаны новыя для беларускага жывапісу тэндэнцыі. У нацюрмортах С. Каткова і А. Пашкевіча, у сімвалічнай кампазіцыі «Паміць» Ю. Зайцава водгукі гэтых тэндэнцый праявіліся ў агледнай прадметнасці, амаль адчувальнай шчыльнасці форм, інтрыгуючай ірэальнасці прасторы, колера-светавага асяроддзя. У гэтых пошуках мы назіраем імкненне да поўнай метафарычнасці.

Жанравая шматграннасць выстаўленых работ сведчыць аб пошуках, якія адлюстравваюць унутраны працэсы развіцця мастацтва. Актыўнае засваенне сродкаў і прыёмаў, выпрацаваных 10—15 гадоў таму назад — шырокая манера пісьма, сім-

Алег СУРСКІ

ЧАС, ВАЙНА, МАСТАЦТВА

асэнсавання тэмы вайны ў беларускім мастацтве. У свой час яны азнамявалі паварот ад бытапісання і пампезнасці да раскрыцця духоўнага сэнсу грамадзянскасці і гераізму. Персанажы яго «Партызан» увасабляюць высокае пачуццё абавязку, якое не выстаўляецца на паказ, але заключана ва ўсім вобразным лады карціны. Емістай метафарычнасцю вылучаецца і кампазіцыя «Пакарэнне смерцю». Мастак нібы падводзіць нас да той суровай мяжы, каардынаты часу якой вызначае вяснасць і дзе на вагу атэнак кландзецца сэнс пражытага жыцця. Тут чалавек «сапачынае» адмітусці і прыкрае. Твары: погляды, позы партызаніююцца дзівоснай чысціні і маральнай перавагі над ворагамі.

Смерць, непазбежная на вайне, смерць дзеля жыцця набывае ўвешчаны сэнс, робіцца легендарнай у памяці тых, што засталіся, жыць. Так трактуецца тэма памяці аб загінуўшых у алегарычным палатне Г. Вашчанкі «Легенда», якая ўвасабляе рамантыку подзвігу. Рамантычна сімваліка ўласціва і пошукам А. Кішчанкі ў яго «Сцяганосцах». У маршавых рытмах гэтай кампазіцыі, у невогненым каларыце і вяртадзеным пуды дынамікі, веку, рэвалюцыйных і ваенных перамог. Рамантычным настроем з перавагай элегічных поў прасякнута дэкаратыўная кампазіцыя «Будзь» М. Чэпка. Алегарыя ў гэтых работах даецца як бы «адкрытым тэкстам», што з'яўляецца ў ладзеным выпадку свядомым прыёмам, які, аднак, у нейкай меры пануе над вобразным ладам надобных твораў.

Зварот да мовы сімвалаў, пабудаваных на рознай аснове, нярэдка звязанай з узапаленнем памятных месц, свяншчэнных руін і мемарыялаў, якія сталі сімваламі гераізму савецкіх людзей, адчувацца на гэтай выстаўцы. Адным мастакам уладзіць пачынальны інтанацыі — прыгадаем заклік А. Шчыбіёва «Людзі, памятайце Хатынь», панараму Брэсцкага мемарыяла П. Данелі «Нішто не забыта», «Курган Славы» В. Вясоўскага, «Чэрвеньскія навалішчы» і «Песню жыцця» І. Дамухайлы. У іншых пераважаюць элегічныя матывы, навеяныя памяццю аб загінуўшых. У самотным вобразе жанчыны і чорных сілэтах хатынскіх надмагілляў А. Заборавы («Звон Хатыні»), у «Свяшчэнных каменянах» В. Савіцкага і «Тыраспальскіх варотах» Н. Чурабы, у «Памяці аб невядомых магілах» І. Фяціса-

сваіх твораў. Някучым, бодем незваротнай страты прасякнута карціна М. Салаўя «Я ішоў да цябе чатыры гады...»; як бы ілюстрацыяй да песні «На безыменнай вышні» з'яўляецца невядлікі эпіод Ю. Нежуры; алегарычны вобраз «журавой-салдат», якія не вярнуўся з вайны, на-свойму інтэрпрэтуецца ў карціне А. Заборавы. Журботны кліч журавой, разліў ракі і баркас, якія зніклі ў надвічоркавым змроку, ствараюць песенны вобраз.

Песеннасцю, былінай напеўнасцю веі і ад пейзажу В. Цвірко, В. Грамыкі, Б. Аракізева — мастакоў, для якіх зварот да вобразаў прыроды з'яўляецца сродкам раскрыцця светаадчування сучаснага чалавека. Кожны з іх на-свойму любіць і ўвасабляе беларускую зямлю, на-свойму адчувае яе прыгажосць. У «Бярэзіне» Б. Аракізева пераважае дэкаратыўнасць, актыўную ролю ў раскрыцці вобраза адгрывае фактура маля, спосаб накладання колеру. У карціне «У родным краі» пераважае пластычны пачатак, мадэліроўка аб'ёмаў. Пластычная напружанасць адчуваецца ў «Полаччыне» В. Грамыкі, у якой пруткая сіла крутых берагоў, якія акаймоўваюць возера, і маленькі абеліск на ўзгорку набываюць значны сэнс. Пейзажам В. Цвірко «На зямлі Беларускай» і «Край партызанскі» ўласцівы спакой і шырыня. Разам з тым для новых работ мастака характэрна імкненне да задумшывасці, да цэпльнай чалавечага абыходжання, што праявілася ў яго лірычных «Белых бярозках» і асабліва ў нацюрморце.

Паварот гэты характэрны для апошніх выставак. У многіх лірычных пейзажах і нацюрмортах прырода і рэчы, якія адлюстравваюць памяць аб людзях, сагрэты глыбокім пачуццём. Нацюрморты В. Жолтак «У суровыя гады», С. Каткова «Ля калодзежа», С. Катковай «Пасляваенная вясна», А. Пашкевіча «Памяць» расказваюць аб лёсе чалавека.

У тым жа рэчышчы тэндэнцый трэба разглядаць і ўсе больш актыўны зварот нашых мастакоў да жанру партрэта. Цікавае да чалавека, да героя нявядуманата, думаецца, абумоўлена не толькі жаданнем стварыць галерэю герояў, удзельнікаў ваенных падзей, але і агульным імкненнем да рэчаіснасці, жаданнем супрацьпаставіць адцягненай сімваліцы канкрэтныя вобразы. Нездарма

лавец, М. Пазарчука — партрэт брыгаднага камісара С. В. Валынца і іншыя. Ім уласціва нізкая ўвага да мадэлі. Мастацкі пазбягаюць манернасці і імпульсна да максімальнай аб'ектыўнасці ў перадачы палабенства. Раскрыццё характэрных рысаў у міміцы, жэсце, позе — вольны шлях да разумення ўнутранага свету герояў у гэтых работах.

З гэтай жа мэтай героі нярэдка адлюстравваюцца ў характэрных сітуацыях, у акружэнні звычайна антуража. Так, у дзе-

М. САВІЦКІ. «Віцебскія вароты».

яні, у абстаноўцы палёту паказвае І. Стасевіч лётчыка Л. І. Германа; А. Малішэўскі — аператараў. Імкненнем да праўдывага адлюстравання абумоўлены прыём стылізацыі жывапіснага партрэта над фатаграфію, калі мадэль паказваецца так, нібыта яна пазіруе перад аб'ектывам. У шыра-наўным аўтапартрэце Л. Дробана, навеяным успамінамі юнацтва, у партрэтнай кампазіцыі М. Гуціева «Нарада камбрыгаў», у грунавых партрэтах «Герой Савецкага Саюза» А. Семілетана і «Ваенныя фотакоры» М. Меранкова прыём гэты яўна падкрэслены: ён даведзены да гротэску, пераклікаючыся з традыцыямі народнай карцінкі ў «Партызанскай песні» В. Сумарава; стварае

валічнасць кампазіцыйных пабудов, манументальнасць, дэкаратыўнасць, плакатнасць станковага мастацтва — сёння ідзе больш у шырыню, чым у глыбіню, становіцца агульнапрынятай нормай, а часам і іштэмам.

Паварот да духоўнасці, да сэнсавай змястоўнасці мастацкіх вобразаў прадвызначае якаснае ўзбагачэнне выяўленчых сродкаў з улікам сучасных эстэтычных крытэрыяў. Перад станковым жывапісам сёння раскрываюцца новыя магчымасці. Выстаўка зафіксавала гэты даўшы штуршок для роздуму не толькі аб тэмах, сюжэтах, аб'ектах адлюстравання, але і аб сродках, аб той моме, на якой мастак размаўляе з гледачом.

КАЛЕГІЯ Міністэрства культуры БССР, прыняла пастанову «Аб ходзе выканання тэатрамі рэспублікі рэпертуарнага плана 1-га паўгоддзя і зацверджэнні рэпертуарнага плана на другое паўгоддзе 1975 года». У ёй адзначаецца, што да святкавання 30-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне было створана 14 новых спектакляў і 2 адноўлены. Геральдныя старонкі падзвігу савецкага народа ўвабодлены на сцэне ў творах В. Бергольц, А. Твардоўскага, А. Фадзеева, Л. Ляонава, у п'есах беларускіх драматургаў В. Быкава, К. Губарэвіча, А. Дзяцэнзіка, А. Варцінскага. Цікавае сцэнічнае выражэнне і яркія творчыя работы выканаўцаў вылучаюць «Апошні шпак» у купалаўскай (рэжысёр В. Раеўскі, мастак Б. Герлаван), «Вернасць» у Брэсце (рэжысёр С. Еўлашэнка, мастак А. Марозаў) і «Маладую гвардыю» ў Рэспублі-

цанскім тэатры юнага гледача (рэжысёр П. Хомскі, мастак Э. Стэнберг). Сярод спектакляў, пастаўленых папалле твораў беларускіх аўтараў, — «Выпрабаванне» Л. Гаўрыліна (Гомель), «Апошняя інстанцыя» М. Матукоўскага (Рускі тэатр БССР імя М. Горкага) і «Трывога» А. Петра-

юнь у рэпертуар п'есы пераектываных аўтараў. Парушаецца яшчэ і выкананне зацверджаных рэпертуарных планаў. Так, Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы (дырэктар І. Міхалюта) за чатыры месяцы не вынесіў ні аднаго новага спектакля. Тэатр юнага гледача (дырэктар А. Вольскі)

нашч уласканальваць якасць спектакляў, каб на сцэне ішлі творы, якія адпавядаюць сучасным патрабаванням тэатральнага мастацтва. Трэба і надалей працягваць мэтанакіраваную дзейнасць па адлюстраванню існасці патрыятычнай тэматыкі. Рэпертуар варты панаўняць драматургічнымі

«Антымістычную трагедыю» ставіць у Гродна рэжысёр Ул. Караткевіч. С. Казіміроўскі ў Дзяржаўным драматычным тэатры імя Я. Коласа — «Матухну Кураж» Б. Брэхта, Т. Белічэнка — шэкспіраўскага «Караля Ліра» на сцэне Брэсцкага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі, «Віндзорскія свавольніцы» Шэкспіра і «Іван Грозны» А. Талстога ўбачыць святло рампы ў Гомелі (рэжысёр К. Пятроў), у версіі для ляльчанага тэатра пойдзе «Клоп» Ул. Маякоўскага (Мінск, рэжысёр А. Ляляўскі). У ліку арыгінальных п'ес — «Сіні снег» і «Ракіроўка» Яўг. Шабана, «На ўсіх адна бяда» П. Макаля, «Апошняя інстанцыя» М. Матукоўскага і «Мядовы месяц» К. Губарэвіча. Калегія абавязала кіраўнікоў тэатраў строга выконваць зацверджаны план і выпускаць п'ястакі на высокім ідэйна-мастацкім узроўні.

РЭПЕРТУАР — ГЭТА АБЛІЧЧА ТЭАТРАЎ

шкёвіча (Віцебск, Магілёў). Калегія разам з тым адзначыла, што Гродзенскі абласны драматычны тэатр, Магілёўскі тэатр драмы і камедыі (Бабруйск) недастаткова актыўна супрацоўнічаюць з маладымі драматургамі, рэдка ўключа-

з прычыны парушэння графіка прэм'ер пацярпеў фінансавыя страты. Сістэматычна парушаецца такі графік тэатрам драмы і камедыі ў Бабруйску (дырэктар І. Збароўскі). Калегія звярнула ўвагу кіраўнікоў тэатраў на неабход-

твораў аўтараў братніх рэспублік краіны. У зацверджаным на другое паўгоддзе рэпертуарным плане названы назвы буйных твораў савецкай і класічнай драматургіі, навінкі беларускай літаратуры для тэатра.

ЦІКАВА ўбачыць, напрыклад, Тулігу з камедыі «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы з праявамі некаторых рысаў грузінскага тэмпераменту, а Цярэшку Калабка з «Трыбунала» А. Макаённа — татарскага, пачуцця Сцяпана

работ яго ў апошні час з'яўляецца Уладзімір Каравай у спектаклі па п'есе «Таблетку пад язык». У сваю чаргу беларускія тэатры сёлета іграюць багаты рэпертуар, у якім ёсць пераклады з рускай, украінскай, азербайджанскай, грузінскай, башкірскай, малдаўскай моў. Вось навінкі гэтага сезона. Львоўскі дзяржаўны ўкраінскі тэатр юнага гледача імя М. Горкага паказаў партызанскую бивальчыню «Шпачок» А. Махначы (пераклад з беларускай мовы І. Салдапенкі) у п'ястакі рэжысёра У. Склярэн-

НА БРАТНІХ МОВАХ

Крыніцкага з яго назменным «наханенькая - родненькая» са спектакля «Паўлінка» ў выкананні рускага артыста... Пры такім «пераносе» п'ес на сцэну братняга народа штосяць арыгінальнае раскрываецца перад самымі дапытлівымі знаўцамі нацыянальнай драматургіі. Скажам, тэатральная грамадскасць Украіны ў мінулым месяцы адзначыла 75-годдзе выдатнага майстра сучаснай сцэны народнага артыста СССР Аляксандра Сердэюка, і адной з лепшых

ні. Ролі ў спектаклі выконваюць заслужаны артыст Украінскай ССР А. Янчукоў, А. Майстрэнка, Б. Хамічэнка, В. Харашун, А. Склярэнка і іншыя. Мастак — Ю. Стэфанчук. А ў Варонежы драматычны тэатр паказвае інсцэніроўку апавесці «Трэція ракета» В. Быкава, якая ўпершыню набывае сцэнічнае гучанне на тэатральных падмостках. Паставіў спектакль аўтар інсцэніроўкі рэжысёр В. Салаўёў. На здымку — сцэна з «Трэція ракеты» ў варонежцаў.

датнага дзеяча бальшавіцкай партыі, адданага левіна Сяргея Арджанікідзе. Драматычная паэма, як вызначылі жанр работы сам аўтар і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля В. Аксёнаў, была, такім чынам, першай спрабай увасобіць на беларускай сцэне дакументальны матэрыял. Тэатр надзвычай адказна паставіўся да работы. Ролі ў спектаклі «Над Бярозай-ракой» выконвалі такіх майстры-акцёры, як народныя артысты БССР М. Звездочаў, М. Білінская, Ц. Сяргейчык, заслужаны артыст

ную адухоўленасць адлюстраваных П. Глебкам падзей. Таму і ў стылістычных адносінах твор атрымаўся адметным. У ім яскрава прагучала тэма падзвігу вызваленнага рэвалюцыйнага чалавека, гатована ахвяраваць жыццём дзеля абароны маладой савецкай дзяржавы. Сяргею Арджанікідзе, камісар палка Чырвонай Арміі Тарас Азорыч, яго выхаванка, смеля разведчыца Тацяна Марыч сваімі паводзінамі заваявалі гарачыя сімпаты гледачоў, якія адкрывалі для сябе ў сцэнічным увавасабленні раней не закранутыя мастацтвам старонкі нядаўняга мінулага айчыннай гісторыі. Захапляючы рамантыкай барацьбы і жывымі чалавечымі характарамі дзеючых асоб, спектакль Другога БДТ быў і пазнавальным для сучаснікаў.

лежнасць п'есы да свету пазіці, то ў спектаклі коласаўцаў 1957 г. твор успрымаўся як старонкі геральдчнага эпаса рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. У дэкарацыях народнага мастака БССР Я. Нікалаева і ў рэжысуры заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Скібнэўскага было знойдзена спалучэнне амаль дакументальнага аднаўлення часу і месці падзей з вобразным абгульненнем з'яў рэчаіснасці. Акцёры трымалі адказны творчы экзамен, бо ім трэба было на новым жыццёвым матэрыяле працягваць і ўзбагачаць тое, што было некалі знойдзена калектывам пры п'ястакі драмы «Над Бярозай-ракой». Грамадскасць пасля прэм'еры адзначыла пераканальнасць у лепшых эпізодах спектакля сцэнічнага партрэта У. І. Леніна (народны артыст БССР А. Трус), маштабны характар А. Мяснікова (народны артыст БССР А. Шэлег), унутраную акрыленасць Азорыча (народны артыст БССР М. Яромэнка), жанравую каларытнасць вобраза селяніна Цімчука (народны артыст СССР А. Ільінскі).

ДАКУМЕНТ І РАМАНТЫКА

Паэтычная творчасць Пятра Глебкі як бы рыхтавала яго да драматургіі. Вернасць рэаліям жыцця, адчуванне гістарычнай атмасферы, дакладнасць п'есма і рамантыка ў раскрыцці падзей рэвалюцыі і грамадзянскай вайны — вось тыя рысы, што арганічна пераліліся з вершаў і паэм у п'есы гэта-

га таленавітага мастака. Цікавы і значны факт — прэм'ера спектакля «Над Бярозай-ракой» у 1940 г. на сцэне тагачаснага Другога БДТ (цяпер Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа). Па-першае, беларуская драматургія ўпершыню выводзіла ў ліку дзеючых асоб канкрэтную асобу: вы-

БССР С. Скальскі, Удзельнікі п'ястакі карысталіся назапашаным вопытам сцэнічнага паказу гістарычных падзей і канкрэтных асоб, які трупна набыла, працуючы ў 1938 г. над п'есай «Чалавек з ружжом» і ў 1940 г. — над «Крамлёўскімі курантамі». Адначасова тэатр старанна захоўваў паэтыч-

Гароўства паказнага нам не трэба, А пенавіць да ворагаў сваіх, Сваю спытую любасць да краіны, У бласлаўным сэрцы бералі.

Да 40-годдзя Вялікага Кастрычніка той жа тэатр падрыхтаваў другую п'есу П. Глебкі — «Святло з Усходу», дзея якой адбываецца паміж красавіком і лістападам 1917 года ў Петраградзе, Мінску і на Заходнім фронце. У спісе дзеючых асоб гэтага твора — імёны правадчыка рэвалюцыі Уладзіміра Ільіча Леніна і аднаго з выдатных змагароў за перамогу савецкай улады Аляксандра Фёдаравіча Мяснікова. Паэт-драматург тут працягваў распрацоўку дакументальнага жанру ў паказе гістарычных падзей. І на гэты раз ён асвятляе тэму і герою паэтычнай мовай. Калі пры чытанні «Святла з Усходу» мы адчуваем прына-

На здымку — сцэна са спектакля «Святло з Усходу» (першы справа А. Шэлег у ролі А. Мяснікова).

Б. ГУК.

«Выучаючы гісторыю тэатра нашай рэспублікі перадваенага перыяду, — піша ў рэдакцыю чытач «ЛіМа» студэнт Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Мікалай Мацкевіч, — я сустракаю імёны артыстаў, рэжысёраў, мастакоў, якія паспелі пакінуць яскравы след у мастацтве і маладымі загінулі ў змаганні з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Скажам, адзін з вядучых артыстаў Тэатра юнага глядача Вадзім Чамялоў. Які ён быў, як іграў ролі, які яго лёс? Магчыма, хто з калег мог бы раскажаць аб ім на старонках штотыднёвіка». Рэдакцыя напрасіла рэжысёра Беларускага радыё С. Гурыч адказаць на пісьмо чытача пра яе колішняга таварыша на сцэне. Друкуем яе артыкул.

на «Ноч у верасні» (рэжысёр Е. Міровіч) і інш. Рэжысёр і акцёр тэатра імя Янкі Купалы, заслужаны артыст БССР М. А. Зораў, абмяркоўваючы з калектывам тэатра рэпертуарны план на будучае, прапановаў спецыяльна для Вадзіма Чамялова паставіць «Ягора Булычова» Горкага, «Маскарад» Лермантава, «Рамантыкі» Растанна... Над апошняй п'есай, у цудоўным перакладзе на беларускую мо-

Ен сказаў: «Мой абавязак быць там, дзе мае аднагодкі, — на фронце». І пават не паспеўшы развітацца з маці, накіраваўся ў райваенкамат.

Прайшло многа месяцаў ваеннага ліхалецця... І вось аднойчы (я тады працавала ў шпіталі № 15-27) прыйшоў ліст ад Вадзіма. Ен пісаў:

«Прывітанне з фронту! Як бачыш, я жывы і здаровы, хоць першыя дні вайны былі для мяне цяжкімі. Усё ж я артыст, як жануць, чалавек цывільны...».

Так пачалася перапіска. Асабліва хваляючыя, радасныя і аптымістычныя лісты пісаў ён, калі Чырвоная Армія пачала шырокае наступленне па ўсяму фронту, калі адзін за адным вызваліліся ад фашыскай пачысці нашы гарады і вёскі.

«Дзень добры! Або лепш сказаць — прывітанне з фронту! Каб ты ведала, як радасна прыносіць людзям вызваленне! Наступаем мы імкліва. І гэта ўзмацняе надзею, што хутка канец вайне. Вось тады мы сустранемся, прыгадзем усё... У франтавой газэце я чытаў, што наш Беларускі оперны тэатр прыехаў ужо ў Мінск. Ці праўда? Напішы, калі ласка. Калі часам затрымаюся з адказам — не крыўдуй, дарагая. Зараз вайна ідзе наперад! Чкаю пісьма. Вадзім».

Ен быў цудоўны, пяшчотны і добры чалавек. Апошнія яго лісты напоўнены прадчуваннем хуткай, канчатковай перамогі над фашызмам. Вось адзін з іх:

«29.08.1944 года. Дзень добры! Усё твае пісьмы атрымаў. Увесь час ідуць далей і далей. Баі цяжкія. Вораг уцякае, дарогі завалены трупамі фашыстаў і разбітай тэхнікай. Што чуваць пра аднаўленне нашага тэатра? Калі паедзеш у Мінск? Вадзім».

У кожным лісце ён цікавіўся сваім тэатрам. Я пісала яму, што Уладзімір Іванавіч Няфёд (тады ён працаваў у Камітэце па справах мастацтваў) вядзе гаворку аб тым, што трэба хутчэй узнавіць дзейнасць тэатра юнага глядача, што гэтым цікавіўся першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. К. Панамарэнка.

Былы вядучы артыст свайго тэатра, ён у кожным лісце пытаўся пра адно і тое ж: калі распачне працу тэатр? Ен так хачеў хутчэй вярнуцца ў тэатр і стварыць цікавыя, запамінальныя вобразы.

А вось яшчэ адзін яго ліст: «Прывітанне з Балгарыі. 9.09.44 г.

Я пакуль што жывы і здаровы. Прайшоў Румынію. Зараз вызвалюем Балгарыю. Адчуваю, як усё хутчэй і хутчэй набліжаецца час перамогі. Ты пісала, што як вядучага акцёра, мяне могуць адлікаць з фронту. Не, дарагая, я баец і буду ваяваць да пераможнага канца. Ну, а калі скончыцца вайна, то мы яшчэ папрацуем у нашым тэатры».

Апошні ліст прыйшоў з Венгрыі.

«Прывітанне з фронту. 16.12.1944 года. Учора атрымаў тваё пісьмо і адразу спяшаюся адказаць на яго.

Народ сустракае нас усюды, як вызаліцелю. Калі мы ўвайшлі ў Югаславію, людзі плакалі і чалавалі нас ад радасці. Ты зараз далёка ад мяне, у Маскве. Але я веру, што сустранемся і зноў разам будзем іграць — я Казачніка, ты — маленькую разбойніцу, я — дзядулю, а ты — Ярошку. Зараз я знаходжуся ў Венгрыі. Да Берліна засталася нямнога...».

Ен не дайшоў да Берліна... І ў родны тэатр не вярнуўся. Афіцыйны дакумент аб яго смерці прыйшоў ажно недазе ў сакавіку сорак пятага. А пакуль я, яго маці і сябры чакалі... чакалі...

І вось аднойчы ліст:

«Прывітанне з фронту! Паведамляю Вам аб смерці героя — Вадзіма Чамялова. Пісаць такое — не падымаецца рука. Я горка смутную па ім разам з Вамі.

Блізкі сябра Вадзіма — Павел Уладзіміраў. 14.1.45 года. Прайшло і афіцыйнае паведамленне.

«Акцёр і кіраўнік армейскай самадзейнасці», баявы таварыш, узнагароджаны ордэнам Славы трэцяй ступені, медалём «За адвагу», таварыш Чамялоў Вадзім Віктаравіч загінуў геройскай смерцю 24 снежня 1944 года. Пры штурме горада Секешфехервар. Ен пахаваны ў Венгрыі. 17.3.45 года, Капітан Шыбаеў».

Сярод нашых баявых ордэнаў ёсць адзін, словасаблівы — ордэн Славы. Яго ўручаюць толькі салдатам і толькі за асабісты героічны падвиг. І яго атрымаў акцёр-салдат Вадзім Віктаравіч Чамялоў.

...Ішлі гады... Я часта сустракаюся з яго старэйкай маці — Верай Уладзіміраўнай Чамяловай. Гаворым пра Вадзіма, успамінаем яго. І вось аднойчы Вера Уладзіміраўна прынесла мне пісьмо. Пісаў ён палкоўнік Аляксандр Ціханавіч Багатыроў з Кіева. Пісаў і прасіў, каб яна неадкладна выслала яму фатакартку Вадзіма, яго пісьмы да родных, да сяброў, да жонкі. Усё гэта яму патрэбна для працы над кнігай.

Вось і ўсё, што мне хацелася раскажаць пра свайго лепшага ў жыцці сябра, сціплага і добрага, чулага і сардэчнага чалавека, цудоўнага, таленавітага артыста Вадзіма Віктаравіча Чамялова. Колькі мог бы ён стварыць непаўторных, цікавых чалавечых характараў. Мог быў... Не дажыў...

Хто вучыўся з ім разам у тэатральным вучылішчы, працаваў, хто ваяваў з ім побач, той захавае ў сэрцы вобраз Вадзіма Чамялова.

Соф'я ГУРЫЧ.

ВОГНЕННЫЯ СЦЕЖКІ

ЁН ЗАГІНУў 24-га снежня 1944 года ў баях за вызваленне Венгрыі. А нарадзіўся на Гомельшчыне. Бацька яго быў аграномам, маці — настаўніцай.

...Калі дзедзі падраслі, маці пачала працаваць у Мінск. Тут Вадзім паступіў у сярэднюю школу № 2. Да вайны яна размяшчалася на Ленінскай вуліцы. Яшчэ ў школе ў хлопчыка абудзілася цікавасць да тэатра. І калі ён з выдатнымі адзнакамі закончыў школу, то адразу быў прыняты ў тэатральную студыю пры Першым Беларускаім драматычным тэатры (БДТ-1), цяпер Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Потым вучыўся ў Цэнтральным Ленінградскім тэатральным вучылішчы.

Ужо з першых гадоў аб ім гаварылі, як аб перспектывным. А калі ён вучыўся яшчэ на трэцім курсе, яму прапанавалі застацца ў Ленінградскім тэатры камедыі, дзе мастацкім кіраўніком быў народны артыст СССР М. П. Акімаў. Запразалі яго і ў Ленінградскі тэатр юнага глядача, які ўзначальваў выдатны майстар тэатральнага мастацтва А. Бранцаў.

Але Вадзім любіў свой родны Мінск і хачеў працаваць толькі ў Беларусі.

Яго мара здзейснілася. У 1937 годзе быў адкрыты ў Мінску (на базе выпускаючай Ленінградскага Цэнтральнага тэатральнага вучылішча) тэатр юнага глядача. І Вадзім Віктаравіч Чамялоў, разам са сваімі аднакурснікамі, становіцца артыстам маладога тэатра, дырэктарам якога быў прызначаны вядомы беларускі рэжысёр і педагог, народны артыст БССР Еўсцігней Афінагенавіч Міровіч.

Амаль з першых самастойных творчых крокаў у Мінску Вадзім Чамялоў становіцца вядучым артыстам тэатра. Вельмі цаніў і любіў Вадзіма за яго патрабавальнасць да сябе, за ўсёнае працаваць над ролямі Еўсцігней Міровіч. Ен гаварыў: «Я веру ў Чамялова. І таму не баюся даручаць яму самыя адказныя ролі».

Пад яго кіраўніцтвам Вадзім Чамялоў сыграў матроса Жухрая ў пастапоўцы «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага (інсцэніроўка М. Юдалевіча і К. Раймонд), у п'есе А. Кропа «Наша зброя» ён удаля і пераканаўча выступіў у ролі палкоўніка пагранічных войск Васіля Патровіча.

Вялікім дасягненнем тэатра быў пастаўлены Е. А. Міровічам спектакль па п'есе-казе В. Вольскага «Цудоўная дудка», дзе Вадзім Чамялоў іграў ролю карая. Роля Дурымонта была сапраўды творчай удачай маладога артыста. На аглядзе лепшых спектакляў тэатра юнага глядача краіны ў Маскве ў 1939 годзе Вадзім Чамялоў атрымаў дыплом першай ступені.

У 1940 годзе ў тэатры з вялікім поспехам ідзе спектакль па п'есе А. Бруштэйна «Блакiтнае і ружовае» ў пастапоўцы М. Маршака, дзе В. Чамялоў выконваў адну з галоўных і вельмі складаных драматычных ролей — швейцара жаночай гімназіі.

Любоўю юных глядачоў карыстаўся стварэння В. Чамяловым вобразы: казачніка ў «Снежнай каралеве». Я. Шварца (рэжысёр Р. Сусловіч), Вішнеўскага ў «Даходным месцы» А. Астроўскага (рэжысёр Е. Міровіч), рабочага хлопца Косці (праобраз шахцёра А. Стаханова) у п'есе Ю. Чэкі-

ву А. Куляшова, калектыву тэатра пачаў працаваць ужо. Гэта было ў маі 1941 года. Як цудоўна, як заханяюча, з якой эмацыянальнай аддачай рэперыраваў Вадзім Чамялоў сваю апошняю ў жыцці ролю... Апошняю, таму што 22-га чэрвеня 1941 года ён стаў салдатам.

У першы дзень раптоўнага нападу на нашу краіну фашыскай Германіяй наш тэатр павінен быў пачаць свае гастролі ў Баранавічах. Як заўсёды, першым спектаклем, які мы хачелі паказаць юным глядачам гэтага горада, была п'еса «Як гартавалася сталь». Але не было спектакля... Не было глядача... Была вайна!

Не буду ўтойваць: многія з нас разубіліся, не ведалі, што рабіць? Як цяпер памятаю словы нашага мастацкага кіраўніцка М. А. Зорава: «Не мітусяцеся, не крычыце, не палухайцеся, слухайце, што скажа Вадзім!»

І мы слухалі яго, Вадзіма. Ен, заўсёды сціплы, ціхі чалавек, які ніколі не быў ні камсоргам, ні старшынёй мясцома які ведаў толькі сваю акцёрскую работу, у гэтую цяжкую хвіліну жыцця неяк павольна раскрыўся для ўсіх нас. Ен дамаўляўся з начальнікамі станцыі, каб нам далі таварныя вагоны, кіраваў пагрузкай дэкарацыяў. У дарозе фашыскай сцяратнікі разбамбілі наш эшалон, і ў Мінск мы дабіраліся пехатой. Цяпер, больш чым праз трыццаць гадоў, я магу смела сказаць, што, магчыма, каб не ён, Вадзім Чамялоў, то многія з нас не дажылі б да сённяшняга дня.

Мы развіталіся з Вадзімам Чамяловым каля нашага тэатра. Ен быў пахмурны, сур'ёзны, быццам раптоўна пасталеў. Выдаваў старэйшым за ўсіх нас.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

На здымку — заслужаны артыст БССР Б. Уладзімірскі і актрыса Я. Кавалёва ў ролях Мацця Худзiна і Полі Цяпалашынай. Фота Ул. КРУГА.

Некалькі апаўданняў вядомага рускага пісьменніка Васілія Шукшына склалі п'есу «Характары», якую ў перакладзе на беларускую мову Яўгена Шабана паставіў Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Рэжысёры спектакля В. Раеўскі і А. Андросік, аўтар сцэнаграфіі мастак В. Герлаван, кампазітар С. Картэс.

П'есу А. Петрашкевіча «Тры вога» паставіў Гродзенскі абласны драматычны. Рэжысёр спектакля Ул. Караткевіч, мастак Л. Трубяцкая. У летні час гэты твор пазначаны на гастрольнай афішы: гродзенцы абслугоўваюць сельскіх працаўнікоў Прынямонна.

На здымку — актрыса Р. Ляонава і заслужаны артыст БССР А. Цароў у ролях Волгі Манаявай і настаўніка Крыніцы. Фота А. ЛЯОНАВА. (Гродна).

С Я М ' Ё Й А Д З І Н А Й

Закрыццё Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР ва Украінскай ССР

квечана флагамі і транспарантамі, у глыбіні сцэны — малюнічая эмблема свята.

Вечарам 27 чэрвеня залу запоўнілі рабочыя кіеўскіх прадпрыемстваў і будоўліў, хлебаробы суседніх раёнаў, прадстаўнікі грамадскасі горада, літаратары, мастаі і музыканты, дзеячы культуры, вучоныя, моладзь.

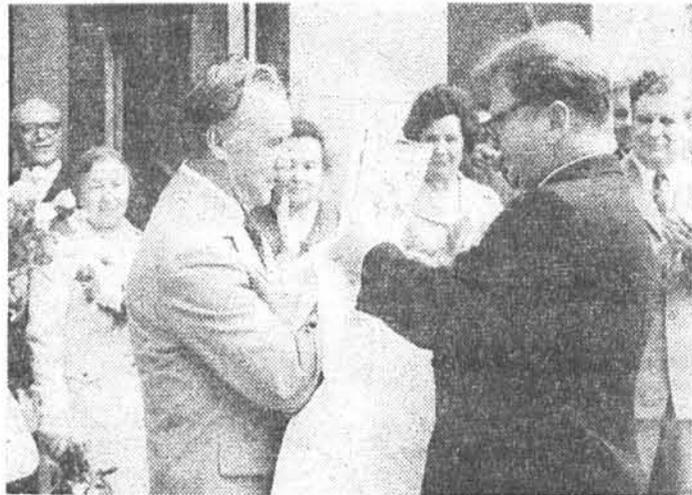
На ўрачысты вечар прыбылі член Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Украіны У. В. Шчарбіцін, Старшыня Савета Міністраў УССР А. П. Ляшко, іншыя кіраўнікі партыйных і савецкіх арганізацый рэспублікі, відомыя украінскія пісьменнікі, мастаі і нампіітары.

Разам з імі знаходзіліся члены афіцыйнай дэлегацыі Беларускай ССР на Днях літаратуры і мастацтва на чале з сакратаром ЦК КПБ А. Т. Кузьміным.

Над гарачыя апладысменты залы на сцэну падымаецца група работнікаў культуры.

ІМКЛІВА прайшлі дзесяць сонечных дзён, праведзеных насланцамі нашай рэспублікі на зямлі брацкай Украіны. Дзесяць дзён, да канца запойных канцэртаў і сустрэч, творчымі дыскусіямі і сардэчнымі гутаркамі, якія сталі светлым і радавым святам шчырай дружбы і брацтва савецкіх людзей.

У кожнага мастацкага калектыву і творчай групе, якія прадстаўлялі беларускае мастацтва ў суседняй рэспубліцы, быў свой пэўны маршрут: Шахцёры Данецка

Падарунак мастакоў Беларусі ўкраінскім сябрам уручае старшыня Саюза мастакоў БССР В. Пятрасеня (справа).

і карабелы Нікалаева, хлебаробы Чарнігаўшчыны і адэскія докеры, металургі Запарожжа і машынабудавальнікі Кіева горача, па брацку прымаі наша паэтычнае слова, нашы песні і танцы. Кожны творчы маршрут стаў яшчэ і існасвай дарогай да сэрцаў тысяч людзей, якія глыбей пазналі і палюбілі беларускае мастацтва і літаратуру.

Больш чым 230 канцэртаў і творчых сустрэч, дзесяткі літаратурных і музычных вечароў у палацах культуры і сельскіх клубах, звыш 20 тысяч аманараў прыгожага, якія наведалі выстаўку беларускага вышлечнага, прыкладнага мастацтва і кнігі ў рэспубліканскім выставачным павільёне, каля мільёна гледачоў, што прыйшлі ў кінатэатры розных гарадоў рэспублікі ў дні фестывалю беларускіх фільмаў. Такая статыстыка дэкады.

Але якімі лічбамі можна вымераць сардэчнасць сустрэч са шчырымі і вернымі сябрамі, радасць адкрыцця новых незвычайных крыніц самабытнай народнай творчасці, шчодрасць душы, адкрытай насустрач народу-суседу, народу-брату?

Яркім хваляючым акордам свята культуры і брацтва стаў вялікі канцэрт закрыцця Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР на украінскай зямлі. У маляўнічым убранні велічы палац «Україна». Ля ўваходу — флагі саюзных рэспублік, на неонавым светлавым табло гарачы лозунгі ў гонар дружбы савецкіх народаў, сардэчным прывітанні ўдзельнікам дзён. Прасторная зала рас-

ры Беларускай і Украінскай ССР.

Слова атрымлівае міністр культуры Украінскай ССР А. К. Раманоўскі.

— Дарагія беларускія сябры! — гаворыць ён. — Больш дзесяці дзён мінула з таго дня, калі вы ступілі на зямлю Украінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі — роднай сястры Савецкай Беларусі, і для вас з'явілася магчымасць непасрэдна сустрэцца з працоўнымі Украіны. Вынікам гэтага стала тое, што мы яшчэ ледзь пазналі адзін аднаго, яшчэ больш змацавалі нашы сяброўскія сувязі.

Асабліва радасна, што нашы сустрэчы праходзілі ў абстаўцы ўсенароднага палітычнага і працоўнага ўздыму, калі савецкія людзі, у тым ліку працоўныя Беларусі і Украіны, настойліва змагаюцца за паспяховае ажыццяўленне рашэнняў XXIV з'езда партыі, датэрміновае выкананне заданняў 1975 года і дзевятай пяцігодкі ў цэлым.

Рашэнне красавіцкага Пленума ЦК КПСС аб скліканні XXV з'езда партыі, урачыстасці, прысвечаныя 30-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, выклікалі новы прыліў творчай актыўнасці ў працоўных.

Дні літаратуры і мастацтва, працягваю А. К. Раманоўскі, з'явіліся новай дэманстрацыяй трыумфу ленінскай нацыянальнай палітыкі нашай партыі, уніскалі яшчэ адну яркую старонку ў гісторыю брацкай садружнасці працоўных Украіны і Белару-

сі. Гэтыя дні сталі творчай справаздачай аб небылым росквіце сацыялістычнай на зместу, нацыянальнай на форме і інтэрнацыяналісцкай па духу культуры беларускага народа, якая з'яўляецца, як і культура украінскага народа, састаўной часткай адзінай савецкай культуры.

Мы хочам выказаць сваё захапленне выдатнымі дасягненнямі беларускіх майстроў літаратуры, яркім своеасаблівым выкананнем майстроў мастацтва, якімімі поспехамі брацкай рэспублікі.

Сардэчна дзякуем вам за выказанне брацкіх, сяброўскіх пачуццяў да украінскага народа і жадаем вам новых поспехаў у працы на карысць нашай любімай Радзімы, у барацьбе за ажыццяўленне рашэнняў XXIV з'езда КПСС, за перамогу камунізму ў нашай краіне.

У заключэнне пад бурныя апладысменты прамоўца абвясціў здарэнне ў гонар непаўнагай дружбы брацкіх савецкіх народаў, у гонар славнай Камуністычнай партыі — патхніцеля і арганізатара ўсіх нашых перамог.

Да мікрафона падыходзіць загадчык аддзела культуры ЦК КП Беларусі С. В. Марцалеў.

— Мы сабраліся на заключны ўрачысты вечар, поўны незабыўных уражанняў ад знаходжання на квітнеючай украінскай зямлі, — гаворыць ён. — Мы шчыра ўдзячны гасцінным гаспадарам за ўвагу і клопаты, за праўленне брацкіх пачуццяў.

Творчыя маршруты ўдзельнікаў Дзён літаратуры і мастацтва пралеглі ад

прамысловым прадпрыемстве або новабудовлі, у буйным горадзе або на ваколліцы далёкай вёскі, — нас сустрэлі, як сустрэкаюць самых жадааных і блізкіх, нам выказвалі такія сардэчныя пачуцці, якія хваляюць і радуць да слёз. Усе нашы дарогі былі дарогамі шчырай дружбы, усе нашы сустрэчы былі святам аднаішня душ і сэрцаў.

Мы трымалі творчую справаздачу, працягваю С. В. Марцалеў, перад брацкім украінскім народам і захапляліся пры гэтым не толькі высокім узроўнем вашай эканомікі, узроўнем дабрабыту працоўных, але і паліцамі культуры, музеямі, паркамі, клубамі — тымі выдатнымі ўмовамі, у якіх развіваецца багатая традыцыя і шчодрая на самабытныя таленты нацыянальная сацыялістычная культура Украіны.

Нас глыбока ўсхвалявала, як свята захоўвае украінскі народ светлую памяць аб тых, хто 30 гадоў таму назад збавіў чалавецтва ад фашысцкай чумы, забяспечыў Радзіме і ўсёй Еўропе сённяшні мірны дзень. Дзеячы літаратуры, тэатра, кіно, вышлечнага мастацтва Украіны і Беларусі ўносяць сваёй патхнёнай ўклад у выкапанне евічэчнай волі народа — увекавечыць подзвігероўяў. На прасторах нашых рэспублік узведзены хваляючыя манументы і мемарыяльныя комплексы. У іх — і неўміручасць загінуўшых герояў, і вечная слава ўсенароднага подзвігу, і хваляючы наказ сённяшняму і будучым насленням юных, у чыіх сэрцах вечна павінен

надірэсліць, што гэта быў не парад, а святочны і разам з тым дэславыя сустрэчы дзвюх брацкіх сацыялістычных культур — з выразнай мэтай і яснымі перспектывамі. Нашы сустрэчы былі ўзаемна зацікаўленым абменам, выражэннем сапраўднай дружбы народаў — аднадумцаў, народаў-аднапалчан.

Работнікі літаратуры і мастацтва глыбока ўдзячныя Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду за іх пасталіныя клопаты аб развіцці нашай культуры і поўныя імкнення разам з усім народам дастойна сустрэць маючы адбыцца XXV з'езд КПСС, дабіцца новых поспехаў у справе ўсебаковага задавальнення ўзрастаючых духоўных патрэбнасцей працоўных.

...Ленінская дружба народаў. Гэтыя высокія, дарагія сэрцу кожнага савецкага чалавека словы сталі дэвізавым сённяшняга святочнага канцэрта дружбы. Мелодыі паэзіяўных Беларускага і Украінскага радыё адкрылі пералічны талентаў рэспублік-сясцёр.

Шырока і прывольна зьвезда ўсім любімая песня па словы Тараса Шаўчэнка «Реве та й стогне Дніпр широкий» у выкананні Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР, харавых калектываў тэатра оперы і балета, кансерваторыі імя А. В. Луначарскага, Беларускага тэлебачання і радыё, Дзяржаўнага народнага хору БССР. Ёй уторыць раздольная і мужная песня Н. Сакалоўскага «Нёман», якую спяваюць Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла УССР «Думка», заслужаны Акадэмічны украінскі народны хор імя Г. Вярбўкі, Кіеўская мужыцкая харавая капэла, хор Украінскага тэлебачання і радыё.

Артысты Дзяржаўнага народнага арнестра БССР на Кіеўскім заводзе імя Лепсе.

горада-героя Кіева на гарадах і вёсках многіх абласцей Украіны. Перад намі разгарнулася шырокая панарама сённяшняга жыцця рэспублікі, патхнёнай творчасці яе таленавітага і працавітага народа.

Дзе б мы ні былі — на

гарэч пязгасны агонь вернасці маці-Радзіме.

Цяперашнія сустрэчы насландоў літаратуры і мастацтва Беларусі з працоўнымі Украіны падышлі да свайго завяршэння, гаворыць у заключэнне С. В. Марцалеў. Яшчэ і яшчэ раз хочацца

Гучаць пазыўныя Усесаюзнага радыё, на велізарным экране з'яўляецца сілуэт У. І. Леніна. Аб'яднаны магутны хор беларускіх і украінскіх калектываў славіць стваральніка Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, дарагога сэрцу

ДА Вялікай Мэты

кожнага савецкага чалавека Вяліка. Малаўнічы пралог канцэрта завяршае песня А. Пятрова на верні М. Дудзіна «Гімі У. І. Леніну».

На заслоне з'яўляецца герб нашай краіны, а над ім на чырвоных стужках, акашчаваных дубовымі галінкамі, — гербы саюзных рэспублік, родных сяспёр у дружнай самі народаў-братоў. Горда і велічна сцяваюць аб вятнічэтай зямлі Савецкай Айчыны, аб яе выдатных працаўніках.

У глыбіні сцэны ўзнікае знаёмы ўсім сілуэт Маскоўскага Крамля. Да яго свяшчэнных сцен, да рубінавых зорак Спаскай вежы звернуты позіркі мільёнаў людзей ва ўсім свеце.

Крывава-барвовым колерам паліваецца экран, перад гледачамі ва ўвесь рост паўстае велічная фігура воіна, навечна застыўшага ў камені мемарыяла Брэсцкай крэпасці-героя. Гімнам яго мужнасці і самаадданасці, анафеозам непахіснай стойкасці мільёнаў савецкіх людзей гучыць фрагмент з Сёмай сімфоніі Д. Шостакавіча.

Курсанты Ільічоўскага ГСПТВ-22 знаёмяцца са спецыяльным выпускам газеты «Советская Белоруссия».

Тэма ўсепароднай барацьбы, тэма вечнай светлай паміці загінуўшых у баях з ворагамі пранізвае многія нумары канцэрта. У партызанскі бор і ў стэнавыя прасторы, дзе насмерць сталі сыны рускіх, украінскіх, беларускіх маці, воінаў усіх нацыянальнасцей нашай Радзімы, вядуць гледачоў харава калектывы абедзвюх рэспублік, якія выконваюць фрагмент з кантаты А. Багатырова на словы Янкі Купалы «Беларускім партызанам» і песню А. Пашкевіча на верні І. Нягоды «Стэнам, стэнам...».

Загараецца на сцэне факел Вечнага агню, траншечуць на ветры лязні поляма. Маленькая дзяўчынка бесклапотна ловіць матылька, радасна звініць яе шчаслівы смех. Рантам змаўкае вясёлы дзіцячы голас, гасне радасць. Цяснімая чорнымі фігурамі фашыстаў, дзяўчынка бездапаможна мітусіцца на сцэне, шукаючы абароны ў дарослых. Зноў гарыць агонь — злы, бязлітасны агонь смерці. З гэтага агню, як сімвал няскоранасці народа, яго непахіснасці і мужнасці, паўстае постаць сіво-

га чалавека з дзіцём на абналеных руках.

Журботна б'юць званы, напамінаючы аб спаленых жывымі жыхарах беларускай Хатыні і украінскай Пярчуні і рускай Красухі, сочень іншых пасёлкаў і вёсак нашай Радзімы. Харэаграфічную кампазіцыю «Хатынь» паказвае ансамбль пантамімы «Рух» і артысты балета ДАВТа БССР.

Гімнам Вялікай Перамозе гучыць урачыстая «Балада аб гарадах-героях» кампазітара І. Шамо на словы В. Кур'янскага.

І зноў на сцэне малаўнічы вянюк рускіх, украінскіх і беларускіх песень і танцаў.

Цёпла прынялі гледачы выступленне салісткі Беларускай філармоніі Н. Якімавай, аб'яднанага ансамбля скрыпачоў Беларускай і Кі-

еўскай дзяржаўных кансерваторый.

Магутным заключным акордам свята дружбы і братства стаў фінал канцэрта. На сцэне — усе яго ўдзельнікі. Прывольна зьвонца «Песня аб Радзіме» І. Дунаеўскага. Ёго ўдзельнікі Дзён літаратуры і мастацтва Беларусі развітваюцца з гасцінай сонейнай Украінай. Яны дзякуюць сваім шчодрым і сардэчным сябрам за цёплы прыём і брацкія пацудзі.

Да пабачэння, родная сястра — Украіна! Да сустрэчы на беларускай зямлі!

На зямлі Кабзара

Канеў — адно з найбольш малаўнічых месц Савецкай Украіны. Адсюль, з Тарасвай гары, адкрываецца велічная і чароўная панарама, створаная шчодрай украінскай прыродай, творчай, натхнёнай працай свабоднага народа: шырокі Дняпр нясе свае воды, бяскрайнія дугі левабярэжжа, плаціна ГЭС, вышынныя дамы пасёлка гідрабудаўнікоў.

Белай маланкай прапосціца па дыпроўскай роўнядзі імклівы «Метэор». Над гукі аркестра на бераг сыходзяць члены афіцыйнай дэлегацыі БССР на чале з сакратаром ЦК Кампартыі Беларусі А. Т. Кузьміным, беларускія пісьменнікі, кампазітары, мастакі, кінематаграфісты, артысты.

У Канеў прыехалі таксама намеснік Старшынні Савета Міністраў УССР П. Т. Трашчак, міністр культуры УССР А. К. Раманюк, прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі рэспублікі.

На прыстані пасланцоў Беларусі сустракалі першы сакратар Чаркаскага абкома КП Украіны А. Н. Андрэеў, старшыня аблвыканкома М. Ю. Ліпка, прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый Канеўскага раёна, А. Н. Андрэеў і намеснік Старшынні Прэзідыума Вархоўнага Савета БССР У. Е. Лабанок абмяняліся прывітальнымі прамовамі.

Госці і гаспадары пакіроўваюцца да помніка Уладзіміру Ільчу Леніну. Да падножжа маунмента ад дэлегацыі Беларусі ўскладзецца вянюк.

Свята ўшаноўвае народ паміць аб героях, загінуўшых за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы. У кастрычніку 1941 года каля вёскі Ляпява, недалёка ад Канева, змагаючыся ў партызанскім атрадзе супраць фашысцкіх акупантаў, загінуў вядомы дзіцячы пісьменнік Аркадзь Гайдар. У гарадскім парку, дзе ён пахаваны, узведзены помнік. Госці ўскладлі на магілу кветкі, наведвалі бібліятэку-музей А. П. Гайдара.

Кветкі былі таксама ўскладзены да помніка выдатнаму рускаму аццёру, рэжысёру і тэатральнаму дзеячу А. П. Ленскаму.

Аўтамашыны пакіроўваюцца на Тарасаву гару, дзе сабраліся тысячы жыхароў Канева. Тут пахаваны геніяльны Украінскі паэт, вялікі мастак і мысліцель, палітычны рэвалюцыянер-дэмакрат Тарас Рыгоравіч Шаўчэнка.

Здзейснілася мара вялікага кабзара: «У сям'і вольнай, новай» расцітаюць усе народы нашай многанацыянальнай сацыялістычнай Айчыны. Паэт-інтэрнацыяналіст, які страсна змагаўся супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, за сва-

боду ўсіх людзей, здабыў гарачую любоў і глыбокую павагу.

Над гукі «Завовіта» да падножжа помніка ставіцца кошык з кветкамі. На стужцы падпіс: «Т. Р. Шаўчэнку ад дэлегацыі Беларускай БССР». Ускладваюцца таксама вянкі ад ЦК Кампартыі Украіны, ЦК урада рэспублікі, Чаркаскага абкома партыі і аблвыканкома. Канеўскіх райком партыі і райвыканкома Вялічча гучыць мелодыя песні «Рэве та й стогне Дняпр шырокі».

Непадалёку ад помніка патанае ў зелліне парк літаратурна-мемарыяльны музей. У яго дзесні прасторных залах размяшчана звыш дзвюх тысяч экспанатаў, якія расказваюць аб жыцці і творчасці Т. Р. Шаўчэнка. Беларускія сябры з цікавасцю азнаёміліся з экспанатамі музея і пакінулі ў кнізе наведвальнікаў запісы аб сваіх уражаннях, атрыманых на шаўчэнкаўскай зямлі, аб росквіце нашай многанацыянальнай сацыялістычнай культуры.

У заключэнне свята дружбы над Дняпром адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел майстры мастацтваў і мастацкія калектывы БССР, удзельнікі мастацкай самадзейнасці Канева.

БЕЛТА.

г. Канеў
Чаркаскай вобласці,
26 чэрвеня.

У ЧАС Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР на Украіне вельмі многалюдна было дзясніх кіёскаў. Газеты раскупіліся літаральна за некалькі мінут. Украінскім чытачам хацелася як мага больш даведацца пра нашу літаратуру, прачытаць кожны творы беларускіх пісьменнікаў, пазнаёміцца з творчымі партрэтамі дзеячоў літаратуры і мастацтва Беларусі, з выказваннямі пра іх украінскіх калег па працы.

Газета «Літаратура Украіны» прысвяціла Дням літаратуры і мастацтва БССР некалькі сваіх нумароў. Над рубрыкамі «Радасных сустрэч, сябры... дарогі!», «Вясёлкай дружбы ярка ззяе яднанне двух братоў-народаў», «Наша годзі — сцяваюць Беларусі» і іншымі газета надрукавала шэраг цікавых матэрыялаў. Загадніца рэдакцыі літаратурнага ЦСР выдавецтва «Дніпро» Вера Вялова ў артыкуле «Сузор'і дружбы» аглядае чытачам пра творы пісьменнікаў нашай рэспублікі, якія выйшлі і выходзяць на украінскай мове. Надрукаваны артыкулы «Адбываецца цудоўная падзея» Алясей Ганчара і «Мы даўно — адна сям'я» Івана Шамякіна, у якіх гаворыцца пра дружбу двух братніх народаў. На старонках гэтай жа газеты змешчаны вершы Пётруся Броўкі, Максіма Тан-

ДРУЖБА І САРДЭЧНАСЦЬ

ПА СТАРОНКАХ УКРАЇНСКІХ ГАЗЕТ

ка, Пімена Панчанкі, Кастуся Кірзенкі, Алясея Зарыцкага, Хведара Жычкі, Васіля Вігі, Гепадзю Бураўкіна, Пётруся Макаля, Ніла Гілевіча, Еўдакіі Лось, Анатоля Варшэскага, Паўлюка Пранузы. На Украінскую мову іх пераклалі Платон Варанько, Пятро Асадчук, Мікола Упенік, Мікола Малахута, Сцяпан Літвін, Аляксей Паліччук, Пятро Засенка, Барыслаў Сценашок, Аляксей Доўгі, Дзмітро Мягелік, Уладзімір Лучук, Уладзімір Гуцаленка. Газета украінскіх літаратараў пазнаёміла сваіх чытачоў з урывкам «Шляхамі рознімі» з новай аповесці Івана Шамякіна, а таксама ўрывкам з дакументальнай аповесці Леаніда Прокшы «Танкі гручоуць у тумане». Аўтар гэтага твора прымаў удзел у вызваленні Украіны ад нямецка-фашысцкіх захоўнікаў. Пра падзеі тых часоў расказваецца ў аповесці.

Ухваляючы верш «Беларусь» змясціў на старонках газеты Дзмітро Лупэнка:

«О Вілорусь, я твоею землею Буду, як рідною, як дорожнію».

У адзеле сатыры і гумару змешчаны сатырычныя вершы Рыгора Барыдуліна і Пятра Сушко, якія пераклалі Багдан Мельнічук і Пятро Рабро.

Шэраг матэрыялаў змясціла газета «Правда Украіны». Гэта артыкул Уладзіміра Юрэвіча «Шматгомяная бібліятэка» пра творчасць беларускіх літаратараў і артыкул Міколы Упеніка «Плячом да пляча» пра дружбу двух братніх народаў, артыкул Андрэя Макаёнка «Часіцкай Радзімы сабе я адчуваю», верш пра Беларусь Максіма Танка, артыкулы сакратара Брагінскага райкома партыі Т. Глушакова «Вытокі сілы» і члена-карэспандэнта АН УССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі ССР І. Пахолні «Садружнасць акадэмія».

«Сільскі вясці» змясцілі нізку вершаў Максіма Танка ў перакладзе на украінскую мову Аляксей Навіцкага. Ён жа напісаў дэпла, шчырае слова пра народнага паэта-беларуса, з якім знаёмы яшчэ з 1940 года. У зямалёўцы Р. Кадзета «Песні нячаслівага краю» расказваецца пра беларускую ве-

ску Нізюк, пра тых мясцінах, дзе нарадзіліся Паўлюк Трус, Кандрат Крапіва, Падзія Арабей, заслужаны дзеяч культуры БССР Павел Шыдлоўскі.

У «Рабочай газетэ» надрукаваны артыкулы Івана Шамякіна «Дзень добры, сястра Украіна» і сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Украіны І. Салдацкі «Вялікае свята», вершы Пётруся Броўкі і Алясея Зарыцкага ў перакладзе на украінскую мову Віталія Корыца і Івана Неміровіча.

Скарочаны варыянт паэмы Пятра Прыходзькі «Віншам агонь», якая прысвечана Савецкай Украіне, надрукавала газета «Молодь Украіны». Пераклаў яе Пятро Гарэцкі.

З маладымі беларускімі паэтамі Генадзем Пашковым і Галінай Каржаўскай українец Яраслаў Яраш пазнаёміўся на VI Усесяюзнай нарадзе маладых пісьменнікаў. Зары ён у маладзёжнай газетэ змясціў падборку перакладаў вершаў сваіх беларускіх сяброў.

Маладзёжная газета «Комсомо́льское знамя» надрукавала вершы Вольгі Інатавой і Уладзіміра Накляева, інтэрв'ю з

кіраўніком ансамбля «Песніры» Уладзімірам Мулявіным, а таксама нататкі пра вядомага беларускага спявака Валерія Кучынскага, пра народны хор Дома культуры Мінскага будтрэта № 5, пра балет Я. Глебана «Ціль Удзельніцель».

Нізку вершаў Максіма Танка ў перакладзе Івана Глінскага змясціла газета «Культура і жытцё». Гэтая ж газета надрукавала шэраг іншых артыкулаў. Сярод іх — карэспандэжыя І. Нісненіча «Харавая акадэмія» — пра Дзяржаўную акадэмічную харавую канцэртную БССР, артыкулы мастацкага кіраўніка Дзяржаўнага народнага аркестра БССР М. Казіна «Рады новай сустрэчы» і мастацкага кіраўніка харэаграфічнага ансамбля «Харонкі» М. Дудчанкі «Першыя гастролі — на Украіне».

Чытачы «Культуры і жытця» прачыталі нататкі пра Ігара Лучанка, Уладзіміра Мулявіна, Віктара Вуцкіна, Валерыя Кучынскага, а таксама пра Дзяржаўны народны хор Беларускай ССР і Дзяржаўны ансамбль танца БССР.

Усе газеты братняй Украіны шырока расказвалі пра выстаўку кнігі, выяўленчага і прыкладнага мастацтва Беларусі, пра канцэрты майстроў сцэны, пра гаспадарыне і культурнае жыццё нашай рэспублікі.

В. ШЫМУК.

Канферэнцыя чытачоў

У Мінскай вышэйшай партыйнай школе адбылася канферэнцыя па рамане «Атланты і карыятыды». У госці да слухачоў прыйшоў аўтар, народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін. Сваімі ўражаннямі аб творы падзяліліся выкладчыкі кафедры журналістыкі І. Бас, слухачы К. Малахава, І. Бягуш, кандыдат філасофскіх навук І. Шыкунова і іншыя.

Іван Пятровіч раскажаў аб сваёй працы над раманам, аб творчых планах.

М. ДАВЫДЗІК,
слухач Мінскай ВПШ.

У кадрах — мужнасць

Шквалам дажджу і ветру, разлівамі рэк уварвалася восень мінулага года на брэсцкую зямлю. Пад вадой аказаліся населеныя, тысячы гектараў зямель. На барацьбу са стыхіяй узялася ўся рэспубліка. Дзесяткі дзён працягваліся паядынак чалавека і прыроды. Перамог чалавек.

Дакументальны фільм «Вялікая вада Брэстчыны» (рэжысёр Б. Сарахатуняў), створаны кінематаграфістамі творчага аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» захавае для нашчадкаў расказ аб мужнасці і стойкасці людзей, якія перамаглі стыхію

(БЕЛТА).

ПА СЛЯДАХ ВYSTУПЛЕННЯ
«ЛІМА»

«У выданні змястоўным і прыгожым»

Як паведамілі нам з выдавецтва «Беларусь», артыкул пад гэтай назвай, апублікаваны ў штодзённым «Літаратура і мастацтва» 21 лютага, абмеркаваны ў рэдакцыі фотавыданняў. Сапраўды, у альбоме «Беларускі савецкі тэатр» былі дапуныя некаторыя памылкі. Заўвагі прыняты да ведама.

«Што датычыцца заўваг аўтара, — ніша далей галоўны рэдактар выдавецтва А. Дрозд, — накіонт таго, што ў пераліку не названы прозвішчы аўтараў лібрэта або не паўтараюцца ў подпісе да кожнага здымка год нараджэння спектакля і тэатр, дзе ён пастаўлены (гэтыя звесткі даюцца поўнасна ў подпісе да першага здымка), то тлумачым: такое было рашэнне рэдакцыі».

Н ЯДАУНА выйшаў з друку восьмы том Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Ён не зусім чарговы, бо падпісчыкі ўжо маюць на сваіх паліцах дзевяты, дзесяты, адзінаццаты. Паміж артыкулам пра археалагічны помнік ля вёскі Паддубнікі, якім пачылаецца том, і артыкулам пра атрад птушак Рабікі, якім ён завяршаецца, змешчана больш як тры тысячы артыкулаў самай рознай тэматыкі. Галоўная адметная рыса тома ў тым, што ў ім ёсць вялікая колькасць матэрыялаў пра партызанскі рух на

хон 11.128 эшалонаў і 34 бронепаязды, разграмлі 29 чыгуначных станцый, 948 штабоў і гарнізонаў, падарвалі і знішчылі больш за 18.700 аўтамашын, 305 самалётаў, 1.355 танкаў і бронемашын, 438 гармат, 939 ваенных складаў, узарвалі, спалілі і разбурылі 819 чыгуначных і 4.710 іншых мастоў, перабілі больш за 300 тысяч рэк, разбурылі больш за 7.300 км тэлефонна-тэлеграфных ліній, захапілі вялікую колькасць трафейў.

Баявыя вынікі — адно з сведчанняў магутнасці ўсе-

сістэматызацыі энцыклапедычнага слоўніка для зручнасці чытачу было вырашана на матэрыялы пра ўсе партызанскія фарміраванні сканцэнтравана найбольш кампактна. Таму назву кожнага артыкула пачыналі словамі «партызанскі». А ўнутры цыкла артыкулы размешчаны па алфавіту.

Партызанскі цыкл дапаўняюць артыкулы, якія пачынаюцца словамі «падпольны», «партыйнае падполле» — пра падпольныя камуністычныя арганізацыі, пра падпольныя перыядычныя выданні ў гады Вялікай

Савецкай улады. З артыкула «Працягласць жыцця» чытач можа даведацца, што ў 1897 г. сярэдняя працягласць жыцця на Беларусі складала 37,5 года, у 1921 — 1927 гг. — 53 гады, у 1957 — 1958 гг. — 70 гадоў, у 1969 — 1970 гг. — 72 гады. У сучасны перыяд сярэдняя працягласць жыцця насельніцтва Беларусі знаходзіцца на максімальна дасягнутым узроўні ў свеце.

Грунтоўная інфармацыя змешчана ў артыкулах пра з'езды і канферэнцыі Кампарты, пра з'езды Саветаў прафсаюзаў, камсамола, якія пачынаюцца словамі «першы», «пяты», «пятнаццаты». У іх ліку Першы з'езд РСДРП, які адбыўся ў Мінску 13—15 сакавіка 1898 г. і абвясціў заснаванне марксісцкай Расійскай сацыял-дэмакратычнай партыі; Першы з'езд КП(б)Б, які адбыўся 30—31 снежня 1918 г. і вырашыў пытанне аб утварэнні БССР і Кампарты Беларусі; Першы з'езд Саветаў СССР, які 30 снежня 1922 г. абвясціў стварэнне Саюза ССР; канферэнцыя КПЗБ (устаючая), якая ў кастрычніку 1923 г. арганізацыйна аформіла стварэнне Кампарты Заходняй Беларусі.

— Чытачоў «ЛіМа» цікавіць, пра каго з дзеячаў культуры і мастацтва яны змогуць прачытаць у гэтым томе.

— 8-ы том багаты на прозвішчы вялікіх і выдатных дзеячаў мастацтва. Гэта Пушкін і Пісараў, Прышвін і Паўстоўскі, Петраўка і Пучыні, Пецэфі і Пікасо, Сярод выдатных дзеячаў беларускага мастацтва народны паэт Беларусі Пётр Панчанка, пісьменнікі П. Пестрак, Я. Пушча, М. Паслядовіч, І. Пташнікаў, кампазітары Р. Пукст і П. Паднавыаў; артысты Б. Платонаў і В. Пола; мастакі В. Пратасеня і А. Паслядовіч.

Пытанні, звязаныя з літаратурай і мастацтвам, асвятляюцца ў артыкулах «Паэма», «Паэтыка», «Песня», «Пераклад мастацкі», «Публіцыстыка», «Партыйнасць і народнасць літаратуры», «Портрэт», «Пейзаж», «Плакат», «Прамысловая архітэктура» і іншых.

У артыкуле «Помнікі гісторыі і культуры» адзначаецца, што на тэрыторыі Беларусі ўлічана 12.859 помнікаў, з іх ўзята пад ахову дзяржавы каля 7 тысяч.

— Чытачы «ЛіМа» цікавіцца таксама і мастацкім афармленнем тома.

— Як і папярэднія тамы, 8-ы том праілюстраваны багата. У ім змешчана больш за 1 тысячу ілюстрацый і картаў, у тым ліку 36 калюровых і чорна-белых уклеек.

БелСЭ, ТОМ ВОСЬМЫ

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Наш карэспандэнт сустраўся з адказным сакратаром рэдакцыі БелСЭ І. Хаўратовічам і папрасіў яго падрабязна расказаць пра галоўную тэму.

— Гэты том зусім справядліва будзе назваць партызанскім, бо трэцяя частка яго аб'ёму прысвечана асвятленню партызанскага руху. У томе змешчаны і абагульняючыя артыкулы пра партызанскі рух, партызанскія рэйды, партызанскія зоны, партызанскія фарміраванні.

Вось некалькі абагульняючых фактараў і лічбаў. У гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі акупіраванай Беларусі германцы змагаліся з ворагамі больш за 374 тысячы партызан. На баявым уліку ў атрадах і брыгадах было больш за 400 тысяч чалавек скрытых партызанскіх рэзерваў. Больш за 70 тысяч патрыётаў дзейнічала ў падпольных арганізацыях і групах. На Беларусі дзейнічала 1.255 партызанскіх атрадаў, з іх 258 асобна дзейных, астатнія былі аб'яднаны ў 213 брыгад. І пра кожны партызанскія брыгаду, полк, асобна дзейны атрад чытач знайдзе самастойны артыкул. Змешчаны арыгінальныя карты. Артыкулы багата ілюстраваны.

За тры гады германцаў барацьбы ў тыле ворага на тэрыторыі Беларусі патрыёты забілі і паранілі больш за 500 тысяч гітлераўцаў, падарвалі і пусцілі пад ад-

народнай партызанскай вайны на Беларусі, яе дапамогі Чырвонай Арміі ў заваяванні перамогі. За германцаў і адвагу ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў каля 140 тысяч беларускіх партызан і падпольшчыкаў узнагароджаны ордэнамі і медалямі, 87 з іх прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Правай інтэрнацыянальнай сутнасці партызанскага руху з'яўлялася цеснае баявое ўзаемадзеянне беларускіх партызан з партызанамі РСФСР, УССР, Прыбалтыкі, Польшчы. У партызанскіх фарміраваннях поплеч з беларусамі, якія складалі 71,2%, змагаліся рускія, украінцы, літоўцы, латышы, грузіны, казахі, армяне, узбекі, лўраі, а таксама палікі, славакі, чэхі, балгары, сербы, харваты, французы, венгры, немцы і іншыя.

Матэрыялы пра партызанскія брыгады, палкі і асобна дзейныя атрады падрыхтаваны супрацоўнікамі Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ.

— А як атрымалася, што артыкулы пра партызанскія фарміраванні, якія маюць розныя назвы, напрыклад, «Буравеснік», «За Савецкую Беларусь», «Сенненская брыгада, Хоцімскі атрад, атрад № 830, атрад імя Кастуся Каліноўскага і гэтак далей, сабраны ў адзін энцыклапедычны том, дзе матэрыялы размяшчаюцца па алфавіту?

— Не атрымалася, а так задумана ў пачатку выдання. У працэсе складання і

Айчыннай вайны, пра найбольш значныя баі партызан супраць нямецка-фашысцкіх войскаў.

Напрыклад, з вялікага і змястоўнага артыкула «Партыйнае падполле ў гады Вялікай Айчыннай вайны» чытач атрымае інфармацыю, што на тэрыторыі акупіраванай Беларусі дзейнічала 10 падпольных абкомаў, 8 гаркомаў, 2 райкомы-гаркомы, 11 мікраймаў, 165 сельскіх і гарадскіх райкомаў КП(б)Б, больш за 1.100 партыйных арганізацый у партызанскіх атрадах і брыгадах, 184 тэрытарыяльныя падпольныя партыйныя арганізацыі. Адпаведная інфармацыя ёсць і пра дзейнасць камсамольскіх арганізацый.

— Якія іншыя найбольш характэрныя тэмы асвятлены ў гэтым томе?

— Да ліку найбольш шырокіх і багатых на інфармацыю цыклаў варта аднесці шматлікія артыкулы, якія пачынаюцца вытворчымі тэрмінамі ад слоў «прамысловасць», «праца», «пралетарыят», «прафсаюз», «права», «праграма», «пяцігодка», «прагрэс», «педагогіка», а таксама ад геаграфічных назваў «Палессе», «Пецярбург», «Парыж», «Полацк», «Пінск», «Петрыкаў», «Плешчаніцы», «Парычы», «Паставы» і інш.

Куст артыкулаў аб прамысловасці, яе галінах і асобных прадпрыемствах стварае даволі поўнае ўяўленне пра індустрыяльнае развіццё рэспублікі за гады

Музычны эцюд

Фота М. МІНКОВІЧА.

Вечар: у Цімкавічах

Грамадскае рэспублікі ўрачыста адзначыла 75-годдзе з дня нараджэння вядомага беларускага пісьменніка Кузьмы Чорнага. У бібліятэках, дамах культуры і навучальных установах праводзіліся літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў, творчыя сустрэчы.

Вялікі літаратурны вечар адбыўся на радзіме пісьменніка — у вёсцы Цімкавічы. Уступным словам вечар адкрыў загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Камыльскага РК КПБ М. А. Шабусаў. Доклад аб жыцці і творчасці К. Чорнага зрабіў кандыдат філалагічных навук Міхась Тычына.

З цікавасцю праслухалі прысутныя выступленні беларускіх пісьменнікаў Васіля Віткі, Міколы Лобана, Міколы Хведаровіча, Уладзіміра Юрэвіча, Міколы Абрамчыка, Нічылара Пашкевіча, Івана Чыгрышава, Анатоля Вяршнінскага, Вячаслава Адамчыка, Анатоля Кудраўца, якія расказалі пра жыва-творны ўплыў творчасці К. Чорнага на развіццё беларускай савецкай літаратуры. Аб значэнні твораў свайго земляка ў справе выхавання падрастаючага пакалення гаварылі дырэктар школы імя Кузьмы Чорнага, заслужаная настаўніца рэспублікі Зінаіда Восінаўна Раманенка, вучні гэтай школы Таіса Шахрай і Валянціна Яльніцкая.

На вечары былі таксама сёстры К. Чорнага Ганна Карлаўна, Марыя Карлаўна і дачка Рагнеда Рамановская.

Я. ГАУРЫЛАУ.

ЧАСОПІСЫ У ЛІПЕНІ

«Польмя»

У нумары багата прадстаўлена паэзія. Друкуюцца новыя вершы С. Шушкевіча, А. Грачанікава, Хв. Чэрні, М. Стрыгалёва, Р. Тармолы, В. Жуковіча, П. Марціновіча, паэма Я. Шабана «Чырвоныя сумкі». Змешчаны апавяданні В. Віткі і Б. Сачанкі, заканчэнне рамана «Канал» украінскага пісьменніка І. Грыгуркі.

Пра П. Глебку пішуць народны пісьменнік Беларусі К. Крапіва і Я. Хелемскі. У раздзеле «Крытыка і літаратуразнаўства» — артыкулы А. Вялюгіна «Гуслі на шыпшыне», М. Ароўкі «Спроба разгадкі «Сну на кургане», Я. Усікава «Змагар за мужыцкую праўду». Рэцэнзуюцца новыя кнігі.

«Беларусь»

«У гонар з'езда партыі» — рэдакцыйны артыкул, якім адкрываецца нумар. «У імя міру на зямлі» — так называецца фотарэпартаж Уд. Казлова і Э. Трыгубовіча, прысвечаны міжнароднай сустрэчы прыхільнікаў міру, якая адбылася ў Мінску. Змешчаны новыя вершы Г. Пашкова, М. Дуксы, М. Рудкоўскага, М. Федзюковіча, урывак з новай паэмы А. Русецкага.

Кандыдат філосафскіх навук Ю. Манін выступае з артыкулам «Сіла левіцкіх ідэй». «Матэха» — так называецца апавяданне Н. Тулушавай. Пра П. Глебку ў артыкуле «З трыгонам і радасцямі» піша Р. Бярозкін. Кандыдат філалагічных навук В. Чэрнікава расказвае пра перакладчыцкую дзейнасць паэта-акадэміка, а жонка пісьменніка — Н. Глебка падрыхтавала публікацыю «Мая анкета» (раздзел «З нататак пра сяброў»).

З. Федчанка знаёміць чытача з навінамі мастацтва. «Водгулле» — так называецца урывак з новай апавесці М. Гродзева, «Глыбокія карзіны» — былі, якія запісаў І. Камыловіч. Ан. Шаўна расказвае пра Уд. Дубоўку ў артыкуле «Старэйшына пэтычнай раі». Рэцэнзуюцца новыя кнігі: «Разам з камісарам» П. Броўкі, «Рум» Р. Барадулліна, «Тут зямля такая...» С. Аляксандравіча, зборнік успамінаў «Людзі чарацкага краю».

Г. ЮРЧАНКА

ПАЖАДАННІ

Першакласнікі, як навабранцы,
Уладзімір ЛЯНІШКІН,
Гарбузы пажайцелі і выслеў гарох,
На світанку вятры засвіталі.
Першакласнікі дружна праз
школьны парог
У першы клас першы раз
наспішалі.

Першакласнікі!
Вам я хачу пажадаць
Самай плённай работы на годы,
Вы заўсёды рыхтуйце урокі
на пяць
І не лазьце ў чужыя гарады.

ПЕСЕНЬКА ПРА ПЕСЕНЬКУ

Хлопцы, дзевачкі,
Ходзіць слязінкай,
Іхнія песні гучыць.
Авэр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ,
Ранічкай дзетачкі,
Хлопчыкі, дзевачкі
Гуртам бягуць да ракі.
Наперагонкі ім
Радасна-звонкія
Песні ляцяць напразкі.

Любыя дзетачкі,
Хлопчыкі, дзевачкі,
Сцішце напевы свае:
Песню вам плённую,
Гучна натхнёную
Дзядзька Аверка спяе.

І так пачынаецца шлях у космас...

САРАКАГАДОВЫМ ПАЭТАМ

Для паэта 40 год — час
творчай сталасці. Якраз у гэтым годзе споўнілася на сорок Р. Барадулліну, В. Зуёнку, Уд. Паўлаву.

«Не буду, не хочу!» —
гарэзіць песта Лана.
А дзе ж узнісла верш
пра сына, пра Івана?

Уладзіміру Паўлаву — спачатку паэту, цяпер празаіку і аўтару дзіцячай кнігі.

Рыгору Барадулліну:
(Мужчына павінен: пасадзіць дрэва, выгадаваць сына, напісаць кнігу. З усходняга).
Паўмеха на Парнас кнігі прывалок Рыгор.
З уласнае сасны чкае смалазбор.

Васілю Зуёнку, які піша рэд-ка, ды метка.
На Парнас ідзеш памалу,
Не мерыся дагнаць Купалу.
Ды веру: час надыхдзе твой —
Ты станеш з класікамі ў строй!

Паспелі травы на ўзлётнай паласе —
У бункер твой Пегас спусціўся хрумстаць сена.
Балада ноччу светаценіць на расе...

Хто ты?
Дзе ты?
Ці не поле вас насяяна?

Пятро ВАЛКАВЕЦ.

У ГРЭЦЫІ, дзе ні капі, можна сустрэць каштоўныя археалагічныя знаходкі. Асабліва шмат астаткаў антычнай культуры ў раёне Атыкі, якая прылягае да сталіцы краіны — Афін. Рабочыя, якія закладаюць фундамент новага дома, высюваць аратыя часта натыхаюцца на іх. Многія сельскія жыхары зарабляюць сабе на жыццё недазволенам продажам сваіх знаходак, займаюцца нелегальнымі раскопкамі. Штрафы, якія накладваюцца на іх, — вельмі нізкія, ад адной да чатырох тысяч драхм (15—16 фунтаў стэрлінгаў). Але набіваюць свае кішэні, вядома, не тыя, хто вядзе раскопкі і зна-

СПЕКУЛЯЦЫЯ ПРАДМЕТАМІ СТАРАДАЎНАСЦІ

ходзіць прадметы старыны. Звычайна яны прадаюць іх за бяспянак. Нажываюцца ж дзяльцы, якія займаюцца спекуляцыяй старажытнасцямі. Яны вывоззяць антычныя скарбы з краіны і прадаюць іх у тры разы даражэй іншай дзяржаве або прыватным калекцыянерам.

Абкрадаецца не толькі грэчаская зямля, але і дно мораў, якія змываюць гэтую краіну. Шырокае распаўсюджанне атрымала нелегальная падводная здабыча каштоўнасцей. Уладары замежных прыватных яхт пад выглядам заняткаў падводным спортам нярэдка забіраюцца на вялікія глыбіні і дастаюць адтуль вялікія каштоўнасці старадаўніх скарбаў.

У прыватнасці, дно Эгейскага мора надзвычай багата імі ў раёнах пустынных узбярэжжаў. Тысячы прадметаў глыбокай старажытнасці адпываюць у замежных музеі і прыватныя калекцыі.

Археалагі патрабуюць ад улад узмацніць ахову месцаў археалагічных раскопак на астраве Дзілос і Наксос, на Крыпе, а таксама руін Мікен на Пелопанесе.

Урад, які занепакоены ўзмацніўшыся кантрабандным вывазам твораў антычнага мастацтва, намячае ўвесці жорсткія меры па ахове помнікаў старадаўнасці. Спробы абмежаваць цоток вывозных за граніцу скарбаў прадпрымаліся і раней, але яны былі мала-

эфектыўнымі. У часы панавання хунты асобы, якія абкрадалі Грэцыю і перапраўлялі унікальныя скарбы на «чорны рынак» за рубяжом, які ўсё больш пашыраўся, фактычна заставаліся непакаранымі. Часці паліцыі і жандармерыі, якім да гэтага ставілася ў абавязак ахоўваць музеі і месцы археалагічных раскопак, займаліся праследаваннем палітычных праціўнікаў хунты. Не дзіўна, што было адзначана нямаля выпадкаў крадзяжу і псавання экспанатаў з музеяў.

Улады, у прыватнасці, рашылі выплываць грашовыя прэміі тым, хто знойдзе прадметы старадаўнасці, накладваць буйныя штрафы на кантрабандыстаў, якія гандлююць гэтымі прадметамі, весці судовыя праследаванні асоб, якія робяць нелегальныя раскопкі, лепш арганізаваць ахову прыморскіх раёнаў.

І. КАЛГАНАУ.
(ТАСС).

Марцін КОУЗКІ

АФАРЫЗМЫ

Сямейнае становішча: шукае сабе прозвішча.

Сказаў яму тое, што пішуць на светафорах зялёнымі літарамі, а ён і не пачырванее.

Ідыёт — выдае сябе за паўідыёта.

Колькі памылак можна было б пазбегаць, каб не правілы!

Зайздрасць гэта ці не — зайздросьці тым, хто не зайздросць мне.

— Кожны бюст — партрэт, — гаварыў эстэт.

Падбздэрваў сам сябе: «Ніхто не стаміўся так, як я».

Добры тон у невідзімак: не прыкмяцаць адзін аднаго.

Склероз — назваў рачы сваімі імёнамі, але не памятае якімі.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

«НЕ, Я НЕ ЗАГІНУУ...»

З ГАЛУБКОВАЙ ПЛЕЯДЫ

РЭХА ВАЕННАГА МАРШУ

ЯК ГАРТАВАЛАСЯ СТАЛЬ

У адной з залаў нашага музея разгорнута экспазыцыя аддзела, які названы: «Нашы землі — шахцёры і рабочыя Данбаса, Украіны, Петраграда і Масквы». Мушу сказаць, што гэты, на нашу думку, важны аддзел, пакуль што адзіны ў краінаўчых музеях рэспублікі. Важны ён таму, што ў яго экспазыцыі адлюстравана, як у XIX і пачатку XX стагоддзяў тысячы беднякоў-беларусаў пакідалі свае вёскі, ішлі шукаць кавалек хлеба ў Данбас, Крыварожка, на заводы і фабрыкі Масквы і Петраграда. Гэты шматлікі атрад беларусаў не толькі павялічыў колькасць рабочага класа Расіі, але праходзіў там суроваю школу палітычнага гарту і рэвалюцыйнага барацьбы.

Хачу пазнаёміць чытачоў «ЛіМа» з нашай экспазыцыяй, пагаварыць пра тых, чые здымкі і рэчы знаходзяцца на стэндах і ў вітрынах.

Юнаком пайшоў на шахты з Крычава Марціян Казлоў. Гэта ён і яго таварышы шахцёры-беларусы прывезлі ў наш краі ў 1935 годзе лістоўкі Данскога камітэта РСДРП, якія заклікалі да барацьбы ў Крычаве, у адзін з летніх дзён, калі ў горадзе быў вялікі кірмаш, сляне «далі бой» паліцыі на базарнай плошчы.

Марціян Казлоў разам з легендарным героем грамадзянскай вайны кавалерам двух ордэнаў Чырвонага Сцяга М. С. Кісялёвым узначаліў стварэнне бальшавіцкага Савета ў Крычаве. За падзвігі ў баях з Дзянікіным удастоены ордэн Чырвонага Сцяга. І былы шахцёр Данбаса, хлопчэ з вёскі Лабіновічы станстанцін Чуманюў, тансама стаў кавалерам ордэна Чырвонага Сцяга. Чуманюў вызначыўся ў баях з махноўцамі.

Есць на стэндах фатаграфіі іншых ветэранаў. У ліку першых шахцёраў Данбаса Нічыпар Міхайлавіч Бомікаў, з вёскі Велювы Чырванаўскага раёна, уступіў у Чырваную гвардыю, а потым у Чырваную Армію. Разам з братамі Жмодзінавічы, Пліпам Юрчанам, са сваімі землякамі і камуністамі прайшоў ён скрозь агонь грамадзянскай вайны. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ён разам з сынамі ваяваў з ворагам на фронце. Сын-студэнт загінуў, а бацька, камандзір кулямётнага вазіку, абараняў Ленінград. Волхаў, а потым вызваляў Украіну, ішоў на захад да апошніх мінуты вайны. Ордэн Айчыннай вайны і многімі медаллямі адзначаны баявы шлях ветэрана.

Некалькі гадоў назад у музеі адбылася хваляючая сустрэча. Нічыпар Міхайлавіч Бомікаў

расказаў аб грамадзянскай вайне, аб тым, як загінуў пад Царыцынам яго сябар Ігнат Жмодзінаў з Клімавіцкага павета. Уважліва слухаў расказаў Бомікава пажылы інвалід, адзін з наведвальнікаў музея. А потым падшоў да Нічыпара Міхайлавіча і ціха сказаў:

— Дзень добры, Нічыпар, не загінуў я тады...

У музеі стала ціха-ціха. Паўстагоддзяў назад рассталіся баявы сябры. І вось нечакана сустрэліся ў нашым музеі. Абмяліся, не стрымаўшы слёз. Супакоішыся, пачалі расказваць адзін аднаму аб сваім жыцці. Экскурсанты слухалі моўчкі. Ігнат Анімавіч Жмодзінаў ішчэ шмат гадоў працаваў у родным Клімавіцкім павеце Дубровіцкай воласці, ствараў камсамольскую ячэйку, разам з братам Ніканам арганізоўваў калгас.

Так, лёс шахцёраў заўсёды быў нялёгім. Ветэран Данбаса — Апанас Дзмітрыевіч Шамлянню нарадзіўся ў вёсцы Гніліца Краснапольскага раёна. У 1911 годзе шаснаццацігадовым юнаком пайшоў шукаць сваё імясца ў Данбас. Пачалася сусветная вайна, чатыры гады на фронце... У 1918 годзе ўступіў Апанас у партызанскі атрад, пасля удзельнічаў у баях супраць Калчакі і Урангеля. У гады Вялікай Айчыннай вайны А. Шамлянню абараняў горад Леніна, удзельнічаў у Сталінградскай бітве, вызваляў Адэсу, Познань і Лодзь, штурмаваў Берлін. За мужнасць удастоены звання Героя Савецкага Саюза.

У 30-х гадах у Данбасе добра ведалі імя камуніста Пліпа Юрчанкі, старога салдата рэвалюцыі, стэханаўца. У гады першай пцігодні нямала сваіх землякоў сустранаў Юрчанка на шахтах Данбаса. Вось Уладзімір Яўсеевіч-Бякасаў з Клімавіцкага раёна. Працаўнік выдатны. Ордэнам Леніна адзначыла Радзіма яго поспехі ў забойках данецкіх шахт. А побач фатаграфія хлопчыка. Яму 16 гадоў. Гэта Міша Марозаў з вёскі Каранец, што пад Крычавым. Быў падручным шахцёра, а пасля — упраўляючы трэста «Бонаў-антрацыт». М. Марозаў — Герой Сацыялістычнай Працы.

У пачатку 50-х гадоў паехаў у Данбас з Слаўгарадскага раёна М. Атрохаў. Сёння Міхаіл Варфаламеевіч брыгадзір, Герой Сацыялістычнай Працы, паванжаны чалавек на шахце і ў сваім горадзе.

...Завітайце на Магілёўшчыну часцей і вы убачыце ў нас шмат цікавага.

М. МЕЛЬНІКАУ,
дырэктар Крычаўскага краізнаўчага музея.

ПЕРАМОЖНАЙ МЕДЗІ СПЕЎ

Яшчэ з пятроўскіх часоў духавая музыка спадарожнічае пераможным крокам абаронцаў роднай зямлі. Яе рытм робіць лёгкай хаду на маршы, акрыляе душу, кіча наперад. І сёння, калі мы прыгадваем сонечны ліпень вызвалення Мінска ад фашысцкіх акупантаў, над горадам лунае рэха вайнага аркестра. Незабыты гістарычны партызанскі парад 1944 года суправаджаў палымнеючы на сонцы трубы. І праз горад на захад ішлі тады часці пад спеў духавых інструментаў.

Ні адзін урочысты дзень, ні адна знамянальная дата рэвалюцыйнага календара, ні адзін вайсковы рытуал не абходзіцца без яе, гучнай і прынцыпальнай музыкі вайсковых аркестраў. Аркестр-штаба Чырванасцяжнай Беларускай вайскавай акругі

— удзельнік такіх падаў. У яго творчым складзе былі і выступалі адмысловыя музыканты. Аркестр падтрымлівае садружнасць з кампазітарамі рэспублікі. Для яго стваралі музыку народныя артысты СССР Я. Цікоціц, народны артыст БССР М. Аладаў, заслужаны дзеячы мастацтваў БССР П. Падшавіраў, Р. Пукет, М. Шнейдэрман. Цяпер гэты калектыў, які з'яўляецца лаўрэатам конкурсу аркестраў Уважнёных Сіа СССР і лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, узначальвае народны артыст БССР Барыс Пячук, начальнік ваенна-аркестраван службы ЧВВА.

На здымку: «Зараз грывне марш...» Дырыжор Б. Пячук выпраўляе музыку ў палёт. Фота Я. МЯЦЕЛІЦЫ.

ТВОРЧАЯ, ПРЫЯЗНАЯ ГУТАРКА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылася гутарка з Генеральным консулам ГДР у Мінску Л. Волертам і консулам Э. Корнам, консуламі Генконсульства ПНР у Мінску Р. Вацлаўскім і К. Мацейковічам, аташэ Генконсульства ПНР у Мінску Г. Каміньскім. У гутарцы прынялі ўдзел першы намеснік старшыні праўлення СП Беларусі, народны пісьменнік Іван Шамлянкі, намеснік старшыні праўлення Анатоля Грачанікаў, Іван Чыгрынаў, адказны сакратар праўлення Анатоля Вірцінскі, сакратар партыйнай арганізацыі Аляксей Кулакоўскі, галоўны рэдактар часопіса «Маладосць» Генадзь Бураўнін, галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Аркадзь Марціновіч, консультанты Саюза пісьменнікаў Пятрусь Маналь, Мікола Гамолка, Аляксей Гардзіцкі, начальнік пратакольна-консульскага аддзела Міністэрства замежных спраў БССР А. Д. Расольна.

Гаворка ішла аб сучасным стане беларускай савецкай літаратуры, аб рабоце праўлення Саюза пісьменнікаў БССР з маладымі літаратарамі, выяўленні і выхаванні маладых талентаў, іх творчай і грамадскай працы, аб далейшым умацаванні і пашырэнні літаратурных узаемасувязей. Гутарка прайшла ў шчырай, сяброўскай атмасферы.

Г. ЛЕСІК.

СЯРОД ЗНАЁМЫХ ІМЁНАЎ

Гэты здымак разглядаеш з хваляваннем, бо на ім людзі старэйшых пакаленняў бачаць знаёмыя твары артыстаў слаўтага Вандроўнага тэатра пад кіраўніцтвам Уладзіслава Галубкі, а маладыя — тых, пра каго ім расказвае толькі гісторыя. Вось на пажоўнлай фатаграфіі трупы ў трэцім радзе ў цэнтры Ул. Галубок, а побач з ім (па правую руку ад яго) народны артыст СССР Ул. Дзядзюшка. У апошнім радзе першы справа кампазітар Нестар Сакалоўскі, аўтар музыкі Дзяржаўнага гімна БССР (у тэатры ён загадваў музычнай часткай), а побач — народны артыст БССР С. Бірыла.

Вядома, што трупа была надзвычай мабільная. З вялікім рэпертуарам галубкоўцы аб'ездзілі літаральна ўсю рэспубліку, часта выступаючы перад глядачамі, якія наогул раней толькі чулі аб тым, што існуе такое сцэнічнае мастацтва і ёсць такія людзі, што аднаўляюць «чужое жыццё». Драматэатры спентаклі звычайна мелі музычнае суправаджэнне, а ў канцэртных праграмах артысты тэатра Галубка выконвалі на скрыпках, цымбалах і бубнах танцавальныя мелодыі, акампаніравалі хоры і салістам. Папулярнасцю карысталася пастаўка на сцэне народнага вясельнага абраду. Балетмайстар П. Бандарэнка (у трэцім радзе па левую руку Галубка) і Е. Мартыненка (першая злева ў першым радзе) прыгадваюць, што ў час такіх паказаў глядачы былі так захоплены знаёмым ім відовішчам, падздзеным у тэатрызаваным выглядзе, што і самі пускаліся ў скокі і спявалі разам з артыстамі.

Аркестр папаўняўся ў вёсках мясцовымі дударамі і скрыпачамі. Некаторыя з іх вандравалі з каленгівам. Іх музычныя здольнасці звычайна ацэньваў сам Уладзіслаў Галубок, выдатны гарманіст.

Аднойчы на таякі выступленні ў Чэрвені быў запрошаны Міхаіл Лучанок, здольны скрыпач. Калі ён пераступіў парог памяшкання, дзе гасцявалі артысты, насустрач яму выйшаў камячаваты чалавек, які напаяў: «Пад калінаю, пад малінаю

сладзеў галубочкаў з галубінаю...» Скрыпач з Чэрвеня адчуў мелодыю і дастаўшы скрыпку, пачаў акампаніраваць спевак. Потым Галубок праслухаў у выкананні новага музыканта некалькі нумароў і, перанакануўшыся, што пераа ім сапраўдны талент, запрасіў у свой тэатр. Так пачаў працаваць на прафесійнай сцэне самавуц-скрыпач з Чэрвеня Міхаіл Лукіч Лучанок. Неўзабаве ён ужо выходзіў на падмосткі і разам з цымбалістам Г. Бернатовічам (першы ў апошнім радзе злева) удзельнічаў у музычных эпізодах спентаклі. А Т. Адамовіч паддырваў ім за нудзісамі на мандэліне. Былі і шчэ зольныя цымбалісты — Антон Ліпніцкі, які сам рабіў для сябе і сяброў інструменты (яго мы бачым у апошнім радзе другім злева), і «сам Юзін» — будучы народны артыст СССР Іосіф Жыноўіч. Дуэт карыстаўся любоўю і сярод артыстаў трупы, і сярод глядачоў. Дарчы, партыю бубна разам з імі выконваў тансама ў будучым выдатны майстар сцэны — народны артыст СССР Уладзімір Дзядзюшка. Вось у

якім ансамблі праходзіў свае музычныя ўніверсітэты Міхаіл Лучанок! Ён і цяпер, бывае, бірз у рукі скрыпку і смей і, іграючы знаёмыя мелодыі, прыгадвае тыя незабытыя часы.

Музычная атмасфера спрыяла стандаўленню густу і зольнасцей Ігара Лучанка.

Думаецца, што такая дзівосная творчая эстафета пашырае наша ўлётленне аб творчым аліччы лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола, заслужанага дзеячы мастацтваў БССР Ігара Міхайлавіча Лучанка. Нават сам фант садружнасці кампазітара з «Песнярамі» набывае штосьці своеасаблівае, калі ведаеш вытокі цікавасці Ігара Лучанка да музыкі наогул, яго раннія ўражанні, атмасферу, у якой ён далучаўся да мастацтва. Мабыць, вынаўцаў яго твораў карысна будзе, калі яны пачуюць у песнях водгулле скрыпкі і цымбал, рэха дударя. Для інтэрпрэтацыі гэта тансама мае значэнне.

І аб гэтым тансама думаеш, калі бачыш гэты здымак.

Зоя НАСЦЕНКА,
Фота архіўнае.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоля ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.